

Program osnovna šola
SLOVENŠČINA

Učni načrt
(posodobljena izdaja)

Razporeditev ur predmeta

Število ur	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred	9. razred	Skupaj
Tedensko	6	7	7	5	5	5	4	3,5	4,5	
Letno	210	245	245	175	175	175	140	122,5	144	1631,5

Dvojezična osnovna šola

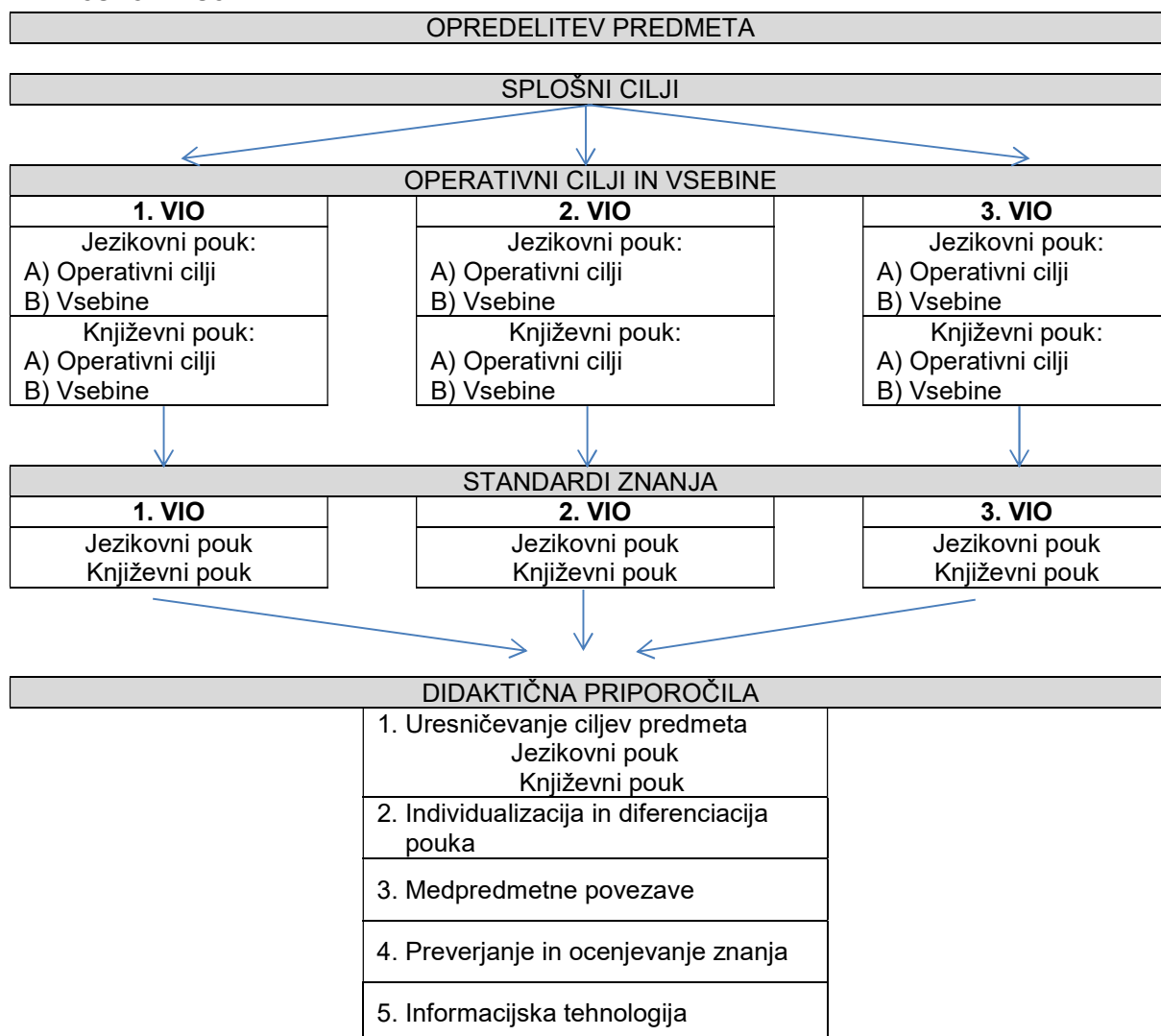
Število ur	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	5. razred	6. razred	7. razred	8. razred	9. razred	Skupaj
Tedensko	6	6	6	5	5	5	4	3,5	4,5	
Letno	210	210	210	175	175	175	140	122,5	144	1561,5

KAZALO

VODNIK ZA BRANJE UČNEGA NAČRTA	3
1 OPREDELITEV PREDMETA	6
2 SPLOŠNI CILJI	7
3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE.....	9
3.1 Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje.....	9
3.1.1 Področje: Jezik	9
3.1.2 Področje: Književnost	13
3.2 Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje	19
3.2.1 Področje: Jezik	19
3.2.2 Področje: Književnost	25
3.3 Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje.....	32
3.3.1 Področje: Jezik	32
3.3.2 Področje: Književnost	39
4 STANDARDI ZNANJA.....	47
4.1 Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje.....	48
4.2 Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje	51
4.3 Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje.....	57
5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA	63
5.1 Uresničevanje ciljev predmeta	63
5.1.1 Jezik.....	64
5.1.2 Književnost.....	70
5.2 Individualizacija in diferenciacija pouka	73
5.3 Medpredmetne povezave.....	73
5.4 Preverjanje in ocenjevanje znanja	75
5.5 Informacijska tehnologija.....	76
6 ZNANJE IZVAJALCEV	77

VODNIK ZA BRANJE UČNEGA NAČRTA

- Učni načrt za predmet *SLOVENŠČINA* je **strokovno besedilo, namenjeno učiteljem in učiteljicam ter drugim strokovnjakom in strokovnjakinjam za pouk slovenščine v osnovni šoli**. Predvideva njihovo poznavanje jezikoslovnih, literarnovednih in didaktičnih strokovnih izrazov. **Ti strokovni izrazi niso namenjeni učencem in učenkam**; jezikoslovni in literarnovedni pojmi zanje so navedeni v učnem načrtu v podglavju Vsebine.
- Učni načrt je koherentno besedilo, ki **določa pouk z vsemi sestavinami**; te se med seboj **povezujejo in prepletajo**. Vsak posamezni element (*npr. zmožnost, dejavnost, operativni cilj, vsebino, standard znanja, učno strategijo ...*) je zato treba vključevati v pouk **kot sestavino oz. gradnik celote**, pri tem pa je v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih izhodišče obravnave *besedilo*.
- **Učni načrt za slovenščino je sestavljen tako kot učni načrti vseh drugih predmetov v osnovni šoli:**

- Poglavlje OPREDELITEV PREDMETA predstavlja **mesto in vlogo predmeta slovenščina v predmetniku osnovne šole** – to je **ključni splošnoizobraževalni predmet**, ki (ob vseh drugih ciljih) z usposabljanjem učencev in učenk za **učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku** (predvsem v njegovi knjižni zvrsti) pomembno vpliva tudi na njihovo **uspešnost pri drugih predmetih**. V predmetniku je določeno tudi število ur slovenščine v posameznem razredu – **razvrstitev ur v letni pripravi na pouk pa je zadeva strokovne avtonomije učiteljev in učiteljic**, toda ob upoštevanju *Didaktičnih priporočil* v tem učnem načrtu in organizacije pouka v letnem delovnem načrtu posamezne šole.
- V poglavju SPLOŠNI CILJI so navedeni **temeljni cilji predmeta slovenščina, ki veljajo za pouk po celotni vertikali v osnovni šoli**. V šestih točkah je navedeno, **kaj, kako in čemu učenci in učenke razvijajo pri pouku v vseh vzgojno-izobraževalnih obdobjih in v vseh razredih**; poudarjeni sta medsebojna prepletenost vseh vlog in prvin jezika ter aktivna vloga učencev in učenk. Splošne cilje (npr. *branje nudi učencem in učenkam priložnost za oblikovanje osebne in narodne identitete, za širjenje obzorja ter za spoznavanje svoje kulture in kulture drugih v evropskem prostoru in širše*) je treba **upoštevati tudi kot načela** pri oblikovanju učnih sklopov v učiteljevi oz. učiteljičini letni pripravi ter pri izbiri didaktičnih sistemov in strategij.
- Podpoglavje Operativni cilji (v poglavju OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE) je **učiteljem in učiteljicam namenjen strokovni zapis dejavnosti, ki jih učni načrt določa za razvijanje posamezne zmožnosti učencev in učenk** (prim. 2. VIO, razvijanje slogovne zmožnosti: *učenci in učenke vrednotijo vljudnost izrečenega in to (po potrebi) zamenjajo z vljudnejšo različico*). **Učitelji in učiteljice jih za pouk povežejo z Vsebinami v učne sklope (upoštevaje svoje učence in učenke ter učne okoliščine) in konkretizirajo z besedili, vprašanji, nalogami, primeri ...** (prim. 1. VIO, razvijanje zmožnosti poslušanja: *učenci in učenke povzamejo temo in bistvene podatke: O kom/čem govori besedilo; Kaj v besedilu izvemo o ...; Iz katerih besed ...*). **Učitelji in učiteljice naj pri oblikovanju vprašanj, nalog, navodil ... za učence in učenke uporabljajo samo tiste jezikoslovne in literarnovedne izraze, ki so v učnem načrtu navedeni v podpoglavju Vsebine** za posamezni razred (in seveda vse tiste, ki so jih učenci in učenke že spoznali v prejšnjih razredih). Pri razvijanju in vrednotenju zmožnosti in znanja je v vseh učnih sklopih pomembno upoštevati razmerje med posameznimi zmožnostmi in cilji ter taksonomskimi ravni znanja, določenimi v učnem načrtu.
- V podpoglavju Vsebine (v poglavju OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE) so pri jezikovnem pouku navedene *Vrste besedil* in *Jezikoslovni izrazi*, pri književnem pouku pa *Literarnovedno znanje – strokovni izrazi in dela in avtorji oz. obvezna besedila*, ki jih učenci in učenke morajo poznati. **Povezovanje Operativnih ciljev in Vsebin v učne sklope v učiteljevi oz. učiteljičini letni pripravi in pripravi na pouk je zadeva strokovne avtonomije učiteljev in učiteljic.**
- V poglavju STANDARDI ZNANJA so navedene prvine **vsebinskega in procesnega znanja, ki se ocenjujejo pri pouku slovenščine**. **Učitelji in učiteljice jih konkretizirajo z raznimi načini in oblikami ocenjevanja, z besedili, vprašanji, nalogami, primeri jezikovne rabe ...**, in to v skladu z določili *Preverjanja in ocenjevanja znanja* v učnem načrtu in Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v OŠ.

Oblike in načine ocenjevanja ter število ocen načrtujejo učitelji in učiteljice v letni pripravi; pri tem naj izhajajo iz besedila ter upoštevajo razmerje med posameznimi zmožnostmi, delež minimalnih in temeljnih standardov ter taksonomskih ravni znanja.

- Pri razumevanju in uresničevanju učnega načrta **je treba izhajati iz poglavja DIDAKTIČNA PRIPOROČILA**. V njem so navedeni predlogi za to, **kako naj se načrtuje in izvaja pouk slovenščine, da bodo doseženi cilji in standardi znanja**, ki jih določa učni načrt. Priporočila vključujejo didaktične sisteme, učne strategije, oblike in metode pouka ter dejavnosti učencev in učenk za razvijanje in vrednotenje zmožnosti in znanja. Poudarek je na povezovanju in poglobljanju vsebinskega in procesnega znanja po razredih in med vzgojno-izobraževalnimi obdobji, na zavedanju pomena in vloge jezika, na aktivni vlogi učencev in učenk, na njihovi zmožnosti samovrednotenja, na upoštevanju *individualizacije in diferenciacije* ter na zmožnosti vseživljenjskega učenja in zavestne in kritične rabe raznovrstne informacijske tehnologije.

1 OPREDELITEV PREDMETA

Slovenščina kot prvi oz. materni jezik za večino učencev in učenk ter kot drugi jezik oz. jezik okolja za vse druge je temeljni splošnoizobraževalni predmet v osnovni šoli. Učenci in učenke se pri njem usposabljujejo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, še posebej v njegovi knjižni zvrsti, razvijajo zavest o pomenu materinščine in slovenščine, o slovenščini kot državnem in uradnem jeziku, o njenem položaju v Evropski uniji ter o njeni izrazni razvitosti na vseh področjih zasebnega in javnega življenja.

Cilji predmeta se uresničujejo z jezikovnim in književnim poukom v okviru vseh sporazumevalnih dejavnosti: pogovarjanja, dopisovanja, poslušanja, branja, govorjenja in pisanja. Namen jezikovnega pouka je razviti sporazumevalno zmožnost v slovenskem (knjižnem) jeziku, tj. praktično in ustvarjalno obvladovanje vseh sporazumevalnih dejavnosti pa tudi jezikovnosistemskih osnov. Pri književnem pouku pa se učenci in učenke srečujejo z umetnostnimi oz. književnimi besedili ter ob njih poleg sporazumevalne zmožnosti razvijajo tudi doživljajsko, domišljijско, ustvarjalno, vrednotenjsko in intelektualno zmožnost. Z zaznavanjem kulturnih, etičnih, duhovnih in drugih razsežnosti, ki jih premore besedna umetnost kot eden od univerzalnih civilizacijskih dosežkov, ki je za obstoj slovenstva še posebej pomemben, se utrjujejo kulturna, domovinska in državljska vzgoja ter medkulturna in širša socialna zmožnost.

Takšen smisel in namen predmeta se ob udejanjanju ciljev pouka slovenščine na vseh stopnjah šolanja prilagaja spoznavni zmožnosti oz. razvojni stopnji učencev in učenk. V vseh vzgojno-izobraževalnih obdobjih se predmet s cilji, z vsebinami in dejavnostmi učencev in učenk tesno povezuje z drugimi predmeti in pri njih kot učni jezik poleg pridobivanja stvarnega znanja pomembno prispeva k razvijanju sporazumevalne zmožnosti učencev in učenk. To velja tudi za t. i. začetno opismenjevanje, ki traja celotno prvo vzgojno-izobraževalno obdobje ter poteka individualizirano, postopoma in sistematično; učenci in učenke v tem obdobju poleg vstopanja v svet branja in pisanja opravljajo tudi druge sporazumevalne dejavnosti, npr. se pogovarjajo, kritično sprejemajo oz. interpretirajo govornjena in zapisana besedila, se (po)ustvarjalno odzivajo nanje, govorno nastopajo, pišejo krajša besedila ter razvijajo svojo jezikovno (poimenovalno, skladdenjsko, pravorečno, pravopisno), slogovno in metajezikovno zmožnost. V 2. in 3. vzgojno-izobraževalnem obdobju pa sprejemajo, interpretirajo, vrednotijo in razčlenjujejo svoji starosti, sporazumevalni, spoznavni in domišljijски zmožnosti, izkušnjam in interesom ustrezna neumetnostna in umetnostna besedila, tvorijo govornjena in zapisana monološka besedila, se pogovarjajo in pišejo dopise raznih vrst; tako dejavno razvijajo svojo sporazumevalno, spoznavno in ustvarjalno zmožnost ter uzaveščajo temeljne podobnosti in razlike na ravni sprejemanja, razumevanja, doživljanja in vrednotenja neumetnostnih in umetnostnih besedil, na ravni tvorjenja neumetnostnih in poustvarjalnih besedil, na ravni enosmernega in dvosmernega sporazumevanja, na ravni tvorjenja tiskanih in elektronskih sporočil, na ravni sprejemanja, razumevanja, doživljanja in vrednotenja prikazovalnih in oglasnih besedil ipd. Ob tem sistematično razvijajo vse sestavine sporazumevalne zmožnosti, torej tudi metajezikovno zmožnost, hkrati pa uzaveščajo znanje za uspešno tvorjenje, sprejemanje, razumevanje, doživljanje in vrednotenje besedil v novih, dolgoročno nepredvidljivih medijih in oblikah, ki jih prinaša elektronska doba.

2 SPLOŠNI CILJI

Predmet slovenščina omogoča oblikovanje osebne, narodne in državljanske identitete ter razvijanje ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja – predvsem sporazumevanje v slovenskem (knjižnem) jeziku, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, informacijsko in digitalno pismenost, samoiniciativnost, kritičnost, ustvarjalnost, podjetnost ipd.

1. Učenci in učenke si oblikujejo pozitivno razmerje do slovenskega jezika in do svojega prvega jezika (če ta ni slovenščina) ter se zavedajo pomembne vloge materinščine in slovenščine v svojem osebnem in družbenem življenju. Tako razvijajo svojo jezikovno, narodno in državljansko zavest, spoštovanje in naklonjenost do drugih jezikov in narodov ter medkulturno in socialno zmožnost. Imajo jasno predstavo o razmerjih med jeziki ter o vlogi prvega jezika in tujih jezikov, vedo, da je slovenščina lahko tudi drugi ali tuji jezik, in to tudi upoštevajo v vsakdanjem življenju. Zavedajo se tudi vloge, ki jo je imela slovenščina v zgodovini slovenskega naroda; spoznavajo temeljne mejnike v razvoju slovenskega (knjižnega) jezika in slovenske pisave.

2. Učenci in učenke razvijajo zmožnost sprejemanja, razumevanja, doživljanja in vrednotenja ter tvorjenja besedil v slovenskem knjižnem jeziku. Hkrati si oblikujejo jezikovno in književno kulturo.

- Razmišljujoče in kritično sprejemajo raznovrstna neumetnostna besedila, objavljena v raznih medijih – iz njih pridobivajo stvarno znanje, tega pa uporabljajo v vsakdanjem življenju in ga širijo z uporabo raznih priročnikov; usvajajo in utrjujejo razne strategije in učne pristope za učinkovito pridobivanje informacij iz govornih in zapisanih neumetnostnih besedil ter s tem razvijajo svojo zmožnost učenja. Besedila tudi vrednotijo in nato utemeljijo svoje mnenje; v besedilih prepoznavajo manipulativne (npr. propagandne) prvine ter si oblikujejo kritično stališče do njih.
- Iz digitalnih besedil varno, ustvarjalno in kritično pridobivajo informacije, jih ustrezno uporabljajo in po potrebi tudi dopolnjujejo. Ozaveščajo in presojujejo tako svojo kot tudi širšo uporabo digitalne in druge tehnologije ter prek nje pridobljenih informacij – ob tem razvijajo svojo digitalno zmožnost.
- Razmišljujoče in kritično sprejemajo ter povzemajo, vrednotijo in primerjajo umetnostna besedila slovenskih in drugih avtorjev. Branje prepoznavajo kot užitek, prijetno doživetje in intelektualni izziv. Stopajo v dialog z umetnostnim besedilom in o njem razpravljajo. Branje jim nudi priložnost za oblikovanje osebne in narodne identitete, za širjenje obzorja ter za spoznavanje svoje kulture in kulture drugih v evropskem kulturnem prostoru in širše. S spoznavanjem druge kulture in skupnih kulturnih vrednot gradijo naklonjen odnos do drugih in drugačnih. Tako razvijajo svojo socialno, kulturno in medkulturno zmožnost ter ozaveščajo pogled na časovno umeščenost obravnavanih umetnostnih besedil.

- Razvijajo pripravljenost za pogovarjanje in dopisovanje ter za govorno nastopanje in pisanje. Tako ubesedujejo svoje znanje, misli, stališča, hotenje, čustva in izkušnje, se pogajajo ter miroljubno rešujejo probleme v raznih življenjskih položajih. Zavedajo se raznih okoliščin, v katerih nastajajo besedila, raznih namenov, ki jih imajo tvorci besedil, ter raznih medijev, prek katerih so besedila lahko posredovana, zato so sposobni tvoriti ustrezna in učinkovita besedila raznih vrst. Ob tem razvijajo svojo empatično, socialno, kulturno in estetsko zmožnost. Razvijanje zmožnosti tvorjenja besedil ter usvajanje in utrjevanje strategij in načel za tvorjenje verodostojnih, razumljivih, ustreznih in učinkovitih besedil, skladnih z jezikovno in slogovno normo knjižne zvrsti, pa spodbuja tudi razvijanje zmožnosti učenja.
- Motivirani so za vse sporazumevalne dejavnosti; zavedajo se, da jim te omogočajo spoznavanje sebe in sveta ter zadovoljevanje svojih čustvenih in družbenih potreb. Ob izkušnjah s temi dejavnostmi spoznavajo, da njihovo obvladovanje povečuje zmožnost delovanja v družbenem okolju ter spoznavanja in ubesedovanja predmetnega, duhovnega in domišljjskega sveta. Tako se razvija njihova socialna, družbena in medkulturna zmožnost.

3. Učenci in učenke razvijajo in ohranjajo pozitiven odnos do branja neumetnostnih in umetnostnih besedil. Stik z besedili je zanje potreba in vrednota, zato tudi v prostem času berejo in poslušajo besedila (objavljena v raznih medijih), obiskujejo knjižnico, filmske in gledališke predstave, literarne prireditve ipd.

4. Učenci in učenke ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju in vrednotenju ter tvorjenju besedil razvijajo svojo jezikovno (tj. poimenovalno, skladijsko, pravorečno, pravopisno) in slogovno zmožnost, in sicer zato da bi samozavestno uporabljali slovenski knjižni jezik za svoje osebne, učne, interesne ipd. potrebe. Samozavestna raba slovenskega knjižnega jezika je zanje potreba in vrednota, zato v dostopnih knjižnih in elektronskih priročnikih ter jezikovnih svetovalnicah tudi v prostem času iščejo informacije o jezikovnih vprašanjih, ki si jih postavljajo sami ali na katere jih opozori kdo drug, ter se zavedajo svojega deleža v soustvarjanju slovenskega knjižnega jezika.

5. Učenci in učenke ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju in vrednotenju neumetnostnih besedil razvijajo tudi svojo metajezikovno zmožnost – pridobivajo znanje o vlogah jezika ter o značilnostih slovenskega knjižnega jezika, to pa dopolnjujejo z uporabo raznih priročnikov ter osmišljajo z opazovanjem in prepoznavanjem vloge dane jezikovne prvine v neumetnostnih in umetnostnih besedilih. Značilnosti slovenskega knjižnega jezika primerjajo z značilnostmi jezikov, ki se jih učijo ali s katerimi so v stiku (nekateri jih seveda primerjajo tudi s svojim prvim jezikom).

6. Učenci in učenke ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju in vrednotenju umetnostnih besedil pridobivajo tudi književno znanje. Umeščanje besedil v časovni in kulturni kontekst ter literarnovedno znanje jim omogočata globlje doživljanje, razumevanje in vrednotenje umetnostnih besedil. Literarnoestetsko doživetje, podprto z literarnovednim znanjem, omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih možnosti, povečuje užitek ob poslušanju oz. branju in prispeva k razvijanju pozitivnega odnosa do besedne umetnosti ter védenju o pomenu in vlogi umetnostnih besedil v preteklosti in sedanjosti, do poslušanja oz. branja umetnostnih besedil, do ustvarjalnosti in do (samo)izražanja v raznih medijih.

3 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Cilji in vsebine v učnem načrtu so obvezni in izbirni. Izbirni cilji in vsebine so zapisani s poševnim tiskom. S poševnim tiskom so zaznamovane tudi izbirne besedilne vrste pri jezikovnem pouku.

3.1 Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

3.1.1 Področje: Jezik

A) OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE JEZIKOVNE, NARODNE IN DRŽAVLJANSKE ZAVESTI
Učenci in učenke opazujejo, primerjajo, prepoznavajo in poimenujejo oz. opisujejo: – besedno in nebesedno sporazumevanje;– besedni jezik in njegove vloge;– svoj prvi jezik in svoje razmerje do njega;– prednosti prvega jezika pred vsemi drugimi jeziki;– svoje razmerje do slovenščine (če ta ni njihov prvi jezik);– posebni položaj slovenščine v Republiki Sloveniji in položaj svojega prvega jezika v Republiki Sloveniji;– poimenovalne in izgovorne razlike med knjižnim in neknjižnim jezikom, ki ga govorijo, ter okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega jezika;– tuje jezike in vzroke za njihovo učenje;– izgovorne podobnosti in razlike med slovenskim in tujim jezikom, ki se ga učijo.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI POGOVARJANJA
Učenci in učenke: • si ogledajo posnetek oz. sodelujejo v igri vlog: pogovor določene vrste (gl. razdelek Vsebine);• <u>pred ogledom posnetka oz. pred igro vlog</u> se pogovarjajo o tem, kako poteka pogovor in na kaj morata sogovorca paziti med pogovarjanjem;• <u>po ogledu posnetka oz. po igri vlog</u>: – določijo družbeno vlogo sogovorcev, čustveno in družbeno razmerje med njima ter povedo, po čem so to prepoznali;– določijo sogovorca, ki daje pobudo, in njegov namen ter povedo, po čem so to prepoznali,– povzamejo temo in poročajo o pogovoru;– vrednotijo vpljudnost obeh sogovorcev in njuno upoštevanje načel ustreznega pogovarjanja ter utemeljijo svoje mnenje;– povedo, kako so se počutili med igranjem pogovora;– vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI POSLUŠANJA

Učenci in učenke:

- poslušajo (in gledajo) neumetnostno besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine);
- pred poslušanjem (in gledanjem) se pogovarjajo o tem, čemu poslušamo besedila, kako pomembno je poslušanje v vsakdanjem življenju, kaj je potrebno za učinkovito poslušanje, kako se pripravimo na poslušanje, kaj delamo med njim in čemu to delamo;
- po poslušanju (in gledanju):
 - povzamejo temo in bistvene podatke ter obnovijo besedilo;
 - vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in uporabnost besedila ter utemeljijo svoje mnenje;
 - povedo, kako so se počutili med poslušanjem (in gledanjem) besedila;
 - vrednotijo svojo zmožnost poslušanja (in gledanja) neumetnostnih besedil in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI GOVORNEGA NASTOPANJA

Učenci in učenke:

- govorno nastopajo (z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto – gl. razdelek Vsebine);
- pred govornim nastopom se pogovarjajo o tem, kdaj in čemu govorno nastopamo, po čem se govorni nastop loči od pogovora, kako se pripravimo na govorni nastop, čemu to delamo in na kaj pazimo med govornim nastopom;
- po govornem nastopu:
 - vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in jezikovno ustreznost besedila ter ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave;
 - povedo, kako so se počutili med govornim nastopanjem;
 - vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI BRANJA IN PISANJA

Učenci in učenke glede na svoje predznanje branja in pisanja ter glede na razvite veščine, spretnosti in zmožnosti prehajajo individualizirano, postopoma in sistematično skozi naslednje faze oz. dejavnosti začetnega opismenjevanja:

- razvijajo predopismenjevalne zmožnosti (npr. vidno razločevanje, slušno razločevanje in razčlenjevanje, grafomotoriko, orientacijo na telesu, v prostoru in na papirju, držo telesa in pisala ipd.);
 - razvijajo tehniko branja in pisanja besed ter enostavnih povedi z velikimi in malimi tiskanimi in pisanimi črkami;
 - razvijajo branje z razumevanjem in pisanje besedil, ustreznih svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti (gl. razdelek Vsebine).
- Pred branjem in pred pisanjem se pogovarjajo o tem, čemu beremo oz. pišemo besedila, kako pomembno je branje oz. pisanje v vsakdanjem življenju, kaj je potrebno za učinkovito branje oz. pisanje, kako se pripravimo na branje oz. pisanje in na kaj pazimo med branjem oz. pisanjem.

Po branju:

- dopisa določijo okoliščine njegovega nastanka (sporočevalca, naslovnika, kraj, čas) in sporočevalčev namen ter poročajo o dopisu;

- seznama predstavijo njegove sestavne dele in njihovo vlogo ter poiščejo določene podatke;
- pripovedi in opisov povzamejo temo in bistvene podatke ter obnovijo besedilo;
- vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in uporabnost besedila ter utemeljijo svoje mnenje;
- povedo, kako so se počutili med branjem besedila;
- vrednotijo svojo zmožnost branja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

Po pisanju:

- povedo, kako so se počutili med pisanjem;
- vrednotijo svoje besedilo, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave;
- vrednotijo svojo zmožnost pisanja besedil ter na podlagi povratnih informacij načrtujejo kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE JEZIKOVNE IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci in učenke razvijajo poimenovalno zmožnost:

- poimenujejo bitja, predmete, dejanja ... v svoji okolici ali na sliki s knjižnimi besedami in besednimi zvezami;
- razlagajo dane besede oz. besedne zveze iz besedila in jih smiselno uporabljajo v svojem besedilu;
- navajajo knjižne besede iz istega tematskega polja, z nasprotnim, enakim, ožjim ali širšim pomenom;
- tvorijo manjšalnice in ljubkovalnice, ženski par moškemu in obratno, samostalniške izpeljanke iz glagolov (za živega in neživega vršilca dejanja, za dejanje in prostor dejanja) ter pridevniške izpeljanke iz samostalnikov (za svojino in snovnost) ipd.

Učenci in učenke razvijajo skladenjsko zmožnost:

- opazujejo, kaj delajo bitja (na sliki) oz. kaj se dogaja z njimi, ter tvorijo pomensko in oblikovno ustrezne povedi;
- opazujejo več med seboj povezanih dejanj ter jih upovedujejo glede na čas sporočanja (s časovnimi prislovi, npr. zdaj/prej/potem, in z glagolskimi časovnimi oblikami) ter glede na njihovo zapovrstje (s časovnimi prislovi, npr. najprej/potem/nazadnje, oz. s časovnim veznikom ko /tudi medtem ko, potem ko/);
- opazujejo bitja ali predmete (na sliki), sprašujejo po njihovem položaju oz. premikanju z ustreznim vprašalnim prislovom ter upovedujejo njihov položaj oz. premikanje z ustreznim predlogom in s pravilno sklonsko obliko samostalnika za njim;
- primerjajo lastnosti bitij ali predmetov (na sliki), jim določijo stopnje ter te upovedujejo z opisno in obrazilno stopnjevanimi pridevniki;
- opazujejo, koliko je bitij ali predmetov (na sliki), ter to upovedujejo s količinskim izrazom (tj. s števnikom ali prislovom mere) in s pravilno obliko samostalnika in glagola ob količinskem izrazu, predstavijo pomen dane povedi/zveze povedi iz besedila;
- v povedih odpravljajo svoja "kritična mesta" v praktičnem obvladanju slovnice (npr. v izražanju spola in števila samostalnikov, v sklanjanju samostalnikov, v tvorbi in spreganju glagolskih časovnih in naklonskih oblik ipd.).

Učenci in učenke razvijajo pravorečno zmožnost:

- med poslušanjem posnetih ali glasno branih besedil v knjižnem jeziku so pozorni na knjižno izreko besed in povedi ter si jo skušajo zapomniti, nato jo posnemajo, vadijo in utrjujejo;
- povedo, po čem se njihova neknjižna izreka loči od knjižne;

- vadijo knjižno izreko zanje kritičnih besed in si jo skušajo zapomniti;
- med govornim nastopanjem skušajo govoriti čim bolj knjižno in razločno;
- prepoznajo svojo in tujo neknjižno izreko ter besede izgovorijo knjižno.

Učenci in učenke razvijajo pravopisno zmožnost – individualizirano, postopoma in sistematično spoznavajo, usvajajo in utrjujejo:

- zapis besed z nekritičnimi glasovi;
- zapis besed s kritičnimi glasovi (npr. s polglasnikom, z u, z nezvočnikom na koncu ali sredi besede);
- zapis predloga in naslednje besede;
- zapis nikalnice pred glagolom;
- rabo velike začetnice na začetku povedi, v lastnih imenih bitij in v svojilnih pridevnikih, izpeljanih iz njih, ter v zemljepisnih lastnih imenih;
- rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja);
- rabo vejice pri naštevanju;
- zapis glavnih in vrstilnih števnikov (do 100) s številko.

Učenci in učenke razvijajo slogovno zmožnost:

- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznavajo neustrezne (npr. neknjižne) besede in besedne zveze ter jih zamenjajo z ustrežnejšimi (npr. knjižnimi) sopomenkami;
- osebe ustrezno ogovarjajo v danih okoliščinah;
- osebe tikajo oz. vikajo v ustreznih okoliščinah;
- govorno dejanje (npr. pozdrav, prošnjo) izrekajo na razne načine in navajajo zanje ustrezne okoliščine;
- vrednotijo vpljudnost izrečenega in to po potrebi zamenjajo z vpljudnejšo različico;
- v danih okoliščinah sporočanja se izražajo ustrezno.

Učenci in učenke sproti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo jezikovno in slogovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci in učenke v svojem okolju in v besedilih opazujejo jezikovne pojave, navedene v razdelku Vsebine (2. Jezikoslovni izrazi), ter dejavno, problemsko in procesno spoznavajo strokovne izraze zanje; te razumejo in jih tudi sami uporabljajo.

B) VSEBINE

1. VRSTE BESEDIL

Vrste pogovorov:

– osebni in telefonski (samo zvočni ali tudi vidni) pogovor med prijateljema oz. prijateljicama, sorodnikoma oz. sorodnicama ter med stranko in uradno osebo (ta je npr. učitelj oz. učiteljica, zdravnik oz. zdravnica, prodajalec oz. prodajalka).

Vrste posnetih besedil (za poslušanje in gledanje):

– pripoved o življenju vrstnikov ali znanih osebnosti;
 – novica o aktualnem ali zanimivem dogodku;
 – opisi, povezani s temami spoznavanja okolja (npr. opis osebe, njenega delovnika ali tedna, živali, predmeta, prostora, zgradbe, poti).

Vrste besedil za govorno nastopanje:

– pripoved o tem, kar so doživeli, videli ali slišali;

- predstavitev svojih načrtov za *dani dan, konec tedna ali počitnice*;
- obnova *knjige, risanke, filma ali posnetka s spleta*;
- opis *sebe ali druge osebe, svojega delovnika ali delovnika druge osebe, predmeta ali igrače, živali, prostora, zgradbe, svoje poti v šolo ali katere druge poti*.

Vrste besedil za branje:

- navadni ali elektronski dopis (npr. pozdrav, voščilo, čestitka, vabilo) za prijatelja oz. prijateljico, sorodnika oz. sorodnico;
- seznam (npr. urnik, kazalo);
- novica o *aktualnem ali zanimivem dogodku*;
- pripoved o življenju *vrstnikov ali znanih osebnosti*;
- opisi, povezani s temami spoznavanja okolja (npr. opis osebe in njenega delovnika, živali, predmeta, prostora, zgradbe, poti).

Vrste besedil za pisanje:

- vezana besedila (npr. narek, prepis, nadaljevanje prebranega besedila, pripoved ob neurejenem nizu slik);
- besedila o sebi, o svojem okolju, o tem, kar so *doživeli, videli ali slišali*;
- besedila tiste vrste, ki so jo pred tem že prebrali, tj.:
 - navadni ali elektronski dopis (npr. pozdrav, voščilo, čestitka, vabilo) za prijatelja oz. prijateljico, sorodnika oz. sorodnico;
 - opisi (npr. opis osebe in njenega delovnika, živali, predmeta, prostora, zgradbe, poti).

2. JEZIKOSLOVNI IZRAZI

Učenci/učenke razumejo in uporabljajo naslednje jezikoslovne izraze:

- besedno in nebesedno sporazumevanje,
- besedni jezik,
- prvi jezik, tuji jezik,
- državni jezik,
- knjižni in neknjižni jezik,
- besedilo, poved, beseda, zlog, glas, črka,
- velika in mala začetnica,
- pika, vprašaj, klicaj, vejica,
- pozdrav, voščilo, čestitka, vabilo,
- opis, pripoved, novica.

3.1.2 Področje: Književnost

A) OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM/POSLUŠANJEM/GLEDANJEM UPRIZORITEV UMETNOSTNIH BESEDIL IN Z GOVORJENJEM/PISANJEM O NJIH

1. KNJIŽEVNA BESEDILA

Učenci in učenke:

- se pri poslušanju/branju umetnostnih besedi primerno odzivajo; umetnostna besedila sprejemajo drugače od neumetnostnih;
- oblikujejo obzorje pričakovanj – to izvira iz njihove zunajliterarne in medbesedilne

izkušenosti;

- izražajo in primerjajo svoje doživetje, čustva, predstave in misli, ki se jim vzbudijo pri poslušanju/branju;
- ugotavljajo razlike v doživljanju in razumevanju istega besedila in različnost na ravni opažanja sestavin besedila; ob ponovnem branju/poslušanju zaznavajo sprva prezrte/preslišane sestavine;
- poglobljajo prvotno doživetje in razumevanje (večkratno podrobno poslušanje/branje) ter izražajo mnenje o besedilu (predvsem govorno, tretješolci in tretješolke lahko tudi pisno);
- posamezna besedila primerjajo in vrednotijo (ustrezno njihovi razvojni stopnji, medbesedilni izkušnosti in spoznavni zmožnosti);
- predstavljajo razloge, zaradi katerih se jim kaj v umetnostnem besedilu zdi pomembno (npr. dogodek, oseba ipd.).

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

1. Poezija

Učenci in učenke:

- v *poslušani/prebrani* pesmi naslov povežejo z besedilom;
- prepoznajo kitico kot zgradbeno in pomensko enoto;
- izražajo svoje razumevanje pesmi in ga primerjajo z razumevanjem sošolcev;
- doživljajo zvočnost pesmi, zlasti ritem in rimo;
- ritem pesmi povezujejo s sporočilnostjo;
- *zaznavajo likovno oblikovanost pesmi/besedila*;
- ob koncu tega vzgojno-izobraževalnega obdobja povezujejo zvok besede in zvočno slikanje (onomatopoijo) s podobami, ki jih vzbuja besedilo;
- se odzivajo na čustvene sestavine besedila (npr. vesela, žalostna pesem);
- *ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja primerjajo pesem na ravni teme z že poslušanimi oz. prebranimi besedil ter predstavijo podobnosti in razlike*; povedo, katera pesem jim je bliže in zakaj;
- razvijajo asociativne zmožnosti: iščejo tematsko (osrednjo) besedo v pesmi *ter nizajo svoje asociacije*;
- zaznavajo rabo čustveno obarvanih besed;
- ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja ločijo pomensko podobne besede in razložijo pomen manj običajnih besed.

2. Proza

Učenci in učenke:

1.
 - doživljajo interpretativno prebrano pravljico;
 - poskušajo brati zgodbo ob znani slikanici s pomočjo ilustracij in delov besedila, ki jih znajo že na pamet;
 2.
 - tiho (poltiho) berejo še neznano krajše besedilo (slikanico);
 - berejo:
 - bogato ilustrirane pravljice,
 - pravljice, ki jih že poznajo,
 - dvo- in tridelne pravljice, tj. take, v katerih se dogajanje dvakrat ali trikrat ponovi;
 3.
 - tiho in poltiho berejo neznano umetnostno besedilo (pravljice in pripovedi);
 - zbrano in tekoče (z usvojeno tehniko branja) berejo daljša besedila;
- ob besedilih spoznavajo in opazujejo razlike med svetom, v katerem živijo, in domišljjskim svetom v umetnostnem besedilu;

- prepoznavajo prvine pravljice: formalni začetek in konec, preteklik, za pravljico značilni pripovedni ton;
 - ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja:
 - prepoznavajo za pravljico značilne književne osebe, čudeže in pravljичno dogajanje, nedoločenost kraja in časa dogajanja;
 - ločujejo pravljico in pripoved (besedilni svet je/ni oblikovan v skladu z zakonitostmi realnega).
 - *Pri izražanju mnenja o umetnostnem besedilu predstavljajo značilnosti te vrste besedila.*
- Po metodi dolgega branja doživijo skupaj vsaj tri besedila vsako leto.

2.1 Književna oseba

Učenci in učenke:

- razvijajo zmožnost predstavljanja književne osebe, vživljanja vanjo, »poistovetenja« z njo ter privzemanja njene vloge, in sicer:
 1. • poiščejo podobnosti med književno osebo in seboj, povedo, kako bi ravnali sami, če bi bili v podobnem položaju kot književna oseba;
 2. • ugotavljajo, po čem se književna oseba od njih razlikuje (ravnanje, čustva);
 3. • vživljajo se v književno osebo, ki je sicer drugačna od njih, a jim je še vedno zelo podobna – predstavljajo podobnosti in razlike ter presegajo naivno identifikacijo s književno osebo;
- prepoznavajo glavno književno osebo;
- prepoznavajo »dobre« in »slabe« književne osebe in povedo, zakaj se jim zdijo take;
- dopolnijo podatke o književni osebi iz besedila s podobami iz vsakdanje izkušnje *ter domišljjskimi predstavami, ki izvirajo iz poslušanja oz. gledanja drugih umetnostnih del (medbesedilna izkušnost)*;
- izluščijo tiste motive za ravnanje književnih oseb, ki jih poznajo iz svoje izkušnje;
- ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja:
 - *navajajo motive za ravnanje književne osebe, ki jih poznajo iz izkušnjskega sveta,*
 - *ločujejo dve skupini motivov za ravnanje književne osebe (»dobra« : »slaba« oseba),*
 - *privzemajo zorni kot ene književne osebe;*
 - opišejo, kako si predstavljajo književne osebe, jih primerjajo in nadgrajujejo (upoštevajo podatke iz umetnostnega besedila);
 - ubesedujejo čustva in razpoloženje književnih oseb, ugotovitve ponazarjajo s podatki iz besedila;
- narišejo svojo domišljjsko predstavo književne osebe;
- domišljjsko predstavo književne osebe izrazijo s kombinacijo risbe in zapisa;
- s kombinacijo risbe in zapisa (npr. kot strip) postopoma izražajo motivacijo za ravnanje književnih oseb.

2.2 Književni prostor in čas

Učenci in učenke:

- razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa tako, da
 - ubesedujejo svojo predstavo književnega prostora v obravnavanem umetnostnem besedilu (risba/zapis) in jo primerjajo s predstavami sošolcev in sošolk; ob ponovnem branju svojo predstavo dopolnjujejo;
 - *domišljjsko predstavo dogajalnega prostora in časa povezujejo s svojimi izkušnjami iz vsakdanjega sveta in iz drugih umetnostnih del (književnost, ilustracija, film, risanka, virtualni svet)*;
 - ločujejo realni in domišljjski svet, razlikujejo pravljični in realni dogajalni prostor;

- ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja:
 - prepoznavajo dva časa: preteklost in sedanost;
 - dogajalni čas prepoznavajo tudi iz posrednih besedilnih znamenj (npr. iz besed kočija, goldinar);
- pri upovedovanju ločujejo dogajanje:
 - v preteklosti (pravljica),
 - v sedanosti (aktualnost dogajanja).

2.3 Dogajanje in tema

Učenci in učenke:

- zaznavajo in doživljajo posamezne dogodke v umetnostnem besedilu kot zaokrožene celote;
- sledijo zaporednemu toku dogodkov in povezujejo dogajanje s svojimi izkušnjami;
- dogodke iz umetnostnega besedila razvrščajo časovno in vzročno-posledično;
- obnavljajo zgodbo tako, da dogajanje prikazujejo s pomočjo sličic/niza sličic oz. s kombinacijo sličic in zapisa;
- upovedujejo temo/*sporočilo* besedila z učiteljevo pomočjo.

2.4 Avtor in pripovedovalec

Učenci in učenke:

- razumejo, da avtor besedila ni tisti, ki jim besedilo pripoveduje (npr. učitelj/učiteljica ...);
- *tvorijo govorjena besedila z različni pripovedovalci (npr. kako bi isto besedilo povedali različno stari ljudje).*

2. GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA, RISANKA IN FILM

1. Gledališka/lutkovna predstava

Učenci in učenke:

- prepoznavajo značilnosti glavne književne osebe in drugih pomembnih oseb, zaznavajo in doživljajo dogajalni prostor in druge prvine gledališkega dogodka; ozaveščajo podobnost/različnost gledališkega dogodka in že znane pravljice;
- obnavljajo dogajanje; *sporočilo povezujejo s svojimi izkušnjami (tudi z bralnimi);*
- govorijo o tem, kaj jih je v predstavi pritegnilo/odvrnilo in zakaj;
- sodelujejo v igri vlog.

2. Radijska igra

Učenci in učenke:

- izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje radijske igre;
- oblikujejo domišljijско predstavo oseb na podlagi posebnosti njihove govorice in zvočne opreme radijskega besedila;
- govorijo o prvinah zvočne opreme radijske igre.

3. Risanka

Učenci in učenke:

- izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje risanke;
- primerjajo svoje razumevanje zgodbe v risanki z razumevanjem sošolcev in sošolk;
- ugotavljajo razlike med risanko, posneto po literarni predlogi, in izvirnim besedilom;
- *spoznavajo osnovne značilnosti medijev.*

4. Film

Učenci in učenke:

- *izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje otroškega filma;*
- *ob filmu, posnetem po literarni predlogi, govorijo o podobnostih in razlikah med besedilom*

in filmom;

- *spoznavajo razlike med risanko in filmom;*
- *spoznavajo posebnosti medijev.*

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM/(PO)USTVARJANJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE/INTERPRETATIVNO BRANJE/GOVORJENJE)

1. GOVORJENJE/PISANJE – KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

1.1 Poezija

Učenci in učenke:

- ustvarjajo zvoke z jezikovnimi in nejezikovnimi sredstvi;
- ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja tvorijo zvočne nize, prepoznavajo in posnemajo izrazite vzorce iz pesmi, po vzorcu tvorijo onomatopoijo;
- tvorijo izrazita ritmična besedila;
- na začetku vzgojno-izobraževalnega obdobja razvijajo občutek za zvočnost jezika tako, da iščejo besede, ki se rimajo;
- tvorijo rime verze tako, da dopolnjujejo manjkajoče rime na koncu verza;
- ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja skušajo tvoriti enokitične pesmi;
- tvorijo sopomenske nize (nevtralna in zaznamovana raba);
- izmišljajo si nove besede (tudi nesmiselnice), besede daljšajo in krajšajo;
- tvorijo nove besede po vzorcu iz besedila;
- *ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja sestavijo besedilo, v katerega smiselno vključijo nove tvorjenke;*
- ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja nizajo prilastke ob tematskem jedru in tako razvijajo zmožnost razumevanja besednih zvez;
- zapisujejo asociacije ob besedi (tematski besedni asociogram);
- *ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja likovno oblikujejo besede in tematski besedni asociogram (»slikanje z besedami« ipd.).*

1.2 Proza

Učenci in učenke:

- razvijajo zmožnost vživljanja v književno osebo, »poistovetenja« z njo/privzemanja njene vloge – *domišljjski svet ubesedujejo tako, da postavijo sebe za osrednjo književno osebo oz. o književni osebi govorijo in pišejo kot o sebi;*
1. • narišejo književno osebo iz svojega besedila;
 2. • izrazijo domišljjsko predstavo književne osebe iz svojega besedila s kombinacijo risbe in zapisa;
 3. • kot avtorji besedila razlagajo ravnanje svojih književnih oseb;
- razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja književnih zvrsti/vrst – pri tvorjenju upoštevajo značilnosti pripovednih vrst, in sicer:
 - tvorijo pravljice in pri tem upoštevajo značilnosti te literarne vrste;
 - na začetku vzgojno-izobraževalnega obdobja »pišejo« pravljice tako, da nizajo sličice, ki upodabljajo dogajanje;
 - kasneje kombinirajo sliko in besedo (izdelujejo slikanice);
 - ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja tvorijo narobe pravljice oz. povezujejo več pravljic;
 - *ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja tvorijo pripoved;*
 - naredijo sezname pravljic, ki so jih v otroštvu poslušali/brali njihovi starši in/ali stari

starši, ter jih primerjajo z besedili, ki jih poslušajo/berejo sami.

1.3 Dramatika

Učenci in učenke:

- dramatizirajo pravljico; izdelajo lutke;
- v skupini dramatizirajo pesem ali prozno besedilo;
- *ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja pišejo dvogovore po vzorcu dramskih prizorov.*

2. GLASNO INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL

Učenci in učenke glasno berejo pesmi, prozo in dramatiko:

- berejo pesmi; s posebno govornico izražajo razpoloženje (doživeto recitirajo);
- pri pripovedovanju/branju pravljic uporabljajo t. i. »pravljični ton«;
- pri pripovedovanju/branju pripovedi s posebno govornico označijo osebe;
- samostojno in tekoče berejo krajše dramsko besedilo po vlogah;
- za dramsko osebo poiščejo primeren glas in ga spreminjajo glede na spreminjajoče se lastnosti oseb;
- ob branju krajšega dramskega prizora razlikujejo navedbo osebe od njenega dramskega govora;
- v razredu uprizorijo dramsko besedilo – dramatizirajo književno besedilo in ga nadgradijo z gledališkimi izraznimi sredstvi (z igro vlog, izdelavo lutk, nakazovanjem scene, kostumov).

3. GOVORNI NASTOPI

Učenci in učenke v 3. razredu

- predstavijo svojo bralno izkušnjo:
 - obnovijo umetnostno besedilo in povedo, zakaj so si izbrali to besedilo;
 - vživljajo se v književno osebo, ubesedujejo svojo domišljjsko predstavo te osebe, predstavijo njeno razpoloženje in vrednotijo njeno ravnanje;
 - izrazijo svoje mnenje o prebranem;
 - deklamirajo/recitirajo pesem in predstavijo ustvarjalca/pesniško zbirko ipd.;
- predstavijo svoje (po)ustvarjalno besedilo:
 - predstavijo narobe pravljico, nadaljevanje zgodbe ipd.;
 - preberejo svojo pesem, povedo, zakaj so jo napisali oz. katero književno delu jih je spodbudilo k pisanju te pesmi.

B) VSEBINE

Učenci in učenke ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil pridobivajo tudi literarnovedno znanje.

1. Razumejo in uporabljajo naslednje izraze:

1. – pesem, pravljica,
– naslov,
– pesnik, pesnica, pisatelj, pisateljica,
– ilustrator, ilustratorka,
2. – slikanica, strip,
– rima,
– kitica,
– igralec, igralka,
3. – oder, igra (lutkovna),
– odlomek,
– pripoved,
– književna oseba,
– književno dogajanje.

2. Spoznavajo dela naslednjih avtorjev in avtoric mladinske književnosti:

Nika Grafenauerja, Otona Župančiča, Toneta Pavčka, Srečka Kosovela, Kajetana Koviča (poezijo in/ali prozo), Ele Peroci, Svetlane Makarovič, Lile Prap.

Poleg teh spoznajo:

- vsaj še enega sodobnega avtorja/eno sodobno avtorico po izbiri učitelja/učiteljice ter učencev in učenk (npr. Ferija Lainščka, Anjo Štefan, Primoža Suhodolčana, Petra Svetino),
- vsaj eno celovito kakovostno slikanico na posamezni razred,
- slovenske ljudske pesmi in pravljice ter pravljice bratov Grimm,
- vsaj eno kakovostno dramsko besedilo (lahko tudi kot predstavo).

3.2 Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

3.2.1 Področje: Jezik

A) OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE JEZIKOVNE, NARODNE IN DRŽAVLJANSKE ZAVESTI

Učenci in učenke opazujejo, primerjajo, prepoznavajo in poimenujejo oz. opisujejo:

- sporazumevalne dejavnosti in razna sredstva za sporazumevanje;
- svoj prvi jezik, okoliščine njegove rabe in svoje razmerje do njega;
- poimenovalne, izgovorne in pisne podobnosti in razlike med svojim prvim jezikom in slovenščino (če ta ni njihov prvi jezik);
- vlogo slovenščine v svojem življenju, okoliščine njene rabe in svoje razmerje do nje;
- jezike v Republiki Sloveniji ter posebni status slovenščine v Republiki Sloveniji, italijanščine na dvojezičnem območju slovenske Istre in madžarščine na dvojezičnem območju Prekmurja;
- status slovenščine zunaj Republike Slovenije;
- državne jezike v sosednjih državah;

- tuji jezik, ki se ga učijo, vzroke za njegovo učenje ter izgovorne, pisne in slovnične podobnosti in razlike med njim in slovenščino;
- okoliščine za rabo knjižnega (zbornega) in neknjižnega jezika.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI DVOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA

Učenci in učenke:

- poslušajo (in gledajo) pogovor oz. berejo dopis določene vrste (gl. razdelek Vsebine);
- pred poslušanjem (in gledanjem) pogovora oz. pred branjem dopisa se pogovarjajo o tem, na kaj bodo pozorni med poslušanjem (in gledanjem) oz. med branjem – tako obnovijo svoje znanje o načelih ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja in o značilni zgradbi pogovora oz. dopisa ter spoznajo merila za vrednotenje dialoških besedil;
- po poslušanju (in gledanju) pogovora oz. po branju dopisa:
 - določijo družbeno vlogo sogovorcev oz. pisca in naslovnika, družbeno in čustveno razmerje med njima ter povedo, po čem so to prepoznali;
 - določijo sogovorca, ki daje pobudo, in njegov namen ter povedo, po čem so to prepoznali, oz. določijo sporazumevalno vlogo pisca dopisa (tj., ali daje pobudo ali se odziva) in njegov namen ter povedo, po čem so to prepoznali,
 - povzamejo temo in poročajo o pogovoru oz. dopisu;
 - predstavijo zgradbene in jezikovne značilnosti danega pogovora oz. dopisa;
 - vrednotijo vpludnost sogovorcev oz. pisca dopisa ter njuno oz. njegovo upoštevanje načel ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja in značilnosti dane vrste pogovora oz. dopisa ter utemeljijo svoje mnenje;
 - poslušajo (in gledajo) avtentični pogovor oz. berejo avtentični dopis, ga primerjajo z vzorčnim in predstavijo svoje ugotovitve;
- tvorijo dialoško besedilo (pogovor oz. dopis) določene vrste;
- pred tvorjenjem dialoškega besedila se pogovarjajo o strategijah in načelih ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja;
- po tvorjenju dialoškega besedila:
 - vrednotijo svoje in druge pogovore oz. dopise, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave;
 - vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI ENOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA

Učenci in učenke:

- *poslušajo (in gledajo) oz. berejo* neumetnostno besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine);
- pred poslušanjem (in gledanjem) oz. branjem besedila se pogovarjajo o tem, čemu poslušamo oz. beremo besedila, kako se pripravimo na poslušanje oz. branje, kaj delamo med njim in kaj po njem ter čemu to delamo;
- po poslušanju (in gledanju) oz. branju besedila:
 - določijo družbeno vlogo sporočevalca in njegov namen ter povedo, po čem so to prepoznali;
 - povzamejo temo, podteme in bistvene podatke ter povzetek strukturirajo v obliki miselnega vzorca ali preglednice in obnovijo besedilo;
 - vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in uporabnost besedila ter utemeljijo svoje mnenje;

- ob tistih vrstah besedil, ki jih bodo tudi tvorili, predstavijo njihove zgradbene in jezikovne značilnosti;
- poročajo o svoji strategiji poslušanja oz. branja, jo primerjajo s strategijami sošolcev in sošolk ter spoznavajo nove;
- vrednotijo svojo zmožnost kritičnega poslušanja oz. branja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali;
- berejo kompleksna avtentična besedila, jih primerjajo z vzorčnimi, predstavijo njihove podobnosti in razlike ter razmišljajo o tem, čemu se je avtor odločil za posebnosti in kako le-te učinkujejo na poslušalca (in gledalca) oz. bralca;
- v posameznih delih prebranega umetnostnega besedila prepoznavajo značilnosti obravnavanega neumetnostnega besedila, predstavijo posebnosti umetnostnega besedila, razloge zanje in njihov učinek na bralca;
- tvorijo besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine) – *govorno nastopajo oz. pišejo*;
- pred govornim nastopom oz. pred pisanjem se pogovarjajo o tem, kako se pripravimo na govorni nastop oz. na pisanje, na kaj moramo paziti med njim in kaj delamo po njem ter čemu to delamo;
- po govornem nastopu oz. po pisanju:
 - vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost, zgradbeno ustreznost ter jezikovno ustreznost in pravilnost besedila, ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja oz. pisanja ter utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave;
 - povzamejo temeljna načela uspešnega govornega nastopanja oz. pisanja besedil;
 - poročajo o svoji strategiji govornega nastopanja oz. pisanja besedil, jo primerjajo s strategijami sošolcev in sošolk ter spoznavajo nove;
 - vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja besedil in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE JEZIKOVNE IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci in učenke razvijajo poimenovalno zmožnost:

- razlagajo dane besede oz. besedne zveze iz besedila in jih smiselno uporabljajo v svojem besedilu;
- navajajo knjižne besede z nasprotnim, enakim, ožjim in širšim pomenom, iz iste besedne družine;
- ob danem korenu navajajo knjižne besede iz iste besedne družine;
- tvorijo pridevniške izpeljanke iz samostalnikov (za izvor in namembnost) ter samostalniške izpeljanke iz pridevnikov (za nosilca lastnosti, napravo in abstraktno lastnost);
- razlagajo dane večpomenske besede in njihove pomene ponazarjajo v povedih;
- v besedilu prepoznajo besede oz. besedne zveze s prenesenim pomenom in jih razložijo;
- izogibajo se nepotrebnemu ponavljanju iste besede v besedilu;
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznajo poimenovalne napake in neustreznosti ter jih odpravijo; pri tem si po potrebi pomagajo s slovarji v knjižni in elektronski obliki ter z različnimi jezikovnimi svetovalnicami;
- uporabljajo slovarje v knjižni in elektronski obliki.

Učenci in učenke razvijajo skladenjsko zmožnost:

- iz niza besed tvorijo povedi;
- dopolnijo nepopolne povedi;

- tvorijo vprašalne povedi;
- pretvarjajo trdilne povedi v nikalne;
- v povedih odpravljajo kritična mesta v svojem praktičnem obvladanju slovnice (npr. v izražanju spola in števila samostalnikov, v sklanjanju samostalnikov, pridevnikov, osebnih zaimkov in vprašalnih zaimkov kdo/kaj, v rabi vprašalnih zaimkov kdo in kaj ter kakšen in kateri, v stopnjevanju pridevnikov z obrazili, v tvorbi in spreganju glagolskih osebnih oblik, v rabi nedoločnika in namenilnika, v rabi glagolov morati in moči ipd.);
- o prvotnem govornem dogodku poročajo s premim in z odvisnim govorom ter pretvarjajo premi govor v odvisnega;
- v zvezi dveh enostavnih povedi prepoznajo časovno/posledično/vzročno/namerno/pogojno razmerje med povedma in ga izrazijo z veznikom (tako združijo zvezo povedi v dvostavčno poved), časovno in vzročno razmerje pa kasneje izrazijo tudi s predlogom (tako strnejo dvostavčno poved v enostavčno);
- v zvezi dveh povedi prepoznajo ponovljeno besedo in jo po potrebi izpustijo oz. zamenjajo s sopomenko ali z osebnim/kazalnim/oziralnim zaimkom;
- skladajo smiselne zveze povedi in zveze replik;
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznajo skladijske napake in neustreznosti ter jih odpravijo; pri tem si po potrebi pomagajo s slovničnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki ter z različnimi jezikovnimi svetovalnicami;
- uporabljajo slovnične priročnike v knjižni in elektronski obliki.

Učenci in učenke razvijajo pravorečno zmožnost:

- med poslušanjem posnetih ali glasno branih besedil v knjižnem jeziku so pozorni na knjižno izreko besed in povedi ter si jo skušajo zapomniti, nato jo posnemajo, vadijo in utrjujejo;
- v besedah prepoznajo knjižne samoglasnike in utrjujejo njihovo izreko v besedah in povedih;
- povedo, po čem se njihova neknjižna izreka loči od knjižne;
- vadijo in utrjujejo knjižno izreko zanje kritičnih besed;
- med govornimi nastopi skušajo govoriti čim bolj knjižno in razločno;
- prepoznajo svojo in tujo neknjižno izreko ter besede izgovorijo knjižno; kadar so v zadregi, si pomagajo z ustreznimi jezikovnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki;
- primerjajo slovenske knjižne glasove z glasovi v drugih jezikih in predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci in učenke razvijajo pravopisno zmožnost:

- ob primerih utrjujejo oz. spoznavajo in usvajajo:
 - zapis besed s kritičnimi glasovi (npr. s polglasnikom, z u, z nezvočnikom na koncu ali sredi besede, z w/M na začetku besede, s soglasniškim sklopom lj/nj);
 - zapis predloga in naslednje besede ter izbiro različice predloga z/s in k/h;
 - zapis nikalnice pred glagoli in drugimi besedami;
 - deljenje besed;
 - zapis glavnih in vrstilnih števnikov do 1000 (v povezavi s poukom matematike do milijon) s številkami in z besedami;
 - rabo velike začetnice v eno- in večbesednih lastnih imenih bitij, zemljepisnih in stvarnih lastnih imenih, v izrazih spoštovanja ter v svojilnih pridevnikih, izpeljanih iz lastnih imen bitij;
 - rabo male začetnice v imenih jezikov, dni, mesecev in praznikov, v funkcijskih nazivih ter v vrstnih pridevnikih, izpeljanih iz zemljepisnih lastnih imen;

- rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja) na koncu enostavčnih in večstavčnih povedi;
- rabo vejice pri naštevanju in med stavki;
- rabo ločil v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim);
 - rabo oklepaja;
 - zapis krajšav;
- pri pisanju si po potrebi pomagajo s pravopisnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa uporabljajo urejevalnike, pregledovalnike in črkovalnike besedil;
- svoja besedila členijo na odstavke, v njih upoštevajo pravopisna pravila, skrbijo za čitljivost in estetskost pisave ter se odločijo za pisanje s pisanimi ali tiskanimi črkami;
- prepoznajo pravopisne napake v svojih besedilih in v besedilih drugih, jih odpravijo in utemeljijo svoje popravke; pri tem si po potrebi pomagajo s pravopisnimi priročniki in z različnimi jezikovnimi svetovalnicami;
- primerjajo zapis glasov in besed v slovenščini in drugih evropskih jezikih ter predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci in učenke razvijajo slogovno zmožnost:

- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznavajo neustrezne (npr. neknjižne) besede in besedne zveze ter jih zamenjajo z ustrežnejšimi (npr. knjižnimi) sopomenkami;
- govorno dejanje izrekajo na razne načine in te uporabljajo v ustreznih okoliščinah;
- vrednotijo vljudnost izrečenega in to po potrebi zamenjajo z vljudnejšo različico;
- sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali;
- pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izberejo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne jezikovne prvine;
- prepoznajo svoje in tuje slogovne neustreznosti, jih odpravijo in utemeljijo svoje izboljšave; pri tem si po potrebi pomagajo s slogovnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki ter z različnimi jezikovnimi svetovalnicami.

Učenci in učenke sproti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo jezikovno in slogovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci in učenke:

- v zapisanih besedilih (in v svojem okolju) opazujejo jezikovne pojave, navedene v razdelku Vsebine (2. *Jezikoslovni izrazi*), ter dejavno, problemsko in procesno spoznavajo strokovne izraze zanje; te razumejo, uporabljajo in ponazarjajo s primeri iz besedila in s svojimi primeri;
- v zapisanih besedilih prepoznavajo temeljne pomenske, funkcijske in oblikovne lastnosti obravnavanih besednih vrst (tj. samostalnika, pridevnika, osebnega zaimka, glagola, prislova, števnik) ter jih povzamejo s preprosto definicijo;
- v tistih vrstah besedil, ki jih ne le berejo, temveč tudi tvorijo, opazujejo in prepoznavajo značilno zgradbo in značilne jezikovne prvine. Svoje znanje o zgradbi in jezikovnih značilnostih dane besedilne vrste nato uporabijo in nadgradijo tako, da tvorijo besedilo te vrste;

- v pogovorih pred sprejemanjem in tvorjenjem besedil spoznavajo:
 - strategije pogovarjanja, dopisovanja, poslušanja, branja, govornega nastopanja in pisanja;
 - načela uspešnega pogovarjanja in dopisovanja, govornega nastopanja in pisanja ter
 - merila za vrednotenje besedil.
- Strategije in načela upoštevajo pri svojem sporazumevanju, merila pa pri vrednotenju svojih in tujih besedil ter tudi pri tvorjenju svojih besedil.

B) VSEBINE

1. VRSTE BESEDIL

Vrste besedil za razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja:		
– osebni in telefonski (samo zvočni ali tudi vidni) pogovor med prijateljema oz. prijateljicama, sorodnikoma oz. sorodnicama ter med stranko in uradno osebo (ta je npr. ravnatelj oz. ravnateljica, knjižničar oz. knjižničarka); – navadni ali elektronski dopis (npr. voščilo, čestitka, vabilo, prošnja, zahvala, opravičilo, obvestilo) za prijatelja oz. prijateljico, sorodnika oz. sorodnico; – elektronski dopis (npr. prošnja, zahvala, opravičilo, obvestilo) učenca oz. učenke za učitelja oz. učiteljico in obratno.		
Vrste besedil za razvijanje zmožnosti enosmernega sporazumevanja:		
<u>Vrste besedil za sprejemanje (tj. za branje in poslušanje besedil iz raznih medijev):</u>		
4.	5.	6.
aktualna ali zanimiva novica, opis osebe, opis živali, opis poklica, <i>opis življenja vrstnikov ali drugih oseb,</i>	obnova besedila, opis rastline, opis predmeta, oglasno besedilo, definicija pojma, aktualno ali zanimivo publicistično besedilo, – seznam (<i>cenik/jedilni list/vozni red/TV-spored/ spletni telefonski imenik/seznam zadetkov na spletni strani ali v spletnem slovarju ipd.</i>),* – obrazec (<i>vprašalnik o osebnih podatkih/anketni list/naročilnica/prijavnica ipd.</i>).* (* V vsakem razredu obravnavajo najmanj dve taki besedili.)	ocena besedila, opis kraja, opis naravnega pojava, navodilo za delo, <i>opis igre, športa ali ljudskega običaja,</i>
<u>Vrste besedil za tvorjenje (tj. za govorno nastopanje in pisanje):</u>		
4.	5.	6.
opis osebe, opis živali, <i>opis poklica,</i> <i>opis življenja vrstnikov ali drugih oseb,</i>	obnova besedila, opis rastline, opis predmeta, definicija pojma,	ocena besedila, opis kraja, <i>opis naravnega pojava,</i> navodilo za delo, <i>opis igre, športa ali ljudskega običaja,</i>
– pripoved o tem, kar so <i>doživeli, videli ali slišali.</i>		

2. JEZIKOSLOVNI IZRAZI

Učenci in učenke razumejo, uporabljajo in ponazarjajo naslednje jezikoslovne izraze (poleg tistih iz 1. VIO):	
4.	– drugi jezik oz. jezik okolja,– pripovedna, vprašalna, vzklična poved,– trdilna, nikalna poved,– lastno ime, občno ime,– lastno ime bitja, zemljepisno lastno ime, stvarno lastno ime,– sporazumevanje, sporočevalec, sporočevalka, naslovnik, naslovnica, sogovorec, sogovorka, pisec,– umetnostno besedilo, neumetnostno besedilo,– prošnja, zahvala, opravičilo, obvestilo, opis;
5.	– uradni jezik,– samoglasnik, soglasnik,– enopomenka, večpomenka,– sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka,– besedna družina, koren,– samostalnik; spol: moški, ženski, srednji; število: ednina, dvojina, množina; edninski samostalnik, množinski samostalnik,– pridevnik; lastnostni, vrstni, svojilni,– odstavek, uvod, jedro, zaključek,– oglasno besedilo, definicija pojma, obnova;
6.	– osnova, končnica,– sklon; imenovalnik, rodilnik, dajalnik, tožilnik, mestnik, orodnik,– osebni zaimke; oseba: prva, druga, tretja,– stopnje pridevnika: osnovnik, primernik, presežnik,– glagol; časovna oblika: sedanjik, preteklik, prihodnjik; neosebna oblika: nedoločnik, namenilnik,– prislov; krajevni, časovni, načinovni,– števniki; glavni, vrstilni,– premi govor, odvisni govor; dobesedni navedek, spremni stavek,– krajšava,– navodilo za delo, ocena.

3.2.2 Področje: Književnost

A) OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM/POSLUŠANJEM/GLEDANJEM UPRIZORITEV UMETNOSTNIH BESEDIL IN Z GOVORJENJEM/PISANJEM O NJIH

1 KNJIŽEVNA BESEDILA

Učenci in učenke:

- spoznavajo v učnem načrtu predlagana umetnostna besedila oz. druga umetnostna besedila po izbiri učitelja/učiteljice ter učencev in učenk (npr. besedila lokalnih avtorjev, besedila, povezana z aktualnimi dogodki ipd.);

- razvijajo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil;
- izrekajo svoje mnenje o umetnostnem besedilu in ga utemeljijo s sklicevanjem nanj;
- ločijo umetnostna besedila od neumetnostnih in predstavijo razlike med njimi.

PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA (književna oseba, književni prostor in čas, dogajanje in tema/sporočilo, avtor in pripovedovalec)

1. Književna oseba

Učenci in učenke:

- razumejo značaj in ravnanje književne osebe, ki doživlja take dogodivščine, kot bi si jih želeli doživljati sami, ter se vživljajo v osebo, ki jim je podobna vsaj v eni konkretni lastnosti;
- ubesedujejo svojo domišljjsko predstavo književnih oseb (po avtorjevem opisu, po neposrednih/*posrednih* signalih, po svojih (medbesedilnih) izkušnjah, po svoji domišljiji);
- ločujejo glavne in stranske književne osebe;
- oblikujejo svoje stališče do ravnanja književnih oseb in *ga utemeljijo*;
- pri književni osebi prepoznajo več značajskih lastnosti (poimenovanih oz. razvitih v nazorno sliko; *upoštevajo tudi ravnanje in govorico književne osebe ter njeno govorjenje o osebi*);
- postopoma zaznavajo tudi tako značajsko lastnost književne osebe, ki se zdi v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (npr. negativno lastnost pri sicer pozitivni osebi);
- *zaznavajo neknjižne jezikovne prvine v besedilu ter jih povezujejo z značajskimi in drugimi lastnostmi književnih oseb; svoje mnenje o tem ponazarjajo z zgledi iz besedila in ga primerjajo z mnenji sošolcev in sošolk*;
- opazujejo perspektivi glavne in vsaj še ene stranske književne osebe ter ju primerjajo;
- prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (povedo, zakaj je kdo kaj storil); *svoje mnenje utemeljujejo z zgledi iz besedila*.

2. Književni prostor in čas

Učenci in učenke:

- v umetnostnem besedilu najdejo osnovne informacije o prostoru in času dogajanja; povezujejo dogajalni čas in prostor;
- ubesedujejo svojo domišljjsko predstavo dogajalnega prostora in časa (po avtorjevem opisu, po podatkih iz besedila, po subjektivnih izkušnjah, po znanju in predstavah, nastalih ob branju drugih umetnostnih besedil);
- razvijajo zmožnost sledenja dogajanju na več dogajalnih prostorih/časih hkrati.

3. Dogajanje, tema/sporočilo

Učenci in učenke:

- sprejemajo in razumejo dogajanje, povezano v trden vzročno-posledični sistem (razen pri fantastičnih besedilih);
- obnovijo/povzamejo dogodke (tvorijo »premico dogajanja«);
- v umetnostnem besedilu prepoznavajo podatke o poteku dogajanja; podatke, potrebne za sklenitev dogajalnega toka, ki jih besedilo ne ponuja;
- z učiteljevo pomočjo določijo, o čem govori umetnostno besedilo/*kaj je sporočilo književnega besedila* – osrednje teme so:

4. otroštvo, besedna igra – nonsens, družina,

5. nenavadna stvarnost, tradicija in izročilo, prijateljstvo,

6. odraščanje in vrstniki, stvarnost kot pustolovščina/skrivnost, ustvarjalnost;

- naštejejo nekaj umetnostnih besedil na isto temo;

- prepoznajo značilnosti dogajanja v trivialnem besedilu.

4. Avtor – pripovedovalec

Učenci in učenke v 5. in 6. razredu:

- ločujejo avtorja umetnostnega besedila od pripovedovalca;
- prepoznajo pripovedovalca, če je v besedilu naveden/poimenovan;
- *ugotavljajo, da avtor in pripovedovalec nista isto tudi v primerih, ko je pripovedovalca možno prepoznati le iz posrednih besedilnih signalov.*

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci in učenke doživljajo, razumevajo in vrednotijo pesemska, prozna in dramska besedila.

1. Poezija

Učenci in učenke:

- zaznavajo ritem pesmi (sprva ob pomoči učitelja) *in ga povezujejo z besedilno stvarnostjo*: prepoznajo menjavanje ritma zaradi sprememb razporeditve; doživljajo razliko med hitrim in počasnim ritmom; opazujejo svoje čustvene odzive na menjavo ritma;
 - doživljajo zvočnost pesmi ter jo *povezujejo s podobami, ki tvorijo besedilno stvarnost*;
 - zaznavajo ponavljanje posameznih glasov;
 - zaznavajo rimo in opazujejo pomenska razmerja med rimanimi besedami;
 - zaznavajo likovno podobo pesmi, razumejo tudi povezavo med likovnostjo in sporočilnostjo pesmi;
 - opazujejo členjenost pesmi – najprej verz in kitico, nato dolžino verza, število in dolžino kitic;
 - razvijajo asociativno zmožnost glede na besedilno stvarnost (liriko, pripovedno poezijo, nesmiselnice);
 - razlikujejo pomensko podobne besede in njihovo rabo glede na sobesedilo;
 - *opazujejo in pojasnijo rabo sopomenk*;
 - *ob doživljanju in razumevanju rabe sopomenk ozaveščajo vlogo jezikovnih prvin v umetnostnem besedilu ter razumejo tudi prvine sloga (opisnost, čustvenost)*;
 - zaznavajo pomanjševalnice;
 - *zaznavajo opaznejše primere besedotvorne inovativnosti v pesmi in ugotavljajo njihov učinek v besedilu*;
 - zaznavajo in doživljajo rabo nenavadnih besednih zvez, *povezujejo jih s sporočilnostjo besedil*;
 - zaznavajo in razumejo preproste primere; ugotavljajo njihov učinek v pesmi;
 - v pesmi poiščejo okrasni pridevek in *ugotavljajo, kako pomensko dopolnjuje samostalniško jedro*;
- doživljajo in opazujejo posebnosti besedila: nenavaden besedni red, dolžina povedi, ponavljanje besed/besednih zvez;
- zaznavajo in razumejo stalne besedne zveze *ter prenovitve klišeja*;
 - zaznavajo in razumejo posebnosti, na koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja jo tudi poimenujejo ter ugotavljajo njen učinek;
 - povzemajo sporočilnost pesmi *in jo povezujejo z njenim slogom*.

2. Proza

Učenci in učenke:

- berejo pravljice, o njih pišejo in/ali pripovedujejo ter jih ločijo od resničnostnih pripovedi;
- prepoznavajo značilnosti ljudskih pravljic (prepovedi, zapovedi in prerokbe, pravljicična števila, tipične pravljicične osebe) in njihovo vlogo v književnem dogajanju;
- prepoznavajo značilnosti slovenskih ljudskih pravljic (slovenske pravljicične osebe, pravljicični motivi);
- spoznavajo značilnosti pravljic drugih narodov sveta *in jih primerjajo z značilnostmi slovenskih ljudskih pravljic*;
- spoznavajo klasično avtorsko pravljico;
- prepoznavajo značilnosti (kratke) fantastične pripovedi in to primerjajo z realistično pripovedno prozo;
- prepoznavajo značilnosti realistične kratke pripovedne proze;
- spoznavajo daljšo realistično pripovedno prozo (pustolovsko pripoved, mladinsko detektivko v leposlovni in trivialni različici) in povzemajo njene značilnosti;
- prepoznavajo značilnosti stripa.

Po metodi dolgega branja doživijo skupaj najmanj dve besedili vsako leto (eno fantastično in eno realistično).

3. Dramatika

Učenci in učenke:

- improvizirajo (v igri vlog);
- prepoznajo zgradbo dramskega besedila (dejanje/prizor, glavno besedilo oz. govor oseb in stransko besedilo oz. didaskalije – navedba govorečih, druga odrska navodila) in jo opišejo;
- sledijo dogajanju, ločijo glavno književno osebo od drugih književnih oseb (*zaznavajo razmerja med njimi*) ter povzamejo, kaj se ji je zgodilo.

2 GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA IN FILM

Učenci in učenke:

- ozaveščajo značilnosti medijskih predelav/realizacij/aktualizacij književnih besedil oz. prepoznavajo osnovne značilnosti posameznih medijev;
- primerjajo predstavo s književnim besedilom;
- govorno ali pisno izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje gledališke predstave/radijske igre/filma.

1. Gledališka/lutkovna predstava

Učenci in učenke:

- razumejo dramsko dogajanje;
- ločijo glavne in stranske osebe ter predstavljajo njihove lastnosti in razpoloženje;
- prepoznavajo njene prvine (gledališče, dogajanje, gledalce/gledalke, režiserja/režiserko, igralce/igralke, posamezno vlogo, oder; dejanje/prizor; luč, sceno, kostume, glasbeno opremo; lutke in vrste lutk), predstavijo svoje ugotovitve, jih primerjajo in pojasnjujejo.

2. Radijska igra

Učenci in učenke:

- si po zvočnih informacijah oblikujejo domišljijско predstavo književnih oseb (npr. njihove zunanosti, njihovih osebnostnih lastnosti, motivov za njihovo ravnanje), dogajalnega

prostora in časa;

- vrednotijo radijsko igro – nazornost glasovne predstavitve književnih oseb in prostora, ustreznost in učinkovitost zvočne opreme dogajanja ipd.

3. Film – Učenci in učenke doživljajo, razumejo in vrednotijo trivialni/zabavni in umetniški film.

4. Primerjava gledališke/filmske uprizoritve s književnim besedilom (izbrani primeri besedil in predstav)

Učenci in učenke:

- primerjajo svojo domišljjsko predstavo (književne osebe, prostora, časa) z osebami, sceno in kostumi v predstavi;
- opazujejo in navajajo motive za ravnanje književnih oseb;
- opazujejo in navajajo razlike med enim in drugim medijem.

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM/(PO)USTVARJANJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE, INTERPRETATIVNO BRANJE, GOVORJENJE)

1. PISANJE

Učenci in učenke razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil ter prvin umetnostnega besedila, tako da pišejo (po)ustvarjalna besedila, »strokovna« besedila oz. fragmente besedil, ki vključujejo jezikovne in druge značilne prvine umetnostnih besedil; pri tem upoštevajo značilnosti dane umetnostne zvrsti/vrste.

- **Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe razvijajo tako, da:**
 - pišejo zgodbe – »kaj bi bilo, če bi jaz enkrat ...« (glavna književna oseba ravna v nasprotju z njihovimi pričakovanji);
 - pišejo »manjkajoči del zgodbe« – (racionalno) razlago, dopolnitev avtorjeve zgodbe (zamolčani del), upoštevajoč logiko dogajanja/predzgodbe/nadaljevanja zgodbe;
 - *prestavljajo osebe iz enega umetnostnega besedila v drugega.*
- **Zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa razvijajo tako, da:**
 - tvorijo nov domišljjski svet s podobnim dogajalnim prostorom in/ali časom, kot je v umetnostnem besedilu; pišejo zgodbe, ki se dogajajo danes/v preteklosti/v prihodnosti – pri tem izhajajo iz svojega znanja in svojih izkušenj.
- **Zmožnost razumevanja dogajanja in teme v književnem besedilu razvijajo tako, da:**
 - pišejo zgodbo tudi s perspektive tistih književnih oseb, ki jim niso blizu;
 - pišejo zgodbo vsak s perspektive druge književne osebe; utemeljujejo svoje videnje s primeri iz besedila.
- **Zmožnost ločevanja avtorja od pripovedovalca razvijajo tako, da:**
 - spremenijo pripovedovalca v znanem umetnostnem besedilu (zgodbo pripoveduje glavna književna oseba ali ena od stranskih).
- **Zmožnost sprejemanja in tvorjenja pesemskih besedil razvijajo tako, da:**
 - ustvarjajo zvočno učinkovite/zanimive kombinacije besed (podobnoglasje/onomatopoijo, zvočno slikanje);
 - ustvarjajo rime, rimane verze;
 - *likovno oblikujejo tematski besedni asociogram/razvrščajo besede po papirju v likovno pesem/posnemajo likovnost »konkretne« pesmi;*
 - nizajo asociacije, prilastke ob opazni besedi (tematskem jedru);
 - tvorijo sopomenske nize, nenavadne besedne zveze, pomanjševalnice, *metafore*, primere, besedne zveze z okrasnim pridevkom,

- tvorijo krajše besedilo, v katerem posnemajo slog pesmi.
- **Zmožnost sprejemanja in tvorjenja proznih besedil razvijajo tako, da:**
 - pišejo realistične, fantastične in nesmiselne zgodbe;
 - napišejo dve besedili – pri tem lahko izbirajo med naslednjimi možnostmi oz. najdejo svoje možnosti:
 - spreminjajo umetnostno besedilo – napišejo predzgodbo, nov zaključek, manjkajoče poglavje;
 - preoblikujejo krajše umetnostno besedilo v strip ali obratno;
 - pišejo pravljice (formalni začetek in konec pravljice, preteklik, pravljичna števila, zapovedi, prerokbe, pravljичne osebe);
 - pišejo »značilne slovenske pravljice« (pravljичni motivi, slovenske pravljичne osebe);
 - pišejo okvirne pravljice (posnemanje sloga, vpletanje prvin kot npr. leteča preproga, duh v steklenici, »sezam«);
 - pišejo pravljice po vzoru klasičnih avtorskih pravljic, živalske pravljice, pravljice, v katerih so glavni junaki čudežna bitja, in pravljice, v katerih oživijo predmeti, narobe pravljice, kombinacije dveh pravljic, predzgodbe/nadaljevanje pravljic;
 - pišejo (kratke) fantastične pripovedi (*dogajanje na dveh ravninah: realni in fantastični, prehajanje iz realne v fantastično ravnino je mogoče razložiti z razlogi, ki veljajo v realnem svetu, v fantastičnem svetu veljajo zakoni otrokovih želja, pripoved se zaključi z vrnitvijo v realni svet*);
 - pišejo realistične zgodbe, v katerih veljajo zakonitosti realnega sveta in je dogajanje povezano v trden vzročno-posledični sistem;
 - proti koncu drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja pišejo zgodbe, v katerih se glavne osebe – otroci zapletajo v nevsakdanje dogodivščine ter rešujejo probleme, pri katerih so odrasli odpovedali;
 - *obiščejo starejše ljudi v svojem kraju in zapišejo njihove resnične zgodbe iz preteklosti ali pravljice, ki so jih poslušali v otroštvu*;
 - pišejo realistične pripovedi s tematiko iz vsakdanjega življenja, pustolovska/kriminalna besedila (*v skupinah ali kot podajanko*).
- **Zmožnost sprejemanja in tvorjenja dramskih besedil razvijajo tako, da:**
 - pišejo dramske prizore;
 - dramtizirajo krajše prozno besedilo;
 - ustvarjajo radijsko igro.

2. INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Učenci in učenke razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil z glasnim branjem in pri tem zvočno (so)oblikujejo besedilno stvarnost:

- razločno in doživeto glasno berejo/recitirajo/deklamirajo pesemska besedila (upoštevajo hitrost, register, intonacijo, barvo, členitev besedila s premori);
- razločno in interpretativno glasno berejo prozna besedila (upoštevajo zvočne prvine govora);
- po vlogah glasno berejo dramska besedila, razčlenjena na več prizorov,
 - pri tem nebesedno izražajo spremembe razpoloženja oseb in govorijo čim bolj naravno (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja);
 - v igri vlog improvizirajo dramske fragmente (dialoge);
 - v razrednem gledališču uprizorijo odlomek/krajše dramsko delo/*lastno dramtizacijo proze/odrsko postavitev mladinske gledališke igre po skupinah*.

3. GOVORNO NASTOPANJE

Učenci in učenke razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil tako, da se »strokovno« in/ali (po)ustvarjalno govorno odzivajo na umetnostna besedila. V vsakem razredu pripravijo en govorni nastop – izbirajo med ponujenimi možnostmi, se odločijo za povezavo z domačim branjem ali temo izberejo samostojno.

Med govornim nastopom govorijo prosto, čim bolj zborno in naravno ter upoštevajo jezikovno ustreznost in pravilnost; pazijo tudi na ustrezno rabo zvočnih in vidnih spremljevalcev govorjenja. Na koncu pojasnijo svojo izbiro teme govornega nastopa.

Učenec/učenka:

- **v »književnostrokovnem« govornem nastopu predstavi svoje razumevanje deloma že obravnavanega umetnostnega besedila, npr.:**
 - predstavi celo besedilo (na podlagi v šoli obravnavanega odlomka): umesti odlomek v kontekst, poda zvrstno/vrstno oznako dela, predstavi književne osebe in dogajanje, vrednoti prepričljivost in medbesedilnost (*npr. Moja najljubša knjiga*) ipd.;
 - predstavi avtorja in našteje njegova dela, eno njegovo delo predstavi podrobneje;
- **v poustvarjalnem govornem nastopu predstavi svoje razumevanje v šoli še neobravnavanega umetnostnega besedila, npr.:**
 - recitira/deklamira pesem, navede nekaj pesmi na isto temo, predstavi najbolj opazne pesniške izrazne prvine in njihovo vlogo v pesmi;
 - predstavi svojo pravljico/svojo predzgodbo/svoje nadaljevanje pravljice/svojo narobe pravljico;
 - primerja pravljici (temo, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, značilnosti);
 - predstavi prozno besedilo, v katerem je dogajanje razpeto med realni in domišljjski svet;
 - predstavi realistično zgodbo/nesmiselno zgodbo;
 - uprizori odlomek iz dramskega dela/krajše dramsko delo/dramatizirano prozo (individualno ali skupinsko).

B) VSEBINE

Učenci in učenke ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil pridobivajo tudi literarnovedno znanje.

1 Razumejo in uporabljajo (*ter definirajo*) naslednje strokovne izraze:

4.
 - ljudsko književno besedilo,
 - avtorsko književno besedilo,
 - zvočno slikanje,
 - ljudska pravljica,
 - gledališče,
 - recitacija, deklamacija;
5.
 - književna oseba (glavna, stranska),
 - dogajalni/književni prostor,
 - dogajalni/književni čas,
 - verz,
 - ljudska in klasična avtorska pravljica,
 - dejanje, prizor,

6.	– režiser, scena, kostumi; – književne zvrsti: pripovedništvo, pesništvo, dramatika, – ponavljanje, – poosebitev/poosebljenje, – fantastična pripoved, realistična pripoved (pustolovska zgodba, detektivka, kriminalka), – radijska igra.

2. Spoznavajo dela naslednjih avtorjev in avtoric mladinske književnosti:

4.	Polonce Kovač, Jožeta Snoja, Astrid Lindgren;
5.	Milana Dekleve, Bine Štampe Žmavc, Leopolda Suhodolčana, Roalda Dahla;
6.	Borisa A. Novaka, Daneta Zajca, Hansa Christiana Andersena.

Poleg teh v vsakem razredu spoznajo vsaj eno besedilo iz ljudskega slovstva in še enega sodobnega avtorja/eno sodobno avtorico po izbiri učitelja/učiteljice ter učencev in učenk (npr. Miroslava Košuto, Slavka Pregla, Mateta Dolenca, Deso Muck, Dima Zupana, Marjana Tomšiča).

3.3 Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

3.3.1 Področje: Jezik

A) OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE JEZIKOVNE, NARODNE IN DRŽAVLJANSKE ZAVESTI
Učenci in učenke opazujejo, primerjajo, prepoznavajo, poimenujejo oz. predstavljajo: – jezike, ki jih govorijo slovenski državljani, pravni status teh jezikov in svoje razmerje do njih; – državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji ter uradna jezika na dvojezičnem območju slovenske Istre in Prekmurja; – status slovenščine v institucijah EU; – vlogo slovenščine pri zamejcih in izseljencih ter status slovenščine v državah, v katerih živijo zamejci in izseljenci; – razločevalne lastnosti zbornega jezika, knjižnega pogovornega jezika, svojega narečja oz. pokrajinskega pogovornega jezika in najstniškega slenga ter ustrezne okoliščine za rabo teh jezikovnih zvrsti; – tuje jezike, ki se jih učijo, ter izgovorne, pisne in slovnične podobnosti in razlike med njimi in slovenščino; – začetke slovenskega (knjižnega) jezika in njegov razvoj skozi stoletja ter razvoj slovenske pisave.
Učenci in učenke, katerih prvi jezik ni slovenščina, še: – predstavijo svoj prvi jezik, okoliščine, v katerih ga uporabljajo, in svoj odnos do njega; – primerjajo okoliščine rabe prvega jezika in slovenščine; – primerjajo svoj odnos do prvega jezika in slovenščine; – primerjajo svojo sporazumevalno zmožnost v prvem jeziku in v slovenskem jeziku; – predstavijo izgovorne, pisne, poimenovalne in slovnične podobnosti in razlike med svojim prvim jezikom in slovenščino.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI DVOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA

Učenci in učenke:

- poslušajo (in gledajo) pogovor oz. berejo dopis določene vrste (gl. razdelek Vsebine);
- pred poslušanjem (in gledanjem) pogovora oz. pred branjem dopisa se pogovarjajo o načelih ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja, o značilni zgradbi pogovora oz. dopisa dane vrste, o vplivu okoliščin na zgradbo pogovora oz. dopisa in o merilih za vrednotenje dialoških besedil;
- po poslušanju (in gledanju) pogovora oz. po branju dopisa:
 - določijo družbeno vlogo sogovorcev oz. pisca in naslovnika ter družbeno in čustveno razmerje med njima ter povedo, po čem so to prepoznali;
 - določijo sogovorca, ki daje pobudo, in njegov namen, namen in vsebinski prispevek sogovorca, ki se odziva, ter povedo, po čem so to prepoznali, oz. določijo sporazumevalno vlogo pisca (tj., ali daje pobudo ali se odziva) in njegov namen ter povedo, po čem so to prepoznali;
 - povzamejo temo in poročajo o pogovoru oz. dopisu;
 - predstavijo zgradbene in jezikovne značilnosti dane vrste pogovorov oz. dopisov;
 - vrednotijo vpljudnost sogovorcev oz. pisca dopisa ter njuno oz. njegovo upoštevanje načel ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja in značilnosti dane vrste pogovora oz. dopisa ter utemeljijo svoje mnenje;
 - primerjajo dano vrsto pogovorov oz. dopisov z drugimi vrstami ter predstavijo njihove podobnosti in razlike;
 - berejo avtentične dopise in jih primerjajo z vzorčnimi, predstavijo njihove podobnosti in razlike;
- tvorijo dialoško besedilo (pogovor oz. dopis) določene vrste;
- pred tvorjenjem dialoškega besedila se pogovarjajo o strategijah in načelih ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja;
- po tvorjenju dialoškega besedila:
 - vrednotijo svoje in druge pogovore oz. dopise, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave,
 - vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali;
 - vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI ENOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA

Učenci in učenke:

- *poslušajo (in gledajo) oz. berejo* neumetnostno besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine);
- pred poslušanjem (in gledanjem) oz. branjem besedila se pogovarjajo o strategijah učinkovitega poslušanja oz. branja ter jih pred sprejemanjem in med njim tudi uresničujejo;
- po poslušanju (in gledanju) oz. branju besedila:
 - določijo družbeno vlogo sporočevalca in njegov namen ter povedo, po čem so ju prepoznali;
 - strukturirano povzamejo temo, podtemo, bistvene podatke in logična razmerja med njimi (izdelajo miselni vzorec, pojmovno mrežo, preglednico ali oporne točke) ter obnovijo besedilo;
 - vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in uporabnost besedila ter utemeljijo

svoje mnenje;

- v besedilu prepoznajo dejstva in izraze, s katerimi sporočevalec razodeva svoje doživljanje in vrednotenje predmetnosti; razmišljajo o tem, s katerim namenom je sporočevalec uporabil čustvene in vrednotenjske izraze, ter vrednotijo to njegovo odločitev;
- ob tistih vrstah besedil, ki jih bodo tudi tvorili, predstavijo njihove zgradbene in jezikovne značilnosti;
- primerjajo dano vrsto besedil z drugimi vrstami ter predstavijo njihove podobnosti in razlike;
- berejo kompleksna avtentična besedila, jih primerjajo z vzorčnimi, predstavijo njihove podobnosti in razlike ter razmišljajo o tem, čemu se je avtor odločil za posebnosti in kako le-te učinkujejo na poslušalca (in gledalca) oz. bralca;
- v posameznih delih prebranega umetnostnega besedila prepoznajo značilnosti obravnavanega neumetnostnega besedila, predstavijo posebnosti umetnostnega besedila, razloge zanje in njihov učinek na bralca;
- poročajo o svoji strategiji poslušanja oz. branja in vrednotijo njeno učinkovitost; če je potrebno, povedo, kako bi jo spremenili;
- vrednotijo svojo zmožnost kritičnega poslušanja oz. branja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali;
- vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost kritičnega poslušanja oz. branja besedil;
- tvorijo besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine) – *govorno nastopajo oz. pišejo*;
- pred govornim nastopom oz. pred pisanjem se pogovarjajo o strategijah in načelih učinkovitega govornega nastopanja oz. pisanja ter jih pred sporočanjem in med njim tudi uresničujejo;
- po govornem nastopu oz. po pisanju:
- vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost, zgradbeno ustreznost ter jezikovno ustreznost in pravilnost besedila, ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja oz. pisanja ter utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave;
- povzamejo načela uspešnega govornega nastopanja oz. pisanja besedil;
- poročajo o svoji strategiji govornega nastopanja oz. pisanja besedil in vrednotijo njeno učinkovitost; če je potrebno, povedo, kako bi jo spremenili;
- vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja besedil ter na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali;
- vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja besedil.

RAZVIJANJE JEZIKOVNE IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci in učenke razvijajo poimenovalno zmožnost:

- razlagajo dane besede in frazeme iz besedila in jih smiselno uporabljajo v svojem besedilu;
- k besedam iz besedila dodajajo knjižne besede z nasprotnim, enakim, ožjim in širšim pomenom ter iz iste besedne družine;
- delajo tvorjenke iz danih skladdenjskih podstav, npr. samostalniške izpeljanke iz glagolov (za vršilca dejanja in dejanje), samostalniške izpeljanke iz predložne zveze, samostalniške in pridevniške zloženke, ter razložijo dane tvorjenke;
- v svojih besedilih se izogibajo nepotrebni besednim ponovitvam;
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznajo poimenovalne napake in neustreznosti

ter jih odpravijo; pri tem si po potrebi pomagajo z različnimi jezikovnimi svetovalnicami ter s slovarji v knjižni in elektronski obliki;

- uporabljajo slovarje v knjižni in elektronski obliki.

Učenci in učenke razvijajo skladenjsko zmožnost:

- sprašujejo po danih delih povedi;
- dopolnijo (glavne) stavke s stavčnim vršilcem/prejemnikom/krajem/časom/načinom/vzrokom/namenom/pogojem dejanja iz glavnega stavka oz. s stavčno vsebino dejanja iz glavnega stavka;
- v zvezi dveh enostavnih povedi prepoznajo časovno/posledično/vzročno/namerno/pogojno razmerje med povedma ter ga izrazijo z veznikom in tudi s predlogom;
- v zvezi dveh enostavnih povedi prepoznajo tudi druga logična razmerja (npr. nasprotje/stopnjevanost/pojasnilo/sklep) in jih izrazijo z ustreznimi vezniki;
- o prvotnem govornem dogodku poročajo s premim govorom, z odvisnim govorom in s predložno zvezo ter pretvarjajo premi govor v odvisnega, tega pa v predložno zvezo;
- strnjujejo podredno zložene povedi v enostavčne;
- razširjajo enostavčne povedi v podredno zložene;
- pretvarjajo trpne stavke v tvorne in obrnjene;
- v povedih odpravljajo kritična mesta v svojem praktičnem obvladanju slovnice (npr. v sklanjanju posebnih samostalnikov, pridevnikov, osebnih zaimkov, vprašalnih zaimkov kdo/kaj in oziralnih zaimkov kdor/kar, v rabi povratnega svojilnega zaimka, oziralnih zaimkov ki oz. kateri in čigar oz. kateriga/katere/katerih ter istostnih zaimkov enak oz. isti, v tvorbi in spreganju velelnika, v rabi nedoločnika in namenilnika, v rabi glagolov morati in moči, v tvorbi in rabi dovršnika in nedovršnika, v rabi predlogov v, na, iz in z/s, v stopnjevanju pridevnikov z obrazili ipd.);
- v zvezi povedi ali v besedilu poiščejo besede, s katerimi je poimenovana ista prvina predmetnosti, in vrednotijo njihovo ustreznost; predstavljajo razloge za odpravljanje ponavljanja besede in navajajo še druge možnosti za nadomeščanje dane besede (npr. s sopomenko, parafrazo, nadpomenko, osebnim/svojilnim/kazalnim zaimkom, izpustom);
- v enostavni povedi razvrstijo stavčne člene na razne načine in za vsako možnost povedo, v katerih okoliščinah bi bila ustrezna;
- skladajo povedi, zveze povedi in zveze replik ter pri tem upoštevajo pomensko, oblikovno in aktualnostno razmerje v taki enoti;
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznajo skladenjske napake in neustreznosti ter jih odpravijo; pri tem si po potrebi pomagajo z različnimi jezikovnimi svetovalnicami ter s slovnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki;
- uporabljajo slovnice priročnike v knjižni in elektronski obliki;
- primerjajo slovensko skladnjo s tujo (npr. besedni red v povedi, rabo osebnih zaimkov ipd.) in predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci in učenke razvijajo pravorečno zmožnost:

- vadijo in utrjujejo knjižno izreko besed, povedi in besedil;
- glasno izgovarjajo (tudi berejo) besede in opisujejo njihovo izreko, npr. mesto naglasa in naglašeni samoglasnik, položajne variante zvočnika v, glasovno vrednost črk e, o, v in l (vendar pri tem ne uporabljajo naglasnih znamenj in strokovnih izrazov za zvočniške variante);
- med govornimi nastopi govorijo knjižno in razločno;

- prepoznajo svojo in tujo neknjižno izreko ter besede izgovorijo knjižno; kadar so v zadregi, si pomagajo z ustreznimi jezikovnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki;
- primerjajo slovenske glasovne in besedne prozodične prvine s tujimi ter predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci in učenke razvijajo pravopisno zmožnost:

- ob zapisanih besedah, povedih in besedilih utrjujejo oz. spoznavajo in nadgrajujejo:
 - zapis besed s kritičnimi glasovi,
 - izbiro različice predloga z/s in k/h,
 - zapis glavnih in vrstilnih števnikov s številkami in z besedami,
 - zapis prevzetih besed,
 - zapis eno- in večbesednih lastnih imen bitij, zemljepisnih in stvarnih lastnih imen,
 - zapis svojilnih pridevnikov iz lastnih imen bitij,
 - zapis imen prebivalcev krajev, držav, pokrajin, celin,
 - zapis vrstnih pridevnikov iz zemljepisnih lastnih imen,
 - zapis občnih imen, nastalih iz lastnih,
 - zapis imen praznikov, jezikov, pripadnikov ras, *zgodovinskih obdobj in dogodkov, pripadnikov obdobj, gibanj, nazorov in strank,*
 - *zapis imen barv oz. njihovih odtenkov,*
 - *zapis zaimenskih, prislovnih in vezniških sklopov,*
 - rabo končnih ločil v eno- in večstavčnih povedih,
 - rabo vejice v večstavčnih povedih ter v povedih s polstavki in pastavki,
 - zapis premege govora (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim),
 - *rabo dvodelnega in predložnega pomišljaja,*
 - *rabo vezaja v prirednih zloženkah in v besedah, katerih prva sestavina je črka/številka,*
 - *rabo treh pik,*
 - zapis krajšav,
 - *naštevanje v stolpcih,*
 - *navajanje virov na koncu besedila;*
- pri pisanju si po potrebi pomagajo s pravopisnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa uporabljajo tudi urejevalnike, pregledovalnike in črkovalnike besedil;
- svoja besedila členijo na odstavke, v njih upoštevajo pravopisna pravila, skrbijo za čitljivost in estetskost pisave ter se odločijo za pisanje s pisanimi oz. tiskanimi črkami;
- prepoznajo pravopisne napake v svojih besedilih in v besedilih drugih, jih odpravijo in utemeljijo svoje popravke; pri tem si po potrebi pomagajo z raznimi jezikovnimi svetovalnicami ter s pravopisnimi priročniki v knjižni in elektronski obliki;
- primerjajo osnovna slovenska pravopisna pravila s tujimi in predstavijo svoje ugotovitve.

Učenci in učenke razvijajo slogovno zmožnost:

- opazujejo svoje sporazumevanje in sporazumevanje drugih v slovenščini v raznih okoliščinah, prepoznavajo jezikovne zvrsti in jim določijo ustrezne okoliščine sporočanja;
- po poslušanju (svojih in drugih) pogovorov in govornih nastopov vrednotijo ustreznost jezikovne zvrsti in utemeljijo svoje mnenje;
- sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali;
- pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izbirajo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd.;

- prirejajo isto besedilo za razne naslovnike in pojasnijo svoje priredbe;
- sopomenkam iz besedila določijo slogovno vrednost in povedo, v katerih okoliščinah bi lahko uporabili slogovno zaznamovane besede;
- v besedilu prepoznajo slogovno zaznamovane besede in oblike ter jih zamenjajo s slogovno nezaznamovanimi; nato povedo, zakaj je (po njihovem mnenju) sporočevalec uporabil slogovno zaznamovane prvine;
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznajo neustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd., jih zamenjajo z ustrežnejšimi in utemeljijo svoje popravke.

Učenci in učenke sproti presojaajo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo jezikovno in slogovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI

Učenci in učenke:

- v svojem okolju in v besedilih opazujejo jezikovne pojave, navedene v razdelku Vsebine (2. *Jezikoslovni izrazi*), ter dejavno, problemsko in procesno spoznavajo strokovne izraze zanje; te razumejo, uporabljajo in ponazarjajo s primeri iz obravnavanega besedila in s svojimi primeri; povezujejo jih v zaokroženo sistemsko celoto, ki jim predstavlja tudi izhodišče za opazovanje tujih jezikov;
- v zapisanih besedilih prepoznavajo temeljne pomenske, funkcijske in oblikovne lastnosti obravnavanih besednih vrst (tj. svojilnega, vprašalnega, oziralnega in kazalnega zaimka, glagola, predloga, veznika, medmeta in členka), stavčnih členov (tj. povedka, osebka, predmeta, prislovnega določila) in odvisnikov (tj. osebkovega, predmetnega, prislovnodoločilnega, prilastkovega);
- v tistih vrstah besedil, ki jih ne le berejo, temveč tudi tvorijo, opazujejo in prepoznavajo značilno zgradbo in značilne jezikovne prvine. Svoje znanje o zgradbi in jezikovnih značilnostih dane besedilne vrste nato uporabijo in nadgradijo tako, da tvorijo besedilo te vrste;
- v pogovorih pred sprejemanjem in tvorjenjem besedil spoznavajo:
 - strategije pogovarjanja, dopisovanja, poslušanja, branja, govornega nastopanja in pisanja;
 - načela uspešnega pogovarjanja in dopisovanja, govornega nastopanja in pisanja ter
 - merila za vrednotenje besedil.

Svoje poznavanje strategij, načel in meril nato uporabijo in nadgradijo tako, da jih upoštevajo pri svojem sporazumevanju ter pri vrednotenju svojih besedil in besedil drugih.

Učenci in učenke sproti presojaajo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo metajezikovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

B) VSEBINE

1. VRSTE BESEDIL

Vrste besedil za razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja:		
– osebni in telefonski (samo zvočni ali tudi vidni) raziskovalni, prepričevalni in pogajalni pogovor med prijateljskima oz. prijateljicama, sorodnikoma oz. sorodnicama ter med stranko in uradno osebo;		
– navadni ali elektronski dopis (npr. vabilo, zahvala, opravičilo, prošnja, <i>sožalje</i>) za prijatelja oz. prijateljico, sorodnika oz. sorodnico ter za uradno osebo oz. stranko.		
Vrste besedil za razvijanje zmožnosti enosmernega sporazumevanja:		
<u>Vrste besedil za sprejemanje (tj. za branje in poslušanje besedil iz raznih medijev):</u>		
7.	8.	9.
opis življenja osebe, opis države, definicija pojma, <i>opis življenja ljudi v dani državi ali skupnosti,</i> – aktualno ali zanimivo publicistično besedilo, – seznam (<i>tekmovalni/športni/kulturni spored</i> ipd.),* – obrazec (<i>poštni/bančni/spletni obrazec</i> ipd.).*	opis naprave, opis postopka, razlaga naravnega pojava, nasvet strokovnjaka, oglasno besedilo, – aktualno ali zanimivo publicistično besedilo, – seznam (<i>tekmovalni/športni/kulturni spored</i> ipd.),* – obrazec (<i>poštni/bančni/spletni obrazec</i> ipd.).*	opis in oznaka osebe, življenjepis, opis poti, <i>potopis,</i> ocena besedila,
(* V vsakem razredu obravnavajo najmanj po eno tako besedilo.)		
<u>Vrste besedil za tvorjenje (tj. za govorno nastopanje in pisanje):</u>		
7.	8.	9.
opis življenja osebe, opis države, definicija pojma, <i>opis življenja ljudi v dani državi ali skupnosti,</i> – pripoved o svojih doživetjih, – obnova neumetnostnega ali umetnostnega besedila, – predstavitev svojih poklicnih načrtov, – poročilo o zanimivem ali aktualnem dogodku, – <i>predstavitev svojega doživljanja aktualnega dogodka in svojega mnenja o njem.</i>	opis naprave, opis postopka, razlaga naravnega pojava, <i>oglasno besedilo,</i>	opis in oznaka osebe, življenjepis, ocena besedila, <i>opis poti,</i>

2. JEZIKOSLOVNI IZRAZI

Učenci in učenke razumejo, predstavijo, uporabljajo in ponazarjajo naslednje jezikoslovne izraze (poleg tistih iz prvega in drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja):	
7.	– knjižni zborni jezik, knjižni pogovorni jezik, narečje,– stalna besedna zveza s prenesenim pomenom oz. frazem,– svojilni zaimek, povratni svojilni zaimek,– vprašalni zaimek,– oziralni zaimek,– kazalni zaimek,– povedni naklon oz. povednik, velelni naklon oz. velelnik, pogojni naklon oz. pogojnik,– predlog,– stavek,

	– stavčni člen: povedek, osebek, predmet, prislovno določilo (kraja, časa, načina, vzroka), – neuradni oz. neformalni in uradni oz. formalni pogovor in dopis, – raziskovalni, pogajalni in prepričevalni pogovor;
8.	– sleng, – slogovno zaznamovana beseda, slogovno nezaznamovana beseda, – domača beseda, prevzeta beseda, – glagolski vid, nedovršnik, dovršnik, – veznik, vezniška beseda, – enostavčna poved, dvostavčna oz. zložena poved, – podredno zložena poved, priredno zložena poved, – glavni stavek, odvisni stavek oz. odvisnik (osebkov, predmetni, prislovnodoločilni – časovni, krajevni, načinovni, vzročni, namerni, pogojni, dopustni –, prilastkov), – prikazovalno besedilo, propagandno oz. oglasno besedilo, – razlaga, nasvet;
9.	– zamejci in izseljenci, – tvorjenka in netvorjenka, – medmet, – členek, – tvorni in trpni stavek, – praktičnosporazumevalno, uradovalno, strokovno in publicistično besedilo, – oznaka, življenjepis.

3.3.2 Področje: Književnost

A) OPERATIVNI CILJI

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM/POSLUŠANJEM/ GLEDANJEM UPRIZORITEV UMETNOSTNIH BESEDIL IN Z GOVORJENJEM/ PISANJEM O NJIH
1 KNJIŽEVNA BESEDILA
Učenci in učenke: • spoznavajo obvezna in druga umetnostna besedila po izbiri učitelja/učiteljice ter učencev in učenk (npr. besedila lokalnih avtorjev, besedila, povezana z aktualnimi dogodki (nagradami) ipd.); • razvijajo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil; • besedila med seboj primerjajo in vrednotijo, svoje mnenje utemeljijo in se sklicujejo na besedila; • prepoznavajo razlike med estetsko polnovredno in trivialno/zabavno književnostjo; • umetnostna besedila umeščajo v časovni okvir njihovega nastanka in postopoma prepoznavajo pomen literarnozgodovinskih obdobj v razvoju književnosti.
PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA (književna oseba, književni prostor in čas, dogajanje, motiv, tema/sporočilo in snov, avtor in pripovedovalec, književna perspektiva)   1. Književna oseba   Učenci in učenke:

- ločujejo glavne in stranske književne osebe ter utemeljijo svoje mnenje; zaznavajo, primerjajo *in presojujejo* ravnanje in govorjenje/mišljenje književnih oseb;
- prepoznajo književno osebo, ki jim je blizu (po značaju, ravnanju, načinu razmišljanja, iz zunajliterarnih razlogov); do te osebe so tudi kritični;
- uživajo se v književno osebo, ki je drugačna od njih, in so do nje kritični;
- prepoznavajo družbeni položaj književnih oseb; skušajo razumeti tudi psihološke *in etične* lastnosti književne osebe;
- ozaveščajo značilnosti književnih oseb v trivialnih/zabavnih besedilih in jih primerjajo z osebami v drugih besedilih;
- zaznavajo perspektive več književnih oseb in razumejo njihovo soodvisnost; povedo, kako in kje se to kaže v umetnostnem besedilu; na podlagi perspektive posamezne književne osebe oblikujejo svoj odnos do nje;
- prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (namere, misli, čustva ...) in jih primerjajo s svojim pogledom na svet; razumejo socialne motive za ravnanje oseb;
- iščejo psihološke motive *in zaznavajo etične motive* za ravnanje književnih oseb.

2. Književni prostor in čas

Učenci in učenke:

- si oblikujejo domišljjsko predstavo književnega prostora in ugotavljajo, v kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje;
- zavedanje književnega prostora in časa gradijo (tudi) iz časovno, pokrajinsko in družbeno zaznamovanih besednih prvin v besedilu;
- dogajalni prostor in čas povezujejo s temo umetnostnega besedila;
- ozaveščajo značilnosti dogajalnega prostora v trivialnem/zabavnem besedilu in jih primerjajo z značilnostmi v estetsko polnovrednem umetnostnem besedilu.

3. Dogajanje, motiv, tema/sporočilo in snov

Učenci in učenke:

- opazujejo vzročno-posledično in časovno razmerje med dogodki v besedilu (v zgodbi/fabuli);
- kronološko razvrščajo dogodke, in to tudi v analitični oz. retrospektivni dogajalni zgradbi;
- ločijo glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnem času in na različnih krajih;
- obnovijo dogajanje (podrobno in strnjeno);
- spoznavajo značilnosti dogajanja v trivialnem/zabavnem besedilu (klišeiziranost);
 - v 8. in 9. r. zaznavajo zaviranje in pospešitev dogajanja;
- določajo motive v umetnostnem besedilu;
- doživljajo pesemske slike in se zavedajo njihovega učinka na bralca (razpoloženjskost, čustveni odzivi na jezikovne prvine);
- izluščijo osrednjo idejo (sporočilo) in temo književnega besedila; naštejejo nekaj besedil na isto temo;
- opazujejo razvijanje teme v besedilu, npr. na dogajalni ravni (ali so predstavljeni vsi bistveni dogodki ali pa jih je treba ugotoviti/predvideti/»brati« med vrsticami), na jezikovni ravni (ali za neposredno/direktno izražanje ali za posredno/metaforično), na ravni časovne ureditve dogajanja (ali so dogodki razvrščeni kronološko ali retrospektivno), *na ravni slogovnih postopkov (pripovedno, opisovalno, dialoško razvijanje teme); primerjajo in presojujejo tematsko sorodna besedila glede na razvijanje teme;*
- ločijo umetnostna besedila glede na temo/tematiko (ljubezensko, socialno, domovinsko, razpoloženjsko besedilo);

- prepoznavajo snov (npr. zgodovinski dogodki) in opazujejo njeno preoblikovanje v besedilno stvarnost.

4. Avtor – pripovedovalec

Učenci in učenke

- ločijo avtorja umetnostnega besedila od pripovedovalca;
- prepoznavajo vsevednega pripovedovalca (opombe/komentar pripovedovalca, 3. oseba, preteklik);
- v 9. r. prepoznavajo prvoosebne pripovedovalca in *lirskega izpovedovalca (1. oseba, sedanjik)*.

5. Književna perspektiva

Učenci in učenke:

- doživljajo, prepoznavajo in razumejo komično književno perspektivo; v umetnostnem besedilu najdejo humorne prvine in ugotavljajo, zakaj vzbujajo smeh (povezujejo jih z jezikom);
- v 9. r. *doživljajo in prepoznavajo tragično književno perspektivo.*

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci in učenke doživljajo, razčlenjujejo, vrednotijo in primerjajo pesemska, prozna in dramska besedila; poznajo in predstavijo razločevalne značilnosti književnih zvrsti/vrst, jih primerjajo in sintetizirajo.

1. Poezija

Učenci in učenke:

- povezujejo ritem pesmi z besedilno stvarnostjo in s sporočilnostjo;
- v pesmi prepoznavajo in poimenujejo podobnoglasje/onomatopoijo ter opazujejo njegov učinek;
- *prepoznavajo in ločujejo jamb, trohej in amfibrah;*
- v besedilu poiščejo rimo in opazujejo njen učinek; povezujejo jo s sporočilnostjo pesmi;
 - v 8. in 9. r. *prepoznavajo in ločujejo zaporedno in oklepajočo rimo;*
 - *prepoznavajo aliteracijo in asonanco ter razliko med rimo in asonanco;*
- zaznavajo likovno podobo pesmi, tj. razlike med verzi (v dolžini) in posebnosti likovne podobe svobodnega verza; *ugotavljajo povezanost likovne podobe s temo/sporočilnostjo pesmi;*
- ugotavljajo vlogo posebne rabe jezikovnih prvin v pesmi (doživljajska, pomenska, *estetska raven*):
 - zaznavajo učinek zaznamovane rabe jezikovnih prvin na bralca;
 - razumejo večpomenske besede/besedne zveze;
 - zaznavajo, razumejo in razložijo besede/besedne zveze s prenesenim pomenom ter jih poimenujejo s strokovnim izrazom (primera, poosebitev/poosebljenje, okrasni pridevek, nagovor/ogovor);
 - *zaznavajo estetski učinek pesniškega sredstva v besedilu;*
- zaznavajo zamenjavo besednega reda (inverzijo), razumejo njegovo vlogo v pesmi ter ga poimenujejo s strokovnim izrazom;
- zaznavajo in opazujejo časovno in čustveno zaznamovane besede/besedne zveze v pesmi;

- zaznavajo in opazujejo pretiravanje, stopnjevanje in refren/pripev ter jih poimenujejo s strokovnimi izrazi;
- zaznavajo in opazujejo govorniško vprašanje, ob koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja ga tudi poimenujejo s strokovnim izrazom;
- razumejo razliko med lirsko in epsko pesmijo ter jo predstavijo ob obravnavani pesmi;
 - v 8. in 9. r. prepoznavajo ep, balado, romanco in sonet; ob izbranem primeru znajo predstaviti njihove razločevalne značilnosti; pri vrednotenju pesmi predstavijo tudi njene vrstne značilnosti.

2. Proza

Učenci in učenke:

- opazujejo in predstavijo vlogo slogovno zaznamovanih prvin v umetnostnem besedilu;
- v umetnostnem besedilu najdejo primere, s katerimi ponazorijo slogovne postopke (opisovanje/opis, subjektivno opisovanje/oris, označevanje/oznako, pripovedovanje/pripoved, dvogovor);
- opazujejo in primerjajo prozna besedila iste vrste ter pri tem predstavijo značilnosti dane besedilne vrste:

7.
 - basen prepoznavajo po tipiziranih, večidel živalskih likih, ki se obnašajo kot ljudje, in po kratki zaokroženi zgodbi, usmerjeni k poanti, ki jo razloži nauk;
 - ugotavljajo zgodovinsko, mitološko, domišljijско ozadje razlagalne/zgodovinske pripovedke in bajke ter prepoznavajo vlogo bajeslovnih bitij in junakov v besedilu;
8.
 - roman prepoznavajo kot najobširnejše prozno delo, v katerem je veliko dogodkov, več oseb in različnih dogajalnih prostorov;
9.
 - *novelo prepoznavajo po zgoščenosti dogajanja – malo oseb in dogodkov;*
 - črtico prepoznavajo kot kratko pripoved o enem dogodku/doživetju; v ospredju so čustva, razpoloženje osebe.

Po metodi dolgega branja doživijo skupaj najmanj eno umetnostno besedilo vsako leto.

3. Dramatika

Učenci in učenke:

- ločujejo govor dramskih oseb od odrskih navodil (tj. podatkov o prostoru, času, zunanosti oseb, njihovem načinu govorjenja, ravnanju, čustvovanju ipd.);
 - v 8. in 9. r. opazujejo in pojasnjujejo komično perspektivo v komediji oz. umetnostnem besedilu.

2 GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA IN FILM

Učenci in učenke:

- govorno ali pisno izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje gledališke predstave/radijske igre/filma;
- ozaveščajo značilnosti medijskih predelav/realizacij/aktualizacij umetnostnih besedil oz. osnovne značilnosti posameznih medijev;
- primerjajo gledališko predstavo/radijsko igro/film s književnim besedilom.

1. Gledališka/lutkovna predstava

Učenci in učenke

- razumejo dramsko dogajanje in odnose med dramskimi osebami; ločijo glavno in stransko dogajanje ter so pozorni na to, kako so prikazani (tj. neposredno ali posredno);
- prepoznavajo prvine gledališke predstave (dejanja/prizore, igralce/vloge, kostume, sceno, rekvizite, luč/osvetlitev, zvočno opremo) – predstavijo in presojujejo njihovo vlogo pri doživljanju in razumevanju gledališke predstave;

- zaznavajo in predstavijo morebitne humorne prvine v gledališki predstavi, z navajanjem značilnosti gledališke predstave izražajo svoje razumevanje komične/tragične perspektive pri komediji/tragediji.

2. Radijska igra

Učenci in učenke:

- si po zvočnih informacijah oblikujejo domišljijско predstavo književnih oseb (npr. njihove zunanosti, njihovih osebnostnih lastnosti, motivov za njihovo ravnanje), dogajalnega prostora in časa ter drugih okoliščin dogajanja; svoje ugotovitve predstavijo in primerjajo;
- vrednotijo radijsko igro – nazornost glasovne predstavitve književnih oseb in prostora, ustreznost in učinkovitost zvočne opreme dogajanja ipd.

3. Film

Učenci in učenke:

- doživljajo, razumejo in vrednotijo film (dogajanje, odnose med osebami ipd.);
- primerjajo filmsko uprizoritev z gledališko ter predstavijo značilnosti filma (filmskega izražanja);
- ločijo trivialni/zabavni film od umetniškega/estetskega (npr. po klišejih na ravni dogajanja, oseb, dogajalnega prostora ...) in se opredeljujejo do obeh.

4. Primerjava gledališke/filmske uprizoritve s književnim besedilom (tj. primerjava izbrane predstave in besedila)

Učenci in učenke:

- primerjajo »predstavitev« oseb, dogajalnega prostora in časa v književnem besedilu in v gledališki predstavi/filmu;
- prepoznavajo in navajajo motive za ravnanje književnih oseb (socialne, psihološke, *etične*);
- zaznavajo in predstavijo sklenjenost dogajanja;
- prepoznajo in predstavijo književno perspektivo (komična, *tragična*).

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM/(PO)USTVARJANJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE, INTERPRETATIVNO BRANJE, GOVORJENJE)

1. PISANJE

Učenci in učenke razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil ter prvin umetnostnega besedila tako, da pišejo (po)ustvarjalna besedila, »strokovna« besedila oz. fragmente besedil, v katere vključujejo jezikovne in druge značilne prvine umetnostnih besedil; pri tem upoštevajo značilnosti dane umetnostne zvrsti/vrste.

Ob tem prepoznavajo ustvarjanje umetnostnega besedila kot poseben govorni položaj – sami namreč oblikujejo besedilni svet in se pri tem opirajo na svoje (medbesedilne) izkušnje in znanje.

- **Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe razvijajo tako, da:**
 - ustvarjajo nove književne osebe – sestavijo jih iz oseb, ki so jih spoznali v drugih književnih delih/v filmu/v realnem življenju, ali pa jih tvorijo po analogiji z osebami iz znanega umetnostnega besedila;
 - pišejo nove prigode znanih književnih oseb;
 - presajajo osebe iz enega književnega dela v zgodbo drugega dela;
 - pišejo realistične/fantastične sestavke, v katerih se prepoznajo različni motivi za ravnanje književnih oseb (socialni, psihološki, *etični*).

- **Zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa razvijajo tako, da** ustvarjajo nov domišljjski svet – dogajanje postavijo v preteklost, sedanost ali prihodnost; dogajalni čas izražajo z neposrednimi podatki (z navajanjem okoliščin, dogodkov in predmetov), pomagajo si tudi s posrednimi podatki, npr. s časovno, pokrajinsko ali družbeno zaznamovanimi besedami (arhaizmi, neologizmi, dialektizmi, slengizmi).
- **Zmožnost razumevanja dogajanja in teme (motivov/snovi) v književnem besedilu razvijajo tako, da:**
 - pišejo domišljjsko pripoved s sintetično ali z retrospektivno dogajalno zgradbo;
 - pišejo nova pripovedna besedila na določeno temo s podobnimi/različnimi motivi.
- **Zmožnost ločevanja avtorja in pripovedovalca razvijajo tako, da** pišejo besedila, v katerih privzemajo vlogo vsevednega, prvoosebnega pripovedovalca ali *lirskega izpovedovalca*.
- **Zmožnost prepoznavanja književne perspektive razvijajo tako, da** v (po)ustvarjalnih besedilih vzpostavljajo komično/*tragično* književno perspektivo.
- **Zmožnost sprejemanja in tvorjenja pesemskih besedil razvijajo tako, da:**
 - samostojno tvorijo nove pesemske slike (v povezavi z določeno temo);
 - v povezavi s pesemsko sliko iz obravnavane pesmi tvorijo nove primere, posebitve, okrasne pridevke in preproste metafore;
 - ob pesmi predstavijo slogovno zaznamovane zvočne, besedne, skladenjske in besedilne prvine ter njihovo vlogo na pomenski *in estetski* ravni pesmi; nato jih zamenjajo s slogovno nezaznamovanimi prvinami ter vrednotijo učinek te zamenjave;
 - tvorijo likovno pesem/pesem lepljenko v povezavi z določeno ali izbrano temo;
 - v 8. in 9. r. tvorijo *aliteracije in asonance (po analogiji)*;
 - preoblikujejo pesniško besedilo v prozno (parafraziranje).
- **Zmožnost sprejemanja in tvorjenja proznih besedil razvijajo tako, da** izberejo eno od naslednjih možnosti oz. predlagajo svojo:
 - povesti ali romanu »pripisejo« predzgodbo, nov zaključek, »manjkajoča« epizodna poglavja;
 - preoblikujejo krajše literarno delo v strip ali obratno;
 - znano prozno besedilo jezikovno in slogovno preoblikujejo ter tako prestavijo dogajanje v sodobnost ali v drug prostor (parodija, travestija);
 - pišejo izvirna pripovedna besedila naslednjih vrst (pri tem upoštevajo njihove vrstne značilnosti, zgradbo, slog in slogovni postopek):
 7. • basen, bajko, pripovedko, ustno izročilo, ki so ga slišali/zbrali,
 8. • fantastično zgodbo, pismo/fiktivni dnevnik književne osebe, kratko realistično pripoved na podlagi časopisne vesti,
 9. • črtico.
- **Zmožnost sprejemanja in tvorjenja dramskih besedil razvijajo tako, da:**
 7. • dramatizirajo pripovedno/pesemsko besedilo, napišejo krajše dramsko besedilo;
 8. • posnamejo kratko radijsko igro, pišejo komične dramske fragmente in prizore;
 9. • v svojem izvirnem besedilu posnemajo slog dramskega besedila.

2. INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Učenci in učenke razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil tudi z glasnim branjem in pri tem zvočno (so)oblikujejo besedilno stvarnost:

- razločno in doživeto glasno berejo/recitirajo/deklamirajo pesemsko besedilo – pri tem uskladijo zvočne prvine govora (glasovno barvanje, intonacijo, register, poudarjanje,

glasnost, premore, hitrost) s sporočilnostjo/z razpoloženjem pesmi;

- razločno in interpretativno glasno berejo prozno besedilo – pri tem uskladijo zvočne prvine govora z dogajanjem v besedilu;
- po vlogah glasno berejo krajše dramsko besedilo:
 - pri tem nebesedno izražajo spremembe razpoloženja oseb in govorijo čim bolj naravno (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja);
 - v igri vlog improvizirajo dramske fragmente (dialoge);
 - v »razrednem gledališču« uprizorijo odlomek iz dramskega dela ali krajše dramsko besedilo (izdelajo osnutke za sceno, kostume in rekvizite; razdelijo si vloge: režiser, igralci, scenograf, kostumograf, glasbeni opremljevalec ...);
 - uprizorijo svojo dramatzacijo krajšega besedila;
 - oblikujejo in posnamejo kratko radijsko igro – zvočno plat dopolnjujejo z radiofonskimi prviniami (s šumi, z glasba, z drugimi zvoki).

3. GOVORNO NASTOPANJE

Učenci in učenke razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil tudi tako, da se strokovno in (po)ustvarjalno odzivajo na umetnostna besedila.

V vsakem razredu pripravijo en govorni nastop – izberejo temo (npr. eno od ponujenih možnosti, lahko tudi v povezavi z domačim branjem oz. v dogovoru z učiteljem izberejo temo, ki je ni na seznamu).

Med govornim nastopom govorijo prosto, čim bolj zborno in naravno ter upoštevajo jezikovno ustreznost in pravilnost; pazijo tudi na ustrezno rabo zvočnih in vidnih nebesednih spremljevalcev govorjenja. Na koncu pojasnijo svojo izbiro teme govornega nastopa.

Učenec/učenka:

- **v književnostrokovnem govornem nastopu:**
 - predstavi v šoli še neobravnavano književno besedilo (npr. avtorja, vsebinske in slogovne značilnosti, zvrst/vrsto besedila), ga ovrednoti, svoje trditve pa utemelji s sklicevanjem na njegove značilnosti oz. jih ponazarja s primeri iz besedila;
 - primerja književni besedili (njuno temo, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, zvrst/vrsto, slogovne značilnosti, literarnozgodovinsko obdobje ...);
 - predstavi avtorja/avtorje in njegova/njihova dela – bio- in bibliografske podatke o avtorju/avtorjih, slikovno gradivo, odlomke iz njegovih/njihovih književnih del, citate o njih iz strokovne literature ...;
 - predstavi intervju s književnim ustvarjalcem (lahko tudi fiktivni intervju, npr. s Francetom Prešernom) – o njegovem življenju in delu, o bistvenih značilnostih njegovega dela: o literarnozgodovinskem obdobju, o zvrstni/vrstni umestitvi, o prevladujoči temi/ideji ipd.;
 - predstavi anketo bralnem interesu sošolcev in sošolk/o najbolj priljubljenih književnih delih in svoje ugotovitve ter jih interpretira;
- **v (po)ustvarjalnem govornem nastopu:**
 - recitira/deklamira svojo pesem oz. svojo (po)ustvarjalno predelavo izbrane pesmi, navaja pesmi raznih avtorjev z isto temo/tematiko, predstavi temeljne podobnosti in razlike med temi pesmimi ter pove, zakaj se je odločil/odločila predstaviti svojo pesem;
 - predstavi svojo parodijo/travestijo znanega književnega besedila, pove, zakaj je izbral/izbrala to besedilo za predelavo, in poroča o svojem poustvarjalnem postopku;
 - nastopi z dramskim monologom in subjektivno predstavi celotno književno besedilo; pove, zakaj je izbral/izbrala to besedilo, in poroča o svojih pripravah na govorni nastop;
 - nastopi v skupinskem dramskem prizoru ter predstavi in ovrednoti svojo vlogo pri pripravi in izvedbi govornega nastopa.

B) VSEBINE

Učenci in učenke ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil pridobivajo tudi literarnovedno znanje.

1. Razumejo, uporabljajo in definirajo naslednje strokovne izraze:

7.	– komična perspektiva,– ljubezenska tema(tika),– vsevedni pripovedovalec,– lirski in epski pesem,– ritem,– onomatopoiija/podobnoglasje,– nagovor/ogovor,– pretiravanje,– inverzija,– basen,– pripovedka,– bajka,
8.	– socialna tema(tika),– kitica: štirivrstičnica, trivrstičnica,– refren,– primera,– okrasni pridevek,– stopnjevanje,– ep (pesnitev),– balada,– romanca,– sonet,– roman,– komedija,– dialog/dvogovor,– odrska navodila,
9.	– tema,– sporočilnost književnega besedila,– razpoloženjska, domovinska tema(tika),– prvoosebni pripovedovalec,– svobodni verz,– likovna pesem,– govorniško vprašanje,– črtica,– literarnozgodovinska obdobja in smeri: pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna (nova romantika), književnost po drugi svetovni vojni; sodobna književnost.

2. Poznajmo naslednje književnike in njihova dela:

7. Frana Levstika, Josipa Jurčiča, Prežihovega Voranca, Toneta Pavčka, Homerja;
8. Antona Tomaža Linhartarja, Valentina Vodnika, Franceta Prešerna, Janka Kersnika, Ivana Tavčarja, Antona Aškercarja, Janeza Menartarja, Nika Grafenauerja, Leva Nikolajevičarja Tolstoja;
9. Primožarja Trubarja, Simona Gregorčičarja, Ivana Cankarja, Otona Župančičarja, Josipa Murna, Dragotina Kettejarja, Srečkara Kosovela, Cirilarja Kosmačarja, Williamarja Shakespearjarja.

Poleg teh v vsakem razredu spoznajo vsaj še dva sodobna avtorja/dve sodobni avtorici po izbiri učitelja/učiteljice ter učencev in učenek (npr. Sašo Vegri, Slavka Pregla, Toneta Partljiča, Ferija Lainščka, Janjo Vidmar, Deso Muck, Andreja Rozmana Roza).

3. Navajajo bistvene značilnosti literarnozgodovinskih obdobj in smeri ter izbrane predstavnike in njihova dela.

Slovenske avtorje razvrščajo v literarnozgodovinska obdobja in smeri ter predstavljajo njihovo vlogo v razvoju slovenskega jezika in književnosti.

4. Berejo naslednja obvezna besedila:

7.
 - Ljudska: Pegam in Lambergar
 - T. Pavček: Pesem
8.
 - F. Levstik: Martin Krpan (celo besedilo)
 - F. Prešeren: Povodni mož
 - N. Grafenauer: Življenje
 - J. Kersnik: Mačkova očeta (celo besedilo)
9.
 - F. Prešeren: Zdravljica
 - O. Župančič: Žebljarska
 - I. Cankar: Bobi (celo besedilo)

4 STANDARDI ZNANJA

V tem poglavju so navedene prvine **vsebinskega in procesnega znanja, ki se ocenjujejo pri pouku slovenščine. Učitelji in učiteljice jih konkretizirajo z različnimi načini in oblikami ocenjevanja, z besedili, vprašanji, nalogami, primeri jezikovne rabe ...**, in to v skladu z določili *Preverjanja in ocenjevanja znanja* v učnem načrtu in Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v OŠ. Oblike in načine ocenjevanja ter število ocen načrtujejo učitelji in učiteljice v letni pripravi; pri tem naj izhajajo iz besedil ter upoštevajo razmerje med posameznimi zmožnostmi, delež minimalnih in temeljnih standardov ter taksonomskih ravni znanja, kot jih določa učni načrt.

Ker gre za ocenjevanje učenčeve oz. učenkine sporazumevalne zmožnosti, razlika med minimalnimi in temeljnimi standardi znanja ni (predvsem) v njihovem številu oz. obsegu, pač pa v vsebinski, miselni, jezikovni ... zahtevnosti oz. globini besedil in primerov jezikovne rabe.

Minimalni standardi znanja so zaznamovani s poudarjenim tiskom.

4.1 Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje

A) JEZIK

- **Učenec oz. učenka ima razvito jezikovno, narodno in državljansko zavest.** Pokaže jo tako, da:
 - **poimenuje svoj prvi jezik** in predstavi njegove prednosti pred vsemi drugimi jeziki,
 - **predstavi položaj slovenščine v Republiki Sloveniji,**
 - **predstavi okoliščine za rabo knjižnega jezika.**
- **Učenec oz. učenka ima razvito zmožnost pogovarjanja.** Pokaže jo tako, da:
 - **smiselno sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu,** in
 - **pri tem uresničuje načela ustreznega pogovarjanja.**
- **Učenec oz. učenka ima razvito zmožnost poslušanja neumetnostnih besedil.** Pokaže jo tako, da:
 - **pozorno posluša besedilo,**
 - **povzame temo besedila in ustno obnovi besedilo,**
 - **vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje.**
- **Učenec oz. učenka ima razvito zmožnost govornega nastopanja.** Pokaže jo tako, da:
 - **samostojno govorno nastopi z napovedano temo in besedilno vrsto (predpisano s tem učnim načrtom) ter tvori smiselno in razumljivo besedilo,**
 - **govori razločno in čim bolj knjižno,**
 - **uresničuje načela uspešnega govornega nastopanja,**
 - **po govornem nastopu vrednoti svoj nastop oz. nastop sošolca ali sošolke in utemelji svoje mnenje.**
- **Učenec oz. učenka ima razvito zmožnost branja in pisanja neumetnostnih besedil.** To pomeni, da:
 - **do zaključka 2. razreda usvoji tehniko branja kratkih besedil, napisanih s tiskanimi in pisanimi črkami, ob zaključku 3. razreda pa tekoče bere svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti ustrezna besedila, napisana s tiskanimi in pisanimi črkami;**
 - **svoje razumevanje prebranega besedila pokaže tako, da:**
 - **ustno ali pisno določi okoliščine nastanka dopisa (npr. sporočevalca, naslovnika, kraj, čas) in sporočevalčev namen;**
 - **v seznamu najde določene podatke;**
 - **ustno ali pisno povzame temo besedila in bistvene podatke;**
 - **ustno ali pisno obnovi besedilo;**
 - **ustno vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje;**
 - **ob zaključku 2. razreda piše s tiskanimi in pisanimi črkami kratka besedila, ob zaključku 3. razreda pa piše s pisanimi črkami besedila tistih vrst, ki so predpisane s tem učnim načrtom – tvori razumljiva besedila, skladna z jezikovno in slogovno normo knjižne zvrsti, njegova/njena pisava je čitljiva;**
 - **po pisanju ustno vrednoti svoje besedilo, ga po potrebi izboljša in utemelji svoje odločitve.**

- **Učenec/učenka ima razvito jezikovno in slogovno zmožnost.**

Poimenovalno zmožnost pokaže tako, da:

- **poimenuje bitja, predmete, dejanja ... na sliki s knjižnimi besedami in besednimi zvezami;**
- razloži dano besedo oz. besedno zvezo iz besedila;
- **k danim besedam doda knjižne besede iz istega tematskega polja, knjižne protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke;**
- **tvori knjižne manjšalnice, ženski par moškemu poimenovanju in obratno ter samostalniške in pridevniške izpeljanke tistih vrst, ki so določene s tem učnim načrtom.**

Skladenjsko zmožnost pokaže tako, da:

- **v pomensko in oblikovno ustreznih povedih predstavi dejanja bitij na sliki;**
- **v pomensko in oblikovno ustreznih povedih predstavi kronološko povezana dejanja – pri tem izrazi njihov čas glede na čas sporočanja in glede na časovno razmerje do drugih dejanj;**
- **sprašuje po položaju in premikanju bitij ali predmetov na sliki;**
- **v pomensko in oblikovno ustreznih povedih predstavi položaj in premikanje bitij ali predmetov na sliki;**
- **v pomensko in oblikovno ustreznih povedih predstavi stopnjo lastnosti bitij ali predmetov na sliki (stopnje predstavi z opisno in obrazilno stopnjevanimi pridevniki);**
- **v pomensko in oblikovno ustreznih povedih predstavi količino bitij ali predmetov na sliki;**
- **v povedih uporablja samostalnike v pravilni skloni obliki, pridevnike v pravilni spolski, številski in skloni obliki, glagole v pravilni osebni, časovni in nakloni obliki;**
- v svojih besedilih ali v besedilih drugih prepozna pomensko in oblikovno neustrezne povedi ter odpravi napake.

Pravorečno zmožnost pokaže tako, da:

- **med govornim nastopanjem govori čim bolj knjižno in razločno;**
- prepozna svojo in tujo neknjižno izreko besed ter jih izgovori knjižno.

Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:

- **pravilno piše besede z nekritičnimi glasovi, s polglasnikom (razen pred r) ter z u in z nezvočnikom na koncu in sredi besede;**
- **piše predlog ločeno od naslednje besede;**
- **piše nikalnico ločeno od glagola;**
- **piše začetek povedi z veliko začetnico;**
- **pravilno piše slovenska lastna imena bitij;**
- **pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen;**
- **pravilno piše bližnja in znana slovenska zemljepisna lastna imena;**
- **pravilno uporablja končna ločila (piko, vprašaj, klicaj);**
- **pravilno uporablja vejico pri naštevanju;**
- **pravilno piše glavne in vrstilne števnike (do 100) s številko;**
- v svojih besedilih ali v besedilih drugih prepozna pravopisne napake in jih odpravi.

Slogovno zmožnost pokaže tako, da:

- **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna neustrezne (tj. neknjižne) besede in besedne zveze ter jih zamenja z ustrežnejšimi (tj. knjižnimi) sopomenkami;**

- **ustrezno** odgovori osebo in jo vika ali tika;
 - uporabi okoliščinam **ustrezen izrek oz. ustrezno besedo**;
 - **vrednoti** vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi;
 - v svojih besedilih ali v besedilih drugih prepozna slogovne neustreznosti in jih odpravi.
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost.** Pokaže jo tako, da **razume in uporablja jezikoslovne izraze, določene v tem učnem načrtu.**

B) KNJIŽEVNOST

- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost sprejemanja umetnostnih besedil in zmožnost tvorjenja besedil o umetnostnih besedilih in ob njih (strokovno in (po)ustvarjalno pisanje, govorjenje). Svoje ugotovitve o umetnostnih besedilih skladno s cilji v tem učnem načrtu predstavi ter vrednoti in utemelji svoje mnenje.**

Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil pokaže tako, da:

- **pove, o čem govori prebrano umetnostno besedilo (podrobno povzame njegovo vsebino);**
- **pove, kdo so glavne književne osebe in kakšna je njihova vloga v besedilu;**
- **pove, kje in kdaj se zgodba dogaja,**
- pove, zakaj se je kaj zgodilo.

Zmožnost zaznavanja in doživljanja poezije/pesmi pokaže tako, da:

- s posebej oblikovano govorico ponazarja razpoloženje pesmi;
- dožive to deklamira/recitira pesem.

Zmožnost prepoznavanja, doživljanja, razumevanja in vrednotenja proze/pravljice pokaže tako, da:

- samostojno **pripoveduje/piše pravljico in pri tem upošteva njene značilnosti;**
- piše/**pripoveduje nadaljevanje** pravljice;
- tvori narobe pravljico;
- tvori kombinacijo dveh pravljic.

Zmožnost predstavljanja književne osebe, življenja vanjo, poistovetenja z njo in privzemanja njene vloge pokaže tako, da:

- **sodeluje v skupinski dramatizaciji proznega in pesemskega besedila;**
- **poimenuje izbrano književno osebo;**
- **govorno ali pisno izrazi domišljjsko predstavo književne osebe;**
- označi književno osebo s posebej oblikovano govorico;
- razloži, zakaj je književna oseba kaj storila;
- pove/napiše nadaljevanje zgodbe.

Zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa pokaže tako, da:

- **ubesedi svojo predstavo dogajalnega prostora – pri tem dopolni avtorjev »opis« s svojo domišljijo;**
- **ubesedi svojo domišljijsko predstavo dogajalnega prostora;**
- ubesedi svojo predstavo dogajalnega časa – pri tem dopolni avtorjev opis s svojo izkušnjo;
- **prepozna dogajalni čas (nekoč – danes).**

Zmožnost doživljanja in razumevanja dogajanja in teme pokaže tako, da:

- **odgovarja na vprašanja o temi in vsebini;**
- **podrobno obnovi književno dogajanje;**
- pripoveduje realistično zgodbo, v kateri je dogajanje podobno tistemu, ki ga pozna iz svojega sveta;
- tematiko izraža z ilustriranjem pesmi.

Zmožnost doživljanja in razumevanja gledališke/lutkovne predstave, radijske igre, risanke pokaže tako, da:

- **sodeluje v igri vlog;**
 - **našteje osebe lutkovne/gledališke predstave ter odgovori na vprašanja, kaj se je zgodilo** in zakaj se je kaj zgodilo;
 - po gledanju otroškega filma/risanke, posnetega/posnete po literarni predlogi, predstavi razlike med enim in drugim medijem;
 - **po poslušanju radijske igre poimenuje književne osebe ter pove, kakšne so bile osebe** in kakšen je bil dogajalni prostor; **odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo** in zakaj se je kaj zgodilo.
- **Učenec/učenka skladno s cilji iz tega učnega načrta pridobi literarnovedno znanje.** Pokaže ga tako, da:
 - **pozna**, razume in uporablja **temeljne literarnovedne izraze**, določene s tem učnim načrtom;
 - pozna književna besedila obvezno obravnavanih avtorjev in avtoric ter izbrane slovenske ljudske pravljice.

4.2 Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje

A) JEZIK

- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito jezikovno, narodno in državljansko zavest.** Pokaže jo tako, da:
 - **poimenuje svoj prvi jezik in predstavi okoliščine njegove rabe** (4. r.);
 - **predstavi vlogo slovenščine v svojem življenju** (4. r.);
 - **predstavi posebni status slovenščine v Republiki Sloveniji, italijanščine na dvojezičnem območju slovenske Istre in madžarščine na dvojezičnem območju Prekmurja** (5., 6. r.);
 - predstavi položaj slovenščine zunaj Republike Slovenije (6. r.);
 - **predstavi okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega jezika** (4., 5., 6. r.);

- poimenuje tuji jezik, ki se ga uči, in predstavi izgovorne (4. r.), pisne (5. r.) in slovnične (5., 6. r.) podobnosti in razlike med njim in slovenščino.
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost dvosmernega sporazumevanja. Pokaže jo tako, da:**
 - **smiselno sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu, in pri tem uresničuje značilni slog dane vrste pogovora ter temeljna načela ustreznega pogovarjanja (4., 5., 6. r.);**
 - **piše tiste vrste dopisov, ki so navedene v tem učnem načrtu, in pri tem uresničuje značilno zgradbo in slog dane vrste dopisa ter temeljna načela uspešnega dopisovanja (4., 5., 6. r.).**
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost enosmernega sporazumevanja. Pokaže jo tako, da:**
 - **pozorno posluša neumetnostna besedila;**
 - **tekoče in primerno hitro tiho bere neumetnostna besedila;**
 - **svoje razumevanje poslušanega oz. prebranega besedila pa dokaže tako, da:**
 - **določi družbeno vlogo sporočevalca in njegov namen (4., 5., 6. r.);**
 - **povzame temo, podteme in bistvene podatke ter povzetek strukturira v obliki miselnega vzorca ali preglednice (4., 5., 6. r.);**
 - **obnovi besedilo (4., 5., 6. r.);**
 - **določi dominantno vrsto besedila in utemelji svojo odločitev (5., 6. r.);**
 - **vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje (4., 5., 6. r.);**
 - **samostojno govorno nastopi z napovedano besedilno vrsto (predpisano s tem učnim načrtom) – tvori besedilnovrstno ustrezno, smiselno in razumljivo besedilo, govori razločno in čim bolj knjižno ter ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govorjenja, po govornem nastopu vrednoti svoj nastop oz. nastop sošolca ali sošolke in utemelji svoje mnenje (4., 5., 6. r.);**
 - **piše besedila tistih vrst, ki so predpisana s tem učnim načrtom – tvori besedilnovrstno ustrezno, smiselno in razumljivo besedilo, skladno z jezikovno in slogovno normo knjižne zvrsti (4., 5., 6. r.), po pisanju ustno vrednoti svoje besedilo, ga po potrebi izboljša in utemelji svoje odločitve (5., 6. r.).**
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito jezikovno in slogovno zmožnost.**

Poimenovalno zmožnost pokaže tako, da:

- **razloži dane besede oz. besedne zveze iz besedila (4., 5., 6. r.);**
- **k danim besedam doda njihove knjižne protipomenke, sopomenke, nadpomenke in podpomenke ter besede iz iste besedne družine (4., 5., 6. r.);**
- **tvori knjižne pridevniške in samostalniške izpeljanke tistih vrst, ki so določene s tem učnim načrtom (5., 6. r.);**
- **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna poimenovalne napake in neustreznosti ter jih odpravi (4., 5., 6. r.);**
- **se znajde v knjižnem in elektronskem slovarskem priročniku (5., 6. r.).**

Skladenjsko zmožnost pokaže tako, da:

- **iz niza besed tvori pomensko in oblikovno ustrezne povedi** (4., 5., 6. r.);
- **pomensko in oblikovno ustrezno dopolni nepopolne povedi** (5., 6. r.);
- **vpraša po danih delih povedi ter tvori pomensko in oblikovno ustrezne vprašalne povedi** (4., 5., 6. r.);
- **pretvori trdilne povedi v nikalne ter tvori pomensko in oblikovno ustrezne nikalne povedi** (5., 6. r.);
- **poroča o prvotnem govornem dogodku s premim in z odvisnim govorom** (6. r.);
- **v zvezi dveh enostavčnih povedi prepozna časovno** (4., 5., 6. r.), **vzročno-posledično** (5., 6. r.), **namerno-posledično** (6. r.) **in pogojno-posledično razmerje** (6. r.), **ga izrazi z veznikom in združi zvezo povedi v skladenjsko pravilno dvostavčno poved;**
- **dvostavčne povedi s časovnim oz. vzročnim veznikom strne v enostavčno poved** (5., 6. r.);
- **v zvezah povedi odpravi ponovitve** (4., 5., 6. r.);
- **tvori skladenjsko pravilna besedila** (5., 6. r.);
- **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna skladenjske napake in neustreznosti ter jih odpravi** (4., 5., 6. r.).

Pravorečno zmožnost pokaže tako, da:

- **med govornim nastopanjem govori čim bolj knjižno in razločno** (4., 5., 6. r.);
- **našteje slovenske knjižne samoglasnike in jih v besedah pravilno izgovarja** (5., 6. r.);
- **prepozna svojo in tujo neknjižno izreko besed in povedi ter jih izgovori knjižno** (4., 5., 6. r.).

Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:

- **v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope** (4., 5., 6. r.);
- **piše predlog ločeno od naslednje besede** (4., 5., 6. r.);
- **izbere pravilno različico predloga z/s in k/h** (4., 5., 6. r.);
- **piše nikalnico ločeno od glagola** (4., 5., 6. r.);
- **pravilno deli domače besede** (6. r.);
- **pravilno piše glavne in vrstilne števnike do 100 in stotice s številkami in z besedami** (6. r.);
- **piše začetek povedi z veliko začetnico** (4., 5., 6. r.);
- **pravilno piše eno- in večbesedna lastna imena bitij** (5., 6. r.);
- **pravilno piše eno- in večbesedna zemljepisna lastna imena** (5., 6. r.);
- **pravilno piše eno- in večbesedna stvarna lastna imena** (5., 6. r.);
- **pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen** (4., 5., 6. r.);
- **pravilno piše vrstne pridevnike iz zemljepisnih lastnih imen** (5., 6. r.);
- **pravilno piše imena dni in mesecev** (4., 5., 6. r.);
- **pravilno piše imena praznikov** (4., 5., 6. r.);
- **pravilno piše imena jezikov** (4., 5., 6. r.);
- **pravilno uporablja končna ločila v eno- in večstavčnih povedih** (4., 5., 6. r.);
- **pravilno uporablja vejico pri naštevanju (4. r.) in med stavki** (5., 6. r.);
- **pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom**

- pred dobesednim navedkom ali za njim) (6. r.);
- pravilno uporablja oklepaj (6. r.);
- pravilno piše krajšave (6. r.);
- **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna pravopisne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke** (4., 5., 6. r.);
- **členi besedilo na odstavke** (4., 5., 6. r.);
- **piše čitljivo** (4., 5., 6. r.),
- zna uporabljati pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike, pregledovalnike in črkovalnike besedil (5., 6. r.).

Slogovno zmožnost pokaže tako, da:

- **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna neustrezne (npr. neknjižne) besede in besedne zveze ter jih zamenja z ustrežnejšimi (npr. knjižnimi) sopomenkami** (4., 5., 6. r.);
 - **izreka govorno dejanje na razne načine in za vsak način določi ustrezne okoliščine** (4., 5., 6. r.);
 - **uporabi okoliščinam ustrezen izrek oz. ustrezno besedo** (4., 5., 6. r.);
 - **vrednoti vljudnost danih izrekov in jih po potrebi zamenja z vljudnejšimi** (4., 5., 6. r.);
 - **določi okoliščine nastanka sprejetega besedila in pove, iz katerih prvin besedila jih je prepoznal/prepoznala** (4., 5., 6. r.);
 - **tvori okoliščinam in besedilni vrsti ustrezno besedilo** (4., 5., 6. r.);
 - **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna slogovne neustreznosti, jih odpravi in utemelji svoje izboljšave** (4., 5., 6. r.).
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost.** Pokaže jo tako, da:
 - **razume, uporablja in ponazori jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu** (4., 5., 6. r.);
 - povzame temeljno jezikovnosistemsko znanje o danem jezikovnem pojmu s seznama jezikoslovnih izrazov v tem učnem načrtu (6. r.);
 - **danim besedam iz besedila določi funkcijske in oblikovne lastnosti – pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu** (5., 6. r.);
 - **dane besede iz besedila uvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu**, svoje odločitve utemelji z navajanjem funkcijskih in oblikovnih lastnosti danih besednih vrst (5., 6. r.);
 - **določi število povedi v besedilu in pojasni svojo odločitev** (4., 5., 6. r.);
 - **v besedilu prepozna pripovedne, vprašalne in vzklične povedi ter utemelji svoje odločitve** (4., 5., 6. r.);
 - **v besedilu prepozna trdilne in nikalne povedi ter utemelji svoje odločitve** (4., 5., 6. r.);
 - **v besedilu prepozna premi govor** ter predstavi njegovo sestavo in zapis (6. r.);
 - **določi število odstavkov v besedilu in predstavi njihovo vlogo** (5. r.);
 - **v pripovedovalnem besedilu določi uvod, jedro in zaključek** ter predstavi njihovo vlogo (5., 6. r.);

- z izdelano strategijo bere oz. poslušá besedila (5., 6. r.);
- pri pogovarjanju oz. dopisovanju upošteva načela uspešnega pogovarjanja oz. dopisovanja in značilnosti dane vrste pogovorov oz. dopisov (npr. zgradbo, besedne in nebesedne prvine) (5., 6. r.);
- z izdelano strategijo tvori besedila, pri tem pa upošteva značilnosti dane vrste besedil (npr. zgradbo, besedne prvine) in načela uspešnega govornega nastopanja oz. pisanja besedil (5., 6. r.);
- dano besedilo uvrsti med umetnostna ali neumetnostna besedila, utemelji svojo odločitev ter predstavi podobnosti in razlike med tema vrstama besedil (4. r.).

B) KNJIŽEVNOST

- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost sprejemanja umetnostnih besedil ter zmožnost tvorjenja besedil o umetnostnih besedilih in ob njih (»strokovno« in (po)ustvarjalno pisanje, govorjenje/govorni nastop). Svoje ugotovitve o umetnostnih besedilih skladno s cilji v tem učnem načrtu predstavi ter vrednoti in utemelji svoje mnenje.**

Svojo recepcijsko zmožnost pokaže tako, da:

- **odgovori na vprašanja o prebranem besedilu – pove, o čem govori umetnostno besedilo, kje in kdaj se je kaj dogajalo, katere so glavne književne osebe**, zakaj se je kaj zgodilo in katere posledice je imelo ravnanje književnih oseb (4., 5., 6. r.);
- **loči ljudsko književno besedilo od umetnega**, in sicer tako, da navede avtorja (4., 5., 6. r.);
- **prepozna poezijo/prozo/dramatiko** – in sicer tako, da predstavi nekaj značilnosti, po katerih jo je prepoznal/prepoznala, ter jih ponazori s primeri iz besedila (4., 5., 6. r.).

Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:

- **ubesedi svojo domišljjsko predstavo književne osebe** (4., 5., 6. r.);
- **poišče nekaj glavnih motivov za ravnanje književnih oseb** in jih utemelji (4., 5., 6. r.);
- **tvori »manjkajoči del zgodbe«**, ki razlaga motive za ravnanje književne osebe (4., 5., 6. r.).

Loči realni in domišljjski dogajalni prostor in čas ter si ustvari njuno domišljjsko predstavo, to pokaže tako, da:

- **ubesedi svojo predstavo dogajalnega prostora/časa** (4., 5., 6. r.);
- **ubesedi dogajalni čas v preteklosti (nekoč)** (4., 5., 6. r.);
- **ubesedi svojo predstavo realnega dogajalnega prostora/časa (danes)** (4., 5., 6. r.).

Sledi književnemu dogajanju in ga razume; to pokaže tako, da:

- **odgovarja na vprašanja o poteku dogajanja** (4., 5., 6. r.);
- **obnovi dogajanje** (povzame dogodke) **v umetnostnem besedilu** (4., 5., 6. r.);

- pove/napiše zgodbo s perspektive druge književne osebe (6. r.);
- **pove/napiše nadaljevanje zgodbe/predzgodbo** (5., 6. r.);
- našteje nekaj umetnostnih besedil na obravnavano temo (4., 5., 6. r.).

Loči avtorja umetnostnega besedila od pripovedovalca; to pokaže tako, da **pove, kdo je napisal umetnostno besedilo** in kdo ga pripoveduje (4., 5., 6. r.).

Zazna in doživlja pesem; to pokaže tako, da:

- s posebej oblikovano govorico ponazori razpoloženje pesmi (4., 5., 6. r.);
- doživeto **recitira pesem** (4., 5., 6. r.);
- **dodaja verze, ki se rimajo** (4., 5., 6. r.);
- **predstavi zgradbo pesmi (število in dolžino kitic in verzov)** (5. r., 6. r.);
- **tvori asociacije ob besedi**, izreka sopomenke, nenavadne besedne zveze, **pomanjševalnice**, tvori preproste primere (4., 5., 6. r.),
- najde in **poimenuje poosebitev/poosebljenje, ponavljanje** (6. r.).

Razumevanje konkretnega besedila pokaže tako, da:

- **po pripravi interpretativno prebere realistično/fantastično/nesmiselno zgodbo** (4., 5., 6. r.);
- ob izbranih primerih predstavi značilnosti obravnavanih pripovednih vrst (4., 5., 6. r.).

Prepozna in doživlja pravljico; to pokaže tako, da **pripoveduje oz. napiše pravljico/nadaljevanje pravljice/predzgodbo/narobe pravljico/ kombinacijo dveh pravljic/živalsko pravljico/pravljico z značilnostmi slovenske ljudske pravljice ter pri tem upošteva njene značilnosti** (4., 5., 6. r.).

Prepozna in doživlja fantastično pripoved; to pokaže tako, da **pripoveduje/napiše domišljjsko besedilo** (4., 5., 6. r.).

Prepozna in doživlja realistično pripoved; to pokaže tako, da:

- **pripoveduje/napiše realistično zgodbo, v kateri je dogajanje podobno tistemu, ki ga pozna iz svojih izkušenj** (5., 6. r.);
- preoblikuje krajšo realistično pripoved v strip (4. r.) ali v dramsko besedilo (5., 6. r.).

Prebere/si gleda/posluša dramsko besedilo in ga doživlja – to pokaže tako, da:

- **sodeluje v igri vlog** (4., 5., 6. r.);
- napiše kratek dramski prizor (6. r.);
- s slušnimi/vidnimi nebesednimi spremljevalci govorjenja izraža razpoloženje osebe/ dogajanje (4., 5., 6. r.);
- **po gledanju gledališke/lutkovne predstave našteje glavne osebe ter odgovarja na vprašanja o tem, kaj se je zgodilo in zakaj se je kaj zgodilo** (4., 5., 6. r.);
- predstavi prvine gledališke/lutkovne predstave (dogajanje, režiserja, igralce, posamezno vlogo, dejanje/prizor, luč, sceno, kostume ...) (5., 6. r.);

- **po poslušanju radijske igre poimenuje** in označi **književne osebe ter pove**, kakšen je bil dogajalni prostor, **kaj se je zgodilo** ter zakaj se je kaj zgodilo (4., 5., 6. r.).
- **Učenec/učenka skladno s cilji iz tega učnega načrta pridobi tudi literarnovedno znanje.** Pokaže ga tako, da:
 - **pozna**, razume in **uporablja literarnovedne izraze**, navedene v učnem načrtu;
 - pozna umetnostna besedila obvezno obravnavanih avtorjev in avtoric (4., 5., 6. r.).

4.3 Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje

A) JEZIK

- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zavest o sebi, jeziku, narodu in državi.** Pokaže jo tako, da:
 - **poimenuje svoj prvi jezik**, in če ta ni slovenščina, predstavi izgovorne, pisne, poimenovalne in slovnične podobnosti in razlike med njim in slovenščino (8, 9. r.);
 - predstavi pravni status jezikov, ki jih govorijo slovenski državljani (9. r.);
 - **poimenuje državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji ter uradna jezika na dvojezičnem območju slovenske Istre in Prekmurja** (7., 8., 9. r.);
 - predstavi vlogo in status slovenščine v zamejstvu in izseljenstvu (7., 8., 9. r.);
 - **predstavi in upošteva okoliščine rabe in značilnosti zbornega jezika**, knjižnega pogovornega jezika, svojega narečja oz. pokrajinskega pogovornega jezika in **najstniškega slenga** (7., 8., 9. r.);
 - **poimenuje prvi tuji jezik, ki se ga uči, ter predstavi izgovorne, pisne in slovnične podobnosti in razlike med njim in slovenščino** (7., 8., 9. r.);
 - **v krajši pripovedi predstavi zgodovino slovenskega (knjižnega) jezika**; predstavi osnovne stopnje v razvoju slovenske pisave (9. r.).
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost dvosmernega sporazumevanja.** Pokaže jo tako, da:
 - **smiselno sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu, ter pri tem uresničuje značilno zgradbo in slog dane vrste pogovora in temeljna načela uspešnega pogovarjanja** (7., 8., 9. r.);
 - **piše tiste vrste dopisov, ki so navedene v tem učnem načrtu, ter pri tem uresničuje značilno zgradbo in slog dane vrste dopisa in temeljna načela uspešnega dopisovanja** (7., 8., 9. r.).
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost enosmernega sporazumevanja.** Pokaže jo tako, da:
 - **posluša (in gleda) oz. bere neumetnostna besedila, svoje razumevanje besedila pa dokaže tako, da:**
 - **določi družbeno vlogo sporočevalca in sporočevalčev namen** (7., 8., 9. r.);
 - **strukturirano povzame temo, podteme, bistvene podatke in logična razmerja med njimi ter obnovi besedilo**(7., 8., 9. r.);
 - **v besedilu loči dejstva od sporočevalčevega mnenja in čutenja ter utemelji svoje trditve** (8., 9. r.);
 - **v besedilu prepozna manipulativne (npr. propagandne) prvine in izrazi svoje mnenje o njih** (8., 9. r.);
 - **določi dominantno vrsto besedila in utemelji svojo odločitev** (7., 8., 9. r.);
 - **se zaveda, da je v realnem življenju besedilo lahko tudi kombinacija raznih**

- besedilnih vrst (7., 8., 9. r.);
- predstavi vlogo nebesednih prvin v besedilu (7., 8., 9. r.);
- **vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje** (7., 8., 9. r.);
- **tvori govornjena oz. zapisana besedila tistih vrst, ki so predpisane s tem učnim načrtom – pri tem pazi, da:**
 - **tvori besedilnovrstno ustrezna, smiselna in razumljiva besedila, skladna z jezikovno in slogovno normo knjižne zvrsti;**
 - **govori razločno in čim bolj knjižno ter ustrezno uporablja nebesedne spremljevalce govornjenja oz. napiše čitljivo besedilo;**
 - **po govornem nastopu vrednoti svoj nastop oz. nastop sošolca ali sošolke in utemelji svoje mnenje oz. po pisanju ustno vrednoti svoje besedilo, ga (po potrebi) izboljša in utemelji svoje odločitve** (7., 8, 9. r.).
- **Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito jezikovno in slogovno zmožnost.**

Poimenovalno zmožnost pokaže tako, da:

- **razloži dane besede in frazeme iz besedila** (7., 8., 9. r.);
- dane frazeme smiselno uporabi v novih okoliščinah ali besedilih (7., 8., 9. r.);
- **k danim besedam doda njihove knjižne protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke ter besede iz iste besedne družine** (7., 8., 9. r.);
- **iz danih skladijskih podstav tvori tvorjenke** (9. r.);
- razloži dane tvorjenke (9. r.);
- **zna uporabljati slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki** (7., 8., 9. r.);
- **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna poimenovalne napake in neustreznosti ter jih odpravi** (7., 8., 9. r.).

Skladijsko zmožnost pokaže tako, da:

- **vpraša po danih delih povedi ter tvori pomensko in oblikovno ustrezne vprašalne povedi** (7., 8., 9. r.);
- **dopolni eno- in dvostavčne povedi s pomensko in oblikovno ustreznimi deli** (7., 8., 9. r.);
- **v zvezi dveh enostavčnih povedi prepozna pomensko razmerje med povedma, ga izrazi z ustreznim veznikom in združi zvezo povedi v skladijsko pravilno dvostavčno poved** (7., 8., 9. r.);
- strne podredno zložene dvostavčne povedi v skladijsko pravilne enostavčne povedi (8., 9. r.);
- razširi enostavčne povedi v skladijsko pravilne podredno zložene povedi (8., 9. r.);
- **pretvori premi govor v odvisnega** (7., 8., 9. r.);
- **pretvori tvorni stavek v trpnega in obrnjeno** (9. r.);
- v povedih, zvezah povedi in besedilih odpravi ponovitve (7., 8., 9. r.);
- **tvori skladijsko pravilna besedila** (7., 8., 9. r.);
- **v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna skladijske napake in neustreznosti, jih odpravi in utemelji svoje popravke** (7., 8., 9. r.).

Pravorečno zmožnost pokaže tako, da:

- **med govornim nastopanjem govori knjižno in razločno** (7., 8., 9. r.);
- **obvlada knjižno izreko besed in povedi ter jo opiše** (7., 8., 9. r.);
- **prepozna svojo in tujo neknjižno izreko besed in povedi ter jih izgovori knjižno** (7., 8., 9. r.).

Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:

- **v besedah pravilno zapisuje glasove in glasovne sklope** (7., 8., 9. r.);
- **piše predlog ločeno od besede** (7., 8., 9. r.);

- izbere pravilno različico predlogov z/s in k/h (7., 8., 9. r.);
- piše nikalnico ne ločeno od glagola (7., 8., 9. r.);
- pravilno deli domače besede (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše glavne in vrstilne števnike s številkami in z besedami (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše prevzete besede (7., 8., 9. r.);
- piše začetek povedi z veliko začetnico (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše eno- in večbesedna lastna imena bitij (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše imena prebivalcev krajev, držav, pokrajin, celin (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše svojilne pridevnike, izpeljane iz lastnih imen bitij (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše eno- in večbesedna zemljepisna lastna imena (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše vrstne pridevnike, izpeljane iz zemljepisnih lastnih imen (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše eno- in večbesedna stvarna lastna imena (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše imena dni in mesecev (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše imena praznikov (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše imena jezikov (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše imena pripadnikov ras (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše občna imena, nastala iz lastnih (7., 8., 9. r.);
- pravilno uporablja končna ločila v eno- in večstavčnih povedih (7., 8., 9. r.);
- pravilno uporablja vejico pri naštevanju, v večstavčnih povedih ter v povedih s polstavki in pastavki (7., 8., 9. r.);
- pravilno uporablja ločila in veliko začetnico v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim) (7., 8., 9. r.);
- pravilno uporablja oklepaj (7., 8., 9. r.);
- pravilno piše krajšave (7., 8., 9. r.);
- ustrezno členi besedilo na odstavke (7., 8., 9. r.);
- piše čitljivo (7., 8., 9. r.);
- zna uporabljati pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa zna kritično uporabljati tudi urejevalnike, pregledovalnike in črkovalnike besedil (8., 9. r.);
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna pravopisne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke (7., 8., 9. r.).

Slogovno zmožnost pokaže tako, da:

- v svojih besedilih uporablja ustrezno jezikovno zvrst (7., 8., 9. r.);
- v besedilu prepozna slogovno zaznamovane besede, besedne zveze ali oblike, jih zamenja z nezaznamovanimi in utemelji svojo odločitev (8., 9. r.);
- danim besedam, besednim zvezam ali povedim določi slogovno vrednost in okoliščine, v katerih je njihova raba ustrezna (8., 9. r.);
- določi okoliščine nastanka sprejetega besedila in pove, iz katerih prvin besedila jih je prepoznal/prepoznala (7., 8., 9. r.);
- tvori okoliščinam in besedilni vrsti ustrezno besedilo (7., 8., 9. r.);
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna slogovne neustreznosti, jih odpravi in utemelji svoje izboljšave (7., 8., 9. r.).

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost.

Pokaže jo tako, da:

- razume, uporablja in ponazori jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu (7., 8., 9. r.);
- povzame temeljno jezikovnosistemsko znanje o danem jezikovnem pojmu s seznama jezikoslovnih izrazov v tem učnem načrtu (7., 8., 9. r.);
- povezuje temeljno jezikovnosistemsko znanje v zaokroženo celoto (8., 9. r.);

- danim besedam iz besedila določi funkcijske, oblikovne, slogovne, izvirne in tvorbnostne lastnosti; pri tem uporablja jezikoslovne izraze, navedene v tem učnem načrtu (7., 8., 9. r.);
- dane besede iz besedila uvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v tem učnem načrtu, svoje odločitve utemelji z navajanjem funkcijskih in oblikovnih lastnosti danih besednih vrst (7., 8., 9. r.);
- določi število povedi v besedilu in utemelji svojo odločitev (7., 8., 9. r.);
- loči enostavne povedi od večstavčnih in utemelji svoje odločitve (7., 8., 9. r.);
- opiše stavčnočlensko sestavo stavka – določi stavčne člene, svoje odločitve pa utemelji z navajanjem njihovih funkcijskih in oblikovnih lastnosti (7., 8., 9. r.);
- loči priredno zložene povedi od podredno zloženih in utemelji svoje rešitve (8., 9. r.);
- opiše stavčno sestavo podredno zloženih dvostavčnih povedi – določi glavni stavek, vpraša se po odvisniku in določi vrsto odvisnika (8., 9. r.);
- predstavi in pri sporazumevanju upošteva načela uspešnega pogovarjanja oz. dopisovanja (7., 8., 9. r.);
- predstavi in pri sporazumevanju upošteva načela uspešnega govornega nastopanja oz. pisanja besedil (7., 8., 9. r.);
- predstavi in udejanja izbrano strategijo poslušanja oz. branja (7., 8., 9. r.);
- predstavi in udejanja izbrano strategijo govornega nastopanja oz. pisanja besedil (7., 8., 9. r.);
- predstavi in pri tvorjenju upošteva značilnosti dane vrste (ali kombinacije danih vrst) besedil (7., 8., 9. r.);
- dano besedilo uvrsti med opise ali pripovedi, utemelji svojo odločitev ter predstavi podobnosti in razlike med tema vrstama besedil (7., 8., 9. r.);
- dano besedilo uvrsti med prikazovalna ali oglasna oz. propagandna besedila, utemelji svojo odločitev ter predstavi podobnosti in razlike med tema vrstama besedil (8., 9. r.).

B) KNJIŽEVNOST

- Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost; pokaže jo tako, da interpretativno in tiho bere umetnostna besedila ter samostojno govori/piše o umetnostnem besedilu/predstavi. Svoje ugotovitve o umetnostnih besedilih skladno s cilji v tem učnem načrtu predstavi ter vrednoti in utemelji svoje mnenje.

Svojo recepcijsko zmožnost pokaže tako, da:

- najde bistvene prvine umetnostnega besedila (upošteva neposredne in posredne besedilne signale) in jih zna ustrezno uporabiti pri interpretativnih in (po)ustvarjalnih odzivih na to besedilo (7., 8., 9. r.);
- izrazi svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje posameznih prvin besedila/predstave ter izpostavi njihovo vlogo (7., 8., 9. r.);
- sintetizira spoznanja o besedilu/predstavi ter oblikuje vrednostne sodbe; spoznanja in sodbe primerja s sošolci in sošolkami ter jih utemelji tako, da se sklicuje na besedilo/predstavo, (splošno) znanje in izkušnje (7., 8., 9. r.);
- besedila uvrsti v časovni okvir njihovega nastanka in utemelji svojo izbiro.

Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:

- **v sprejetem umetnostnem besedilu loči glavno književno osebo in stranske, opiše izbrano osebo**, predstavi njeno govorico, njen značaj in njeno ravnanje ter je do nje kritičen, **predstavi njen družbeni položaj**, njene duševnostne lastnosti, motive za njeno ravnanje in perspektivo (7., 8., 9. r.);
- **predstavi značilnosti književnih oseb v obravnavanem trivialnem besedilu** (7., 8., 9. r.);
- **s (po)ustvarjalnim pisanjem pokaže zmožnost doživljanja**, razumevanja in vrednotenja književnih oseb (7., 8., 9. r.).

Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja dogajalnega prostora in časa pokaže tako, da:

- **ubesedi domišljisko predstavo kraja dogajanja** (7., 8., 9. r.);
- kraj in čas dogajanja poveže s temo besedila in z govorico književnih oseb, upošteva tudi širši kontekst (medpredmetne povezave) (7., 8., 9. r.);
- **predstavi značilnosti dogajalnega prostora v obravnavanem trivialnem besedilu** (8., 9. r.);
- **s (po)ustvarjalnim pisanjem ustvari nov dogajalni prostor in čas** (pomaga si tudi z narečno/s časovno zaznamovanimi jezikovnimi prvinami) ter tako dokaže zmožnost doživljanja in razumevanja dogajalnega prostora in časa (7., 8., 9. r.).

Razumevanje dogajanja, motivov, teme/sporočila in snovnega izhodišča književnega besedila pokaže tako, da:

- **predstavi dogajanje, loči glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnem času in različnih prostorih; dogodke kronološko razvrsti** (7., 8., 9. r.);
- **obnovi/povzame dogajanje** (podrobno in strnjeno) (7., 8., 9. r.);
- **loči glavne motive/pesemske slike** od stranskih glede na temo/sporočilnost besedila (7., 8., 9. r.);
- povzame sporočilo in **temo književnega besedila** ter primerja besedila (7., 8., 9. r.);
- **določi temo besedila in loči besedila po temi/tematiki** (ljubezenska, socialna, razpoloženjska, domovinska besedila), **prepozna zgodovinsko snov**; izpostavi podobnosti/razlike med tematsko sorodnimi besedili in se do njih opredeli (9. r.);
- s (po)ustvarjalnim pisanjem dokaže, da loči temo in motive (9. r.).

Loči avtorja od pripovedovalca, to pokaže tako, da **imenuje avtorja**, prepozna in poimenuje **vsevednega** (7., 8., 9. r.) in **prvoosebnega pripovedovalca** (9. r.), predstavi njune značilnosti ter napiše (po)ustvarjalno besedilo, v katerem je vsevedni oz. prvoosebni pripovedovalec (9. r.).

Prepozna in razume književno perspektivo; to pokaže tako, da:

- predstavi značilnosti komične književne perspektive oz. **najde humorne prvine v besedilu**, ter presodi njihov učinek v besedilu (7., 8., 9. r.);
- v (po)ustvarjalnih besedilih vzpostavi komično književno perspektivo (7. r.).

Doživlja, razume in vrednoti poezijo; to pokaže tako, da:

- s posebno govorico ponazori razpoloženje pesmi (interpretativno branje) (7., 8., 9. r.);
- predstavi ritem pesmi in ga poveže s sporočilnostjo (7., 8., 9. r.);

- **prepozna onomatopoijo/podobnoglasje, rimo, asonanco in aliteracijo** ter presoja njihov učinek v pesmi (7., 8., 9. r.);
- poveže likovno podobo pesmi s sporočilnostjo (9. r.);
- **v pesmi najde pesniška sredstva (in sicer: primero, poosebitev/poosebljenje, okrasni pridevek, inverzijo, pretiravanje, stopnjevanje, refren, govorniško vprašanje, nagovor/ogovor) in jih poimenuje**, predstavi njihovo vlogo in jo ovrednoti (7., 8., 9. r.);
- **ob izbranih besedilih predstavi razlike med lirsko in epsko pesmijo** (7., 8., 9. r.);
- **navede bistvene značilnosti** epa, **balade, romance** in soneta (8. r., 9. r.);
- s (po)ustvarjalnim tvorjenjem pokaže zmožnost doživljanja in razumevanja pesemskih besedil (7., 8., 9. r.).

Doživlja, razume in vrednoti prozo; to pokaže tako, da:

- **s posebno govorico ponazori razpoloženje književne osebe in dogajanje v proznem besedilu (interpretativno branje)** (7., 8., 9. r.);
- **navede primere slogovno zaznamovanih jezikovnih prvin v umetnostnem besedilu** in presoja njihov učinek (7., 8., 9. r.);
- **poimenuje, ponazori in opiše slogovne postopke v umetnostnem besedilu (opisovanje, subjektivno opisovanje, označevanje, pripovedovanje, dvogovor)** (7., 8., 9. r.);
- **ob izbranem pripovednem besedilu predstavi njegove zvrstne značilnosti** in jih primerja z značilnostmi dane vrste pripovednega besedila, tj. z **basnijo** (7. r.), **pripovedko** (7. r.), **bajko** (7. r.), **romanom** (8. r.) in **črtico** (9. r.);
- **s tvorjenjem (po)ustvarjalnih besedil pokaže zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja proznih besedil** ter poznavanje značilnosti proznih vrst (7., 8., 9. r.).

Doživlja, razume in vrednoti dramatiko ter medijske realizacije/aktualizacije; to pokaže tako, da:

- **s posebno govorico ponazori razpoloženje osebe in dogajanje v dramskem besedilu** (branje po vlogah, igra vlog/improvizacije/razredna gledališka predstava/radijska igra) (7., 8., 9. r.);
- **v besedilu loči govorico oseb od odrskih navodil ter predstavi vlogo odrskih navodil pri razumevanju dramskega besedila** (7., 8., 9. r.);
- predstavi značilnosti komedije oz. komično perspektivo v komediji (8., 9. r.);
- **obnovi dogajanje v gledališki predstavi, predstavi razmerja med dramskimi osebami** (7., 8., 9. r.);
- predstavi vlogo prvin gledališke/lutkovne predstave (dejanj/prizorov, igralcev/igralk, kostumov, scene, rekvizitov, luči ...) pri doživljanju in razumevanju dogajanja (7., 8., 9. r.);
- **obnovi dogajanje v radijski igri, predstavi književne osebe in dogajalni prostor** ter ovrednoti glasovno in zvočno nazornost radijske igre (7., 8., 9. r.);
- po ogledu dramske predstave in po branju dramskega besedila primerja svoje doživljanje in razumevanje istega besedila ter predstavi svoje ugotovitve (7., 8., 9. r.);
- **s (po)ustvarjalnim tvorjenjem pokaže zmožnost doživljanja** in razumevanja dramskih besedil ter poznavanje značilnosti dramskih besedil (7., 8., 9. r.).

- **Učenec/učenka kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje.** Pokaže ga tako, da:
 - **pozna**, razume in uporablja literarnovedne izraze, navedene v tem učnem načrtu;
 - pozna umetnostna besedila obvezno obravnavanih avtorjev in avtoric, pri izbranih slovenskih avtorjih in avtoricah pozna tudi vlogo njihovih del v razvoju slovenskega jezika in književnosti (7., 8., 9. r.) ter okvirno predstavi literarnozgodovinsko obdobje, v katerem je ustvarjal/a avtor oz. avtorica (8., 9. r)

5 DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

5.1 Uresničevanje ciljev predmeta

Pouk slovenščine, ki mu je v predmetniku osnovne šole namenjenih 1631,5 učne ure (1. VIO: 700; 2. VIO: 525; 3. VIO: 406,5), omogoča uresničevanje splošnih in operativnih ciljev ter vsebin predmeta, opredeljenih s tem učnim načrtom.

Temeljni cilj pouka slovenščine je razvijanje sporazumevalne zmožnosti in izhaja iz obravnave neumetnostnih in umetnostnih besedil, primernih starostni stopnji učencev in učenk v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Obravnava neumetnostnih besedil je namenjenih 60 % ur predmeta, obravnava umetnostnih pa 40 % (izjema je 1. razred, kjer je to razmerje 50 : 50).

Pri predmetu slovenščina učenci in učenke tvorijo (govorijo, pišejo) ter sprejemajo (poslušajo, berejo), razčlenjujejo, povzemajo in obnavljajo, doživljajo, vrednotijo in interpretirajo neumetnostna in umetnostna besedila, ustrezna njihovi starosti, sporazumevalni, spoznavni in domišljijski zmožnosti, izkušnjam in zanimanju; tako dejavno razvijajo svojo sporazumevalno, spoznavno in ustvarjalno zmožnost ter si uzaveščajo temeljne podobnosti in razlike v sprejemanju in tvorjenju ter v zgradbi, slogu in jeziku neumetnostnih in umetnostnih besedil.

Uresničevanje splošnih in operativnih ciljev ni razčlenjeno po razredih, temveč je načeloma opredeljeno za celotno vzgojno-izobraževalno obdobje; to učiteljem in učiteljicam omogoča, da avtonomno izbirajo hitrost obravnave ciljev in vsebin, njihovo zaporedje ter s tem metode in oblike dela glede na potrebe, zmožnosti in pričakovanja svojih učencev in učenk. Zato morajo dobro poznati svoje učence in učenke – to lahko dosežejo le tako, da jih zares poslušajo (ne le navidezno, npr. s preverjanjem, ali znajo odgovoriti na predvidena vprašanja o učni snovi) in da se z njimi pogovarjajo tako, da jih spodbujajo k razmišljanju.

Cilji in vsebine se nadgrajujejo in prepletajo med seboj ter omogočajo postopno pridobivanje znanja, veščin in spretnosti, ki vodijo k oblikovanju kultiviranega poslušalca, sogovorca, govorca, bralca in pisca. V učnem načrtu so ob obveznih ciljeh in vsebinah navedeni tudi izbirni – ti so zaznamovani s poševnim tiskom (prim. izbirne besedilne vrste pri jezikovnem pouku); tako so zaznamovane tudi izbirne dejavnosti pri obravnavi neumetnostnih in umetnostnih besedil. Izbirnost ni omejena samo na besedilne vrste, temveč je razširjena tudi na sporazumevalne dejavnosti ob obravnavi posameznih besedilnih vrst; učitelju oz. učiteljici omogoča učinkovito individualizacijo in diferenciacijo pouka.

Standardi znanja ob zaključku vzgojno-izobraževalnih obdobij in posameznih razredov so opredeljeni v 4. poglavju tega učnega načrta. Minimalni standardi znanja so zapisani s **krepkim** tiskom.

5.1.1 Jezik

Jezikovni pouk je s cilji, vsebinami in dejavnostmi zasnovan tako, da ga učitelj oz. učiteljica lahko povezuje z jezikovnimi, naravoslovnimi in družboslovnimi predmeti; učenci in učenke si tako uzaveščajó transkurikularno vlogo slovenščine kot učnega jezika. Zaželeno je, da se učitelj oz. učiteljica odziva tudi na aktualno stanje v razredu, šoli in družbi – to pomeni, da učenke in učenke spodbuja k izražanju želja, pričakovanj, izkušenj, potreb, mnenj in znanja ter jim večkrat predstavi in komentira aktualne jezikovne dogodke, ki bi bili lahko zanimivi zanje, čeprav morda niso predvideni z učnim načrtom ali se ne navezujejo na trenutni učni cilj oz. na trenutno učno vsebino. Tako aktualizira pouk ter pri učencih in učenkah utrjuje zavest o smiselnosti oz. življenjskosti učenja slovenščine.

Didaktično priporočljiva sistema za jezikovni pouk v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih sta predvsem celostni pouk in projektno učno delo. Izbira učne oblike je odvisna od dejavnosti in cilja, ki se uresničujeta pri pouku. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju še posebej priporočamo didaktično igro, razne oblike sodelovalnega učenja ter kombinacijo frontalnega in skupinskega dela. Sicer pa je v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih lahko didaktično ustrezna tako frontalna (npr. poslušanje oz. gledanje posnetkov, vodeni pogovor pred novo sporazumevalno dejavnostjo) kot individualna (npr. tiho branje, prepoznavanje in odpravljanje napak, ponovno pisanje besedila) in skupinska učna oblika (npr. sestavljanje miselnega vzorca, pojmovne mreže). Posebna pozornost naj bo namenjena delu v manjših skupinah ali dvojicah – učenci in učenke naj razvijajo zmožnosti in pridobivajo znanje ob aktivnih oblikah učenja, kot so sodelovalno učenje, učenje z odkrivanjem in problemsko učenje, ter tako dejavno in procesno razvijajo svojo zmožnost pogovarjanja (npr. razpravljajo o problemu, usklajujejo mnenja, oblikujejo skupno mnenje, ga predstavijo drugim in ga zagovarjajo). Zelo dobra motivacija za delo v manjših skupinah ali dvojicah je lahko občasna smiselna uporaba tablic ali pametnih telefonov (za iskanje po jezikovnih priročnikih, za branje spletnih besedil ipd.).

V vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih ima jezikovni pouk dva temeljna cilja; to sta: 1) razvijanje jezikovne, narodne in državljanske zavesti ter 2) razvijanje sporazumevalne zmožnosti.

Učenci in učenke razvijajo svojo jezikovno, narodno in državljansko zavest tako, da razmišljajo o sebi, o svojem in širšem jezikovnem okolju ter v pogovorih med seboj in z učiteljem oz. učiteljico poimenujejo in predstavijo svoj prvi jezik, okoliščine njegove rabe in svoje razmerje do njega, vlogo slovenščine v svojem življenju in v Republiki Sloveniji ipd. (gl. operativne cilje za 1. VIO na str. 10, za 2. VIO na str. 20 in za 3. VIO na str. 32–33).

Učitelj oz. učiteljica naj usmerja pogovor tako, da si bodo učenci in učenke v varnem in sproščenem ozračju izoblikovali pozitivno razmerje do svojega prvega jezika in do slovenščine (če ta ni njihov prvi jezik), ob tem pa razvili tudi spoštovanje in naklonjenost do drugih jezikov in narodov ter medkulturno zmožnost. Ustrezno naj se odziva na realno stanje v razredu, šoli

in družbi – upošteva naj, da so v razredu ali šoli tudi učenci in učenke z neslovenskim prvim jezikom; pri vseh naj ozavešča pomen ohranjanja njihove jezikovne, kulturne in narodne identitete in njeno spoštovanje ter spoštovanje drugih oz. drugačnosti.

Učenke in učenci razvijajo svojo sporazumevalno zmožnost tako, da:

- poslušajo (in gledajo) oz. berejo dialoška in monološka besedila, jih razčlenjujejo, povzemajo, primerjajo, doživljajo in vrednotijo ter utemeljijo svoje mnenje – pri tem spoznavajo, da njihove dejavnosti pred poslušanjem oz. branjem, med njim in po njem pomembno vplivajo na njihovo razumevanje in vrednotenje besedila, usvajajo temeljne strategije poslušanja oz. branja ter prepoznavajo zgradbene in jezikovne značilnosti tistih vrst besedil, ki jih bodo tudi tvorili;
- se pogovarjajo, govorno nastopajo, pišejo dopise in monološka besedila – pri tem se navajajo na to, da se je na tvorjenje besedila treba pripraviti in da je treba upoštevati naslovnik in druge okoliščine ter obvladati temo, o kateri se sporoča, poimenovalne možnosti in zakonitosti jezika, v katerem se sporoča, in zgradbene in jezikovne značilnosti dane besedilne vrste ipd.;
- kritično opazujejo svoje sporazumevanje in sporazumevanje drugih, ga vrednotijo in utemeljijo svoje mnenje; če je potrebno, predlagajo izboljšave in utemeljijo svoje predloge;
- dejavno in problemsko razvijajo temeljne gradnike sporazumevalne zmožnosti, tj. jezikovno (poimenovalno, skladijsko, pravorečno, pravopisno), slogovno in metajezikovno zmožnost, ter se zavedajo njihove vloge pri izboljšanju svojega sporazumevanja.

Razvijanje sporazumevalne zmožnosti poteka v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih, le da je prilagojeno starosti, spoznavni, sporazumevalni, spoznavni in domišljijski zmožnosti učencev in učenk ter njihovim sporazumevalnim izkušnjam, potrebam ipd. – za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje gl. naslednjih šest sklopov operativnih ciljev: Razvijanje zmožnosti pogovarjanja (str. 10), Razvijanje zmožnosti poslušanja (str. 11), Razvijanje zmožnosti govornega nastopanja (str. 11), Razvijanje zmožnosti branja in pisanja (str. 11–12), Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti (str. 12–13) ter Razvijanje metajezikovne zmožnosti (str. 13), za drugo oz. tretje vzgojno-izobraževalno obdobje pa gl. naslednje štiri sklope operativnih ciljev: Razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja (str. 20 oz. 33), Razvijanje zmožnosti enosmernega sporazumevanja (str. 21 oz. 33–34), Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti (str. 21–23 oz. 34–37) ter Razvijanje metajezikovne zmožnosti (str. 23–24 oz. str. 37).

Ker so na omenjenih straneh navedeni podrobnejši operativni cilji za posamezno vzgojno-izobraževalno obdobje, želimo tukaj opozoriti na nekaj didaktičnih priporočil za uresničevanje ciljev predmeta v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih:

- Učenci in učenke naj razvijajo svojo zmožnost dvosmernega sporazumevanja (tj. pogovarjanja in dopisovanja) tako, da poslušajo (in gledajo) posnete ali odigrane pogovore oz. berejo dopise, jih nato razčlenjujejo, poročajo o njih in jih vrednotijo ter na koncu sami tvorijo dialoško besedilo dane vrste. Pred poslušanjem (in gledanjem) pogovora oz. pred branjem dopisa in pred tvorjenjem dialoškega besedila naj se pogovarjajo o svojih izkušnjah s pogovarjanjem oz. dopisovanjem in z dano vrsto pogovora oz. dopisa pa tudi o tem, na kaj bodo pozorni med opazovanjem in med

tvorjenjem pogovora oz. dopisa – tako najprej obnovijo ali pridobijo, nato pa utrjujejo in dopolnjujejo svoje znanje o načelih ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja in o značilni zgradbi pogovora oz. dopisa dane vrste.

- Učitelj oz. učiteljica naj pri razvijanju zmožnosti pogovarjanja (npr. pri vrednotenju posnetih in odigranih pogovorov in pri obravnavi zgradbe pogovorov) ter tudi v vsakdanjih pogovorih z učenci in učenkami upošteva načelo, da so odzivne replike večinoma skladijsko nepopolne, tj. da vsebujejo samo novo informacijo, ne pa tudi že znane (zato je na vprašanje *Kako ti je ime?* ustrežnejši odgovor *Mojca*, ne pa *Ime mi je Mojca*). To načelo, ki ga učenci in učenke sicer instinktivno obvladajo, se namreč včasih ne ujema z »dolгими odgovori«, ki jih zahteva zgodnje učenje tujih jezikov.
- Učenci in učenke naj razvijajo svojo zmožnost enosmernega sporazumevanja tako, da poslušajo (in gledajo) oz. berejo monološka besedila raznih vrst, jih nato razčlenjujejo povzemajo, primerjajo in vrednotijo ter na koncu tudi govorno nastopajo oz. pišejo raznovrstna monološka besedila. Poslušanje (z gledanjem) in branje naj bosta čim bolj enakovredno zastopana, prav tako govorno nastopanje in pisanje.
Učenci in učenke naj pred poslušanjem oz. branjem monološkega besedila sodelujejo v t. i. motivacijskem in strateškem pogovoru. V motivacijskem pogovoru naj npr. pripovedujejo o svojih izkušnjah s poslušanjem oz. branjem, se odzovejo na napovedano temo, predstavijo svoje znanje o njej in izrazijo svoja pričakovanja do napovedanega besedila. V strateškem pogovoru pa naj povedo, kako se bodo pripravili na poslušanje oz. branje, kaj bodo delali med njim in kaj po njem – tako najprej pridobijo, nato pa utrjujejo in dopolnjujejo svoje znanje o strategijah učinkovitega poslušanja oz. branja.
- Učenci in učenke naj se pred govornim nastopanjem oz. pred pisanjem monološkega besedila pogovarjajo o tem, kako se bodo pripravili na govorni nastop oz. na pisanje, na kaj bodo pazili med njim in kaj bodo delali po njem – tako najprej pridobijo, nato pa utrjujejo in dopolnjujejo svoje znanje o strategijah govornega nastopanja oz. pisanja monoloških besedil in o načelih učinkovitega govornega nastopanja oz. pisanja.
- Učenci in učenke naj po poslušanju oz. branju monološkega besedila izdelajo povzetek, pred govornim nastopom oz. pisanjem pa načrt. Povzetek in načrt naj bosta v strukturirani obliki (npr. v obliki miselnega vzorca, pojmovne mreže, preglednice, opornih točk). To svojo zmožnost naj razvijajo postopoma in individualizirano – na začetku naj jih pri tem vodi učitelj oz. učiteljica s sistematičnim frontalnim ponazarjanjem procesa izdelave miselnega vzorca, preglednice ipd.
- Učitelj oz. učiteljica naj pri razvijanju jezikovne in slogovne zmožnosti upošteva, da:
 - je pri razvijanju poimenovalne zmožnosti težišče na bogatenju knjižnega besedišča, razlaganju danih besed oz. besednih zvez iz besedila, poimenovanju s tvorjenkami (namesto z opisnim poimenovanjem) in razlaganju tvorjenk, na iskanju tistih poimenovalnih različic, s katerimi v besedilu odpravimo nepotrebno ponavljanje besed, ter postopoma na uporabi slovarjev v knjižni in elektronski obliki ter prepoznavanju in odpravljanju poimenovalnih napak in neustreznosti v svojih besedilih in v besedilih drugih ipd.;
 - je pri razvijanju skladijske zmožnosti težišče na tvorjenju pomensko in oblikovno ustreznih povedi, zvez povedi in zvez replik, prepoznavanju in izražanju logičnih razmerij v povedi in v zvezi povedi, odpravljanju kritičnih mest v svojem praktičnem obvladanju slovnice ter postopoma na prepoznavanju in odpravljanju skladijskih napak in neustreznosti v svojih besedilih in v besedilih drugih ipd.;

- je pri razvijanju pravorečne zmožnosti težišče na poslušanju, posnemanju, pomnjenju in utrjevanju knjižne izreke besed in povedi, prepoznavanju in popravljanju svoje neknjižne izreke in neknjižne izreke drugih ipd.;
 - je pri razvijanju pravopisne zmožnosti težišče na postopnem, sistematičnem in osmišljenem spoznavanju, usvajanju in utrjevanju temeljnih pravopisnih pravil, na samostojni uporabi pravopisnih priročnikov v knjižni in elektronski obliki ter prepoznavanju in odpravljanju pravopisnih napak v svojih besedilih in v besedilih drugih. Učenci in učenke naj pravopisna pravila vadijo in utrjujejo na razne načine, npr. s pisanjem po nareku, prepisovanjem pravopisno pravilnih besed, popravljanjem pravopisno napačnih besed in povedi, pisanjem besedil ... Pravopisnih vaj ni nikoli preveč – seveda pod pogojem, da so za učence in učenke zanimive, pri pouku pa pregledane in komentirane. Učitelj oz. učiteljica naj pravopisne zmožnosti ne preverja in ocenjuje s pisanjem po nareku, ker le-to zajema vrsto drugih zmožnosti, ki niso povezane s pravopisom, močno pa vplivajo na uspešnost učencev in učenk (te zmožnosti so npr. zbrano in razčlenjujoče poslušanje, poslušanje z razumevanjem, pomnjenje, hitrost, čitljivost in tehnika pisanja). Pravopisna zmožnost se najustrezneje razvija in vrednoti (ocenjuje) ob pisanju besedil, in to v deležu, kot ga za to zmožnost določa učni načrt;
 - je pri razvijanju slogovne zmožnosti težišče na opazovanju okoliščin sporočanja in na izbiranju njim ustrezne jezikovne zvrsti in ustreznih jezikovnih prvin ter postopoma na prepoznavanju in odpravljanju slogovnih napak v svojih in tujih besedilih.
- Učenci in učenke naj svojo sporazumevalno zmožnost razvijajo predvsem procesno, in sicer na razne načine, z različnimi dejavnostmi in z različnimi poudarki. Pomembno dejanje tega procesa je tudi učenčevo oz. učenkino vrednotenje zmožnosti in besedil – in to ne le drugih, temveč tudi svojih, torej tudi svoje zmožnosti pogovarjanja, dopisovanja, poslušanja, branja, govornega nastopanja in pisanja ter svoje jezikovne in slogovne zmožnosti. K temu vrednotenju spada tudi odkrivanje svojih napak ali pomanjkljivosti; temu pa morajo slediti predlaganje izboljšav, odpravljanje napak in tudi razmišljanje, zakaj delamo napake, v katerih okoliščinah bi bilo to, kar zaznamujemo kot napačno, lahko tudi pravilno, v katerih okoliščinah nam je vseeno, ali so v besedilu napake ali ne, v katerih okoliščinah mora biti besedilo knjižno oz. čim bolj pravilno, kdaj popravljena beseda ali poved ni napačna, temveč je le manj ustrezna, ali je lažje pisati knjižno pravilno (po normativnem dogovoru) ali brez vsakih pravil ipd. Učenci in učenke (pa tudi učitelj oz. učiteljica) naj spoznavajo, da svojih in tujih napak in neustreznosti ne iščejo, odkrivajo, odpravljajo, vrednotijo, razlagajo ... zato, da bi se zavedali svojih pomanjkljivosti, svojega neznanja, svoje nemoči – temveč zato, da bi izboljšali svojo sporazumevalno zmožnost.
 - Učitelj oz. učiteljica naj učence in učenke spodbuja k iskanju odgovorov na pravopisna, oblikovna, tvorba in druga vprašanja v različnih jezikovnih priročnikih (v knjižni in elektronski obliki) in jezikovnih svetovalnicah.
 - Učenci in učenke naj vedo, da je za učinkovito sporazumevanje potrebno tudi znanje o sprejemanju in sporočanju (npr. o strategijah in načelih), o besedilu (npr. o zgradbenih in jezikovnih značilnostih dane besedilne vrste), jeziku (npr. o pomenskih, oblikovnih ... lastnostih besed) ipd. Zato razvijajo tudi svojo metajezikovno zmožnost oz. pridobivajo jezikovnosistemsko znanje – to naj razvijajo oz. pridobivajo postopno, sistematično, dejavno in procesno, in to predvsem ob zapisanih besedilih.

Ker se v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju večina učencev in učenk začne učiti branja in pisanja, dodajamo še nekaj didaktičnih priporočil za to vzgojno-izobraževalno obdobje:

- Učitelj oz. učiteljica naj na fleksibilen in uravnotežen način kombinira sistematično spoznavanje ter urjenje branja in pisanja z drugimi sporazumevalnimi dejavnostmi v smiselnih, funkcionalnih in zanimivih okoliščinah. Vse sporazumevalne dejavnosti naj se funkcionalno prepletajo; sprva naj bo več pogovarjanja, poslušanja in govorjenja (govornega nastopanja), pozneje pa več začetnega branja in pisanja.
- Učitelj oz. učiteljica naj pri načrtovanju pouka upošteva, da se otrokova sporazumevalna zmožnost razvija v medsebojni povezanosti z razvojem mišljenja in znanja. Besedno sporazumevanje v slušnem in vidnem prenosniku naj se v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju vseskozi povezuje tudi z nebesednim sporazumevanjem in z drugimi predmeti. Glede na zastavljene cilje in vsebino pouka je zelo pomembno, da učitelj oz. učiteljica pri izbiri didaktičnih metod in oblik za razvijanje sporazumevalne, spoznavne in ustvarjalne zmožnosti upošteva tudi individualne značilnosti učencev in učenk. Ker so cilji in vsebine načeloma navedeni za celotno vzgojno-izobraževalno obdobje, je individualizacija pouka še posebej pomembna in smiselna – učitelj oz. učiteljica naj usvajanje predpisanih ciljev in vsebin sproti prilagaja značilnostim, zmožnostim in hotenjem posameznega učenca ali učenke.
- V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je posebna pozornost namenjena učenju branja in pisanja. Cilj tega učenja ni le obvladanje tekočega branja in pisanja, temveč razvita zmožnost sporazumevanja v vidnem prenosniku ter razmišljanje, ustvarjanje, učenje in razvedrilo ob zapisanih besedilih. Cilj je, omogočiti vsem učencem in učenkam, da spoznajo in dosežejo višjo raven t. i. kritične pismenosti.
- Učenci in učenke vstopajo v svet branja in pisanja individualizirano, postopno in sistematično. Glede na svoje predznanje branja in pisanja ter razvite veščine, spretnosti in zmožnosti prehajajo skozi faze oz. dejavnosti začetnega opismenjevanja. Pomembno je, da učitelj oz. učiteljica na začetku obdobja in sproti pri vsakem učencu in učenki preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje in pisanje, nato pa za vsakega učenca in učenko izdelava individualni načrt razvijanja zmožnosti branja in pisanja. Skladno z zahtevami v tem učnem načrtu učenci in učenke:
 - sistematično razvijajo predopismenjevalne zmožnosti (npr. vidno razločevanje, slušno razločevanje in razčlenjevanje, grafomotoriko, orientacijo na telesu, v prostoru in na papirju, držo telesa in pisala ipd.);
 - potem ko imajo ustrezno razvite predopismenjevalne zmožnosti, sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja besed in enostavnih povedi (najprej s tiskanimi črkami, nato s pisanimi);
 - potem ko imajo ustrezno usvojeno tehniko branja in pisanja, sistematično razvijajo zmožnost branja z razumevanjem in zmožnost pisanja besedil, ustreznih svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti.
- Učitelj oz. učiteljica naj pri začetnem opismenjevanju upošteva priporočeno zaporedje usvajanja veščin in spretnosti branja in pisanja, tempo usvajanja pa naj sproti prilagaja značilnostim in zmožnostim posameznega učenca oz. posamezne učenke.
- Učitelj oz. učiteljica naj pred branjem oz. pisanjem spodbuja učence in učenke k pogovarjanju o tem, čemu beremo oz. pišemo besedila, kako pomembno je branje oz. pisanje v vsakdanjem življenju, kaj je potrebno za učinkovito branje oz. pisanje in kako

se pripravimo na branje oz. pomen branja oz. pisanja v vsakdanjem življenju ter razvijajo motivacijo za ti sporazumevalni dejavnosti.

- Učenci in učenke naj bi **ob zaključku 2. razreda** praviloma že usvojili tehniko branja in pisanja, v 3. razredu pa naj bi jo predvsem **utrjevali in izboljševali**.

Učitelj oz. učiteljica naj na začetku drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja in tudi sproti pri učencih in učenkah preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje, nato pa naj za vsakega učenca in vsako učenko izdela individualni načrt razvijanja in nadgrajevanja zmožnosti branja. Če želi, da bi učenci in učenke v večji meri avtomatizirali tehniko branja, da bi dobro razumeli prebrano besedilo in da bi razvili zmožnost fleksibilnega branja raznih besedil, naj uporablja metode in oblike učinkovitega poučevanja, npr. bralne učne strategije.

Učenci in učenke naj v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju ob primerih spoznavajo, da:

- so besedilne vrste, ki se jih učijo pri pouku, predvsem orientacija za čim bolj ustrezno tvorjenje besedil v vsakdanjem življenju;
- besedila, ki ne ustrezajo zakonitostim ene same besedilne vrste, niso napačna oz. neustrezna, kadar dosegajo svoj namen, temveč so načeloma kompleksnejša;
- moramo biti v določenih okoliščinah pri tvorjenju bolj pozorni na značilnosti določene besedilne vrste, v drugih okoliščinah pa to ni potrebno;
- je v besedilih včasih namerno zabrisana meja med dejstvom in mnenjem ter med prikazovalnim in propagandnim;
- se z elektronsko komunikacijo iz dneva v dan spreminjajo tudi nekatere značilnosti besedilnih vrst in da se moramo temu sproti prilagajati;
- naj razumejo svoje poznavanje besedilnih vrst bolj kot pripomoček za lažje in učinkovitejše sporazumevanje, ne pa kot obvezni predpis.

Učitelj oz. učiteljica naj po potrebi že v drugem, zlasti pa v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju občasno usmerja učence in učenke k povezovanju jezikovnosistemskega znanja – povežejo naj usvojeno jezikovno vsebino v smiselno zaokroženo celoto in ta naj do 9. razreda postopoma dobi dokončno strnjeno podobo. Bistvenega pomena je, da učitelj oz. učiteljica pri tem smiselno ločuje temeljno od manj pomembnega. Učenci in učenke si s takšnim povezovanjem krepijo svojo jezikovno samozavest v slovenščini, ker so sposobni umestiti vsakdanje jezikovne probleme v enoten okvir, hkrati pa pridobivajo splošno jezikoslovno teoretično osnovo, ki jim lahko pomaga pri učenju tujih jezikov. Svoje zaokroženo jezikovnosistemsko znanje pokažejo tako, da:

- utemeljijo svoje jezikovne popravke tako, da jih umestijo v zaokrožen jezikovnosistemski okvir;
- določijo oblikovne, skladske ter pravopisne in druge značilnosti (izbranih) besed, besednih zvez ali stavkov v izbranem besedilu ali povedi;
- razložijo oblikovne ali besedotvorne posebnosti s pomočjo jezikovnosistemskih zakonitosti (npr. stric > stričev: o > e za c, j, č, ž, š);
- povzamejo osnovne značilnosti določenega jezikoslovnega pojma (npr. kaj lahko določimo samostalniku, katere vrste odvisnih stavkov poznamo itd.);
- primerjajo oblikovne, skladske in pravopisne značilnosti slovenskih besed oz. besednih zvez in njihovih ustreznih v tujem jeziku, ki se ga učijo.

5.1.2 Književnost

Izbira besedil za obravnavo pri književnem pouku je prepuščena učiteljem in učiteljicam; ti naj pri izbiri upoštevajo naslednja merila:

- **kakovost** besedil (upoštevajo se nacionalno pomembne nagrade za mladinsko književnost ter strokovno verodostojni sezname besedil, npr. priporočilni sezname *Pionirske – centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo*);
- zvrstno-vrstno in vsebinsko **raznovrstnost** izbranih besedil (poezija, pripovedništvo, dramatika; različne (tudi problemske) teme, povezane z razvijanjem osebne identitete ter socialne, kulturne in medkulturne zmožnosti);
- **primernost** besedil bralnorazvojni stopnji učencev in učenk ter
- individualne **razlike** med učenci in učenkami (izbira lažjih in zahtevnejših besedil glede na bralne zmožnosti učencev in učenk).

Učni načrt ne vsebuje predlaganih besedil, pač pa (v razdelku Vsebine) določa avtorje in avtorice, katerih dela naj učenci in učenke spoznajo v posameznih vzgojno-izobraževalnih obdobjih. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju so zaradi lažje individualizacije književnega pouka avtorji in avtorice navedeni za celotno triletno, pozneje za posamezni razred. Učitelj/učiteljica lahko k temu seznamu doda tudi besedila po svoji izbiri. Število obravnavanih besedil naj bo primerno – učitelj/učiteljica naj se izogiba preveliki količini besedil, priporočeno je branje celovitih besedil (predvsem v prvem triletju) ter poglobljena šolska interpretacija odlomkov z navezovanjem na besedila v celoti.

Pri književnem pouku učenci in učenke razvijajo recepcijsko zmožnost z branjem ali poslušanjem umetnostnih besedil in z govorjenjem/pisanjem o njih. V procesu šolske interpretacije opazujejo posamezne prvine besedila in si tako ustvarjajo odziv na celotno besedilo. Ugotovitve primerjajo, predstavljajo in ponazarjajo s sklicevanjem na besedilo. Pri tem tvorijo ustna in proti koncu vzgojno-izobraževalnega obdobja tudi pisna besedila. Recepcijsko zmožnost pa razvijajo tudi s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih. Ohranja se komunikacijski pouk književnosti, kar pomeni, da sta v središču šolskega branja leposlovja književno besedilo in učenec/učenka; učitelj/učiteljica pri branju spodbuja prekrivanje pomenskega polja besedila (teme in predstavnosti besedila) in učenčevega/učenkinega obzorja pričakovanj, ki izvira iz njegove/njene zunajliterarne in medbesedilne izkušnje (iz doživetij v resničnosti in ob branju leposlovja).

Branje umetnostnih besedil v **prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju** praviloma ni povezano s tematiko drugih predmetov, pač pa učencem in učenkam ponuja možnost za polno literarnoestetsko doživetje. Šolska interpretacija umetnostnega besedila je priporočeni model za razvijanje bralne zmožnosti in zajema naslednje dejavnosti:

- uvodno motivacijo,
- napoved besedila, umestitev in interpretativno branje,
- premor po branju,
- izražanje doživetij ter analizo, sintezo in vrednotenje,
- ponovno branje in nove naloge.

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je sprejemanje (poslušanje, branje) praviloma nadrejeno tvorjenju (govorjenju, pisanju). Pri sprejemanju je največ časa namenjenega poslušanju, saj učenci in učenke poslušajo (in gledajo) učiteljevo/učiteljico pripovedovanje in

branje, radijske igre, lutkovne predstave, otroške mladinske predstave, otroške filme in risanke.

Učenci in učenke vstopajo v samostojno branje literature individualizirano in drseče, ko je njihova bralna zmožnost že avtomatizirana. Ker cilji, vsebine in standardi znanja v učnem načrtu za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje praviloma niso opredeljeni po razredih, temveč za celotno obdobje, so načela individualiziranega pristopa v celoti uresničljiva. Ob koncu prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja učitelj/učiteljica izbere tudi primerna besedila za domače branje (pri tem upošteva bralne zmožnosti učencev in učenk ter diferencira besedila in bralne naloge). Šolsko branje/pripovedovanje književnosti se lahko povezuje s projektom *družinskega branja, z metodo dolgega branja v šoli* ter z *branjem na deževen dan* v t. i. podaljšanem bivanju; uresničuje se kot prijetno doživetje in kot metoda privzganja bralnih navad. Spoznavanje (doživljanje, razumevanje in vrednotenje) kakovostnih slikanic lahko izpeljemo kot medpredmetno povezovanje slovenščine in likovne umetnosti (literarno in likovno »branje« slikanic).

Književni pouk tudi v **drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju** temelji na komunikacijskem modelu književne vzgoje, katerega glavni cilj je ohranjanje učenčevih/učenkinih interesov za branje in poslušanje umetnostnih besedil ter razvijanje zmožnosti ustvarjalnega dialoga z umetnostnim besedilom.

Pri književnem pouku učenci in učenke namreč razvijajo recepcijsko zmožnost z branjem ali poslušanjem oz. gledanjem umetnostnih besedil in z govorjenjem/pisanjem o njih ter s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih. V procesu šolske interpretacije besedila razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil, literarno besedilo razčlenjujejo, po razčlenjevanju pa sintetizirajo spoznanja o besedilu ter izražajo vrednostne sodbe o njem in jih utemeljijo. Posamezna književna besedila tudi medsebojno primerjajo in vrednotijo. Recepcijsko zmožnost razvijajo tudi s tvorjenjem poustvarjalnih besedil ob umetnostnih besedilih.

Kot najprimernejša metoda dela se tudi tukaj priporoča šolska interpretacija umetnostnega besedila.

Šolsko branje (in književna vzgoja sploh) mora ostati tudi v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju osredinjeno na učenca/učenko. To pomeni, da je najpomembnejša učiteljeva/učiteljičina naloga ohraniti otrokovo prepričanje, da se človek v književnosti srečuje predvsem s samim seboj, to je namreč najmočnejša motivacija za branje leposlovja sploh.

Učenci in učenke ob srečevanju z umetnostnim besedilom razvijajo vse sporazumevalne dejavnosti. Branje in poslušanje ter pisanje in govorjenje se v okviru vsake učne enote prepletajo in so usmerjeni k istim ciljem.

Izbira metod in oblik dela je prepuščena učitelju/učiteljici, ta pa jo prilagaja naravi umetnostnega besedila in interesom ter nagnjenjem svojih učencev in učenk. V fazi interpretacije besedila se tako metoda pogovora lahko kombinira z metodo usmerjenega tihega branja, zelo učinkovita je tudi igra vlog ali metoda glasnega branja izbranih delov besedila. Na stopnji poglobljanja doživetja pa učenci in učenke govorno in pisno, tj. s pomočjo risbe ali dramatizacije, poustvarjajo literarno besedilo in ustvarjajo svoje, književnemu besedilu analogne domišljajske svetove. Učitelj/učiteljica naj bo pozoren/pozorna tudi na pridobivanje literarnovednega znanja, ki naj bo v funkciji učenčevega/učenkinega poglobljenega doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil.

Število pri pouku obravnavanih književnih besedil naj bo smiselno: izbrana besedila naj se obravnavajo poglobljeno, lahko tudi z metodo večkratnega (kritičnega) branja; besedila izbirajo učitelj/učiteljica ter učenci in učenke. Učenci in učenke doma v posameznem šolskem letu preberejo najmanj tri čim bolj raznovrstna književna besedila; za četrto domače branje štejemo tudi besedilo, ki ga pri pouku obravnavamo po metodi dolgega branja. Za učence in učenke z bolj razvito bralno zmožnostjo lahko učitelj/učiteljica po lastni presoji predlaga tudi več besedil za domače branje. Učiteljeve/učiteljičine uvodne motivacije, usmeritve, oblike in metode dela naj pri učencih in učenkah sprožajo doživljanje in domišljijско sodelovanje pri oblikovanju domišljijских predstav prvin branega književnega besedila ter vodijo k poglobljanju njihove recepcijske zmožnosti.

Tudi v **tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju** se ohranja komunikacijski model književnega pouka, saj je izhodišče obravnave prav književno besedilo. Dialoški način zbliževanja literarnega besedila z mladim bralcem spodbuja tudi problemsko-ustvarjalni pristop obravnave književnih besedil. Med prednosti problemsko-ustvarjalnega pristopa sodijo spodbujanje kritičnega mišljenja, sposobnosti reševanja književnih problemov ter krepitev komunikacijskih sposobnosti. V 8. in 9. razredu upoštevamo tudi prvine systemske didaktike. Kot najprimernejša metoda dela se tudi tukaj priporoča šolska interpretacija umetnostnega besedila.

Učenci in učenke ob srečevanju z umetnostnim besedilom razvijajo vse sporazumevalne dejavnosti. Učitelj/učiteljica metode in oblike dela prilagaja naravi umetnostnega besedila in interesom ter nagnjenjem svojih učencev in učenk. Pridobljeno literarnovedno znanje naj bo v funkciji učenčevega/učenkinega poglobljenega doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil. Izbira književnih besedil za uresničevanje ciljev književnega pouka je, razen obveznih besedil in avtorjev, prepuščena presoji učitelja/učiteljice, ki najbolj pozna svoje učence in učenke, njihove zmožnosti, interese in obzorje pričakovanj.

Primarno merilo za izbiro umetnostnih besedil sta literarna kakovost ter primernost učenčevi/učenkini stopnji osebnostnega in bralnega razvoja, ne pa zunajliterarnim vzgojnim ciljem. Vsebinski del predmetnega učnika obsega dela iz mladinske in nemladinske književnosti ter književnodidaktično osmišljeno tudi primere trivialne književnosti. Upošteva načela književne kakovosti ima zahtevna književnost izrazito prednost pred trivialno. V središču so besedila iz slovenske književnosti, mednje pa je vključen preišljen izbor temeljnih del svetovne književnosti, ki domača umešča v širši kontekst. Osrednje vsebine so dela klasikov, dopolnjujejo pa jih naslovi iz sodobne književnosti.

Raznovrstnost besedil se kaže tudi v ustrezni zastopanosti vseh treh književnih zvrsti, to mora upoštevati tudi učitelj/učiteljica pri načrtovanju dela. Obravnavanih književnih besedil naj bo letno največ 20.

Učenci in učenke naj doma v posameznem šolskem letu preberejo od tri do pet čim bolj raznovrstnih književnih besedil, sposobnejši pa jih lahko po presoji učitelja/učiteljice preberejo tudi več. Učiteljeve/učiteljičine uvodne motivacije, usmeritve, oblike in metode dela naj sprožijo njihovo doživljanje in domišljijско sodelovanje pri oblikovanju domišljijских predstav prvin branega književnega besedila ter vodijo k poglobljanju njihove recepcijske zmožnosti.

V povezavi s poukom književnosti učenci in učenke spoznavajo tudi zgodovino slovenskega (knjižnega) jezika.

5.2 Individualizacija in diferenciacija pouka

Učitelj oz. učiteljica naj učencem in učenkam (glede na njihove zmožnosti in druge posebnosti) prilagaja pouk tako v fazah načrtovanja, organizacije in izvedbe kot tudi v procesu preverjanja in ocenjevanja znanja. Pri tem naj še posebej upošteva specifične skupine in posameznike; vzgojno-izobraževalno delo naj temelji na konceptih, smernicah in navodilih, sprejetih na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje:

- Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci,¹
- Učne težave v osnovni šoli: koncept dela,²
- Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja: navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo,³
- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole.⁴

Prilagoditve naj učitelj oz. učiteljica pripravi vnaprej in naj jih načrtuje. Večina prilagoditev je didaktičnih in so sestavni del poučevanja, ki upošteva razlike med učenci in učenkami (osredinjenost na učence in učenke) ter enake možnosti. Poleg didaktičnih pristopov je možno diferencirati tudi vsebine (besedila), cilje (obvezni, izbirni), samostojnost oz. vodenost pri delu, pripomočke, vire, domače naloge in domače branje. Končni cilj individualizacije in diferenciacije je optimalni razvoj zmožnosti vsakega posameznega učenca in vsake posamezne učenke.

5.3 Medpredmetne povezave

Predmet slovenščina se prek sporazumevalnih in drugih dejavnosti učencev in učenk ter prek tem in vsebin obravnavanih besedil povezuje z vsemi predmetnimi področji. K temu prispeva tudi dejstvo, da slovenščina v Republiki Sloveniji ni le učni predmet, temveč tudi učni jezik.

V osnovni šoli v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih besedno sporazumevanje, najsi bo na slušni ali vidni ravni, vseskozi povezujemo tudi z nebesednim (likovnim, gibalnim, glasbenim, pozneje tudi z računalniškim opismenjevanjem itd.).

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju se slovenščina z vsebinami in razvijanjem sporazumevalnih dejavnosti tesno povezuje z drugimi predmeti, npr. s spoznavanjem okolja, z matematiko, glasbeno in likovno umetnostjo. Nekateri cilji pouka slovenščine so povezani z uporabo knjižnice in vključujejo spodbujanje informacijske pismenosti; pri jezikovnem pouku pa je v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju možno udeležati tudi cilje okoljske vzgoje, prometne in poklicne vzgoje, varovanja in spodbujanja telesnega in duševnega zdravja. Razvijanje kulturne zavesti je prav gotovo eden izmed ciljev, ki se nadgrajujejo v vseh letih osnovnošolskega izobraževanja.

V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju se jezikovni pouk povezuje z učenčevimi in učenkinimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri

¹ Sprejeto na 25. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 11. 2. 1999.

² Sprejeto na 106. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 11. 10. 2007.

³ Sprejeto na 57. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 17. 4. 2003.

⁴ Sprejeto na 152. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 25. 10. 2012.

naravoslovnih in družboslovnih predmetih; učenci in učenke namreč govorijo in pišejo besedila o sebi in svojem družbenem oz. naravnem okolju ter poslušajo in berejo ter razčlenjujejo poljudnoznanstvena besedila, ob tem pa tudi nebesedne dele teh besedil, kot so preglednice, grafikoni ipd. Opozoriti velja še na povezovanje slovenščine s poukom tujih jezikov od prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja dalje, in to pri pridobivanju strategij sprejemanja in tvorjenja besedil, še posebej pa na možnosti, ki jih odpira opazovanje tujih jezikov s pomočjo jezikoslovnega znanja, pridobljenega pri pouku slovenščine. Jezikovni pouk v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju vsebuje tudi prvine medijske vzgoje – učenci in učenke namreč poslušajo in berejo oglasna medijska besedila.

Književni pouk se ob povezovanju z glasbeno in likovno umetnostjo ter športom (ples) v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju povezuje tudi z družbeno-humanističnimi predmeti (npr. z zgodovino, domovinsko in državljsko kulturo in etiko ...), samo v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa tudi z izbirnimi predmeti (npr. z retoriko, šolskim novinarstvom ipd.).

Splošni cilji predmeta tudi v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju vključujejo medpredmetne vsebine, kot so knjižnično informacijsko znanje, IT (razvijanje digitalnih zmožnosti), kulturna vzgoja, okoljska vzgoja, vzgoja za zdravje, vzgoja potrošnika, poklicna orientacija, prometna vzgoja itd.

Na ravni vključevanja medpredmetnih vsebin je v tem učnem načrtu posebna pozornost namenjena razvijanju digitalne pismenosti učencev in učenk – ti uporabljajo digitalno tehnologijo pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in pri komunikaciji (dejavnem stiku) z besedili, in sicer:

- pri sprejemanju, razčlenjevanju in tvorjenju neumetnostnih in umetnostnih besedil;
- kot podporo kritičnemu mišljenju, ustvarjalnosti in inovativnosti;
- za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij. Za izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij uporabljajo tudi primerno strojno in programsko opremo, samostojno uporabljajo primerne didaktične računalniške programe in splet kot vir podatkov in komunikacijsko orodje.

Poudarjena je tudi kulturna vzgoja, saj kot osrednji element vseživljenjskega učenja bistveno prispeva k celovitemu razvoju osebnosti vsakega posameznika ter sooblikuje kulturno zavest in izražanje. Učencem in učenkam omogoča razumevanje pomena in spoznavanje kulture svojega naroda ter zavedanje o pripadnosti tej kulturi. Spodbuja tudi spoštljiv odnos do drugih kultur in medkulturni dialog.

Medpredmetne povezave se lahko izpeljejo v razne namene in na razne načine, npr. kot motivacija, nadgradnja obstoječega znanja, oblikovanje avtentičnih nalog, projektni dan ipd. Uresničevanje medpredmetnih povezav (tudi po vertikali) pa je odvisno od povezovanja učiteljev in učiteljic vseh predmetnih področij in načrtovanja povezav na treh ravneh – na ravni šole, na ravni strokovnih aktivov in posameznih učiteljev in učiteljic.

Cilj povezovanja predmetov je globalni pristop, ki spodbuja t. i. celostno učenje in poučevanje. Medpredmetno povezovanje zato lahko poteka na ravni vsebin (npr. tema protestantizma v okviru projektnega tedna), na ravni procesnih znanj (npr. iskanje virov kot spretnost, ki pride v poštev pri vseh predmetih) ter na konceptualni ravni (npr. poglobljanje razumevanja istih pojmov pri različnih predmetih).

5.4 Preverjanje in ocenjevanje znanja

Učitelj oz. učiteljica naj najprej preveri učenčevo oz. učenkino predznanje, nato pa naj učenca oz. učenko vodi in ugotavlja, kako dobro dosega cilje. Učencu oz. učenki naj daje povratne informacije, spodbuja naj samovrednotenje doseganja ciljev in standardov znanja, pomaga naj mu/ji načrtovati delo in naj razvija zmožnost učenja učenja. Učitelj oz. učiteljica naj preverja učenčevo oz. učenkino doseganje ciljev med usvajanjem novih ciljev ter po zaključenem učnem sklopu in pred ocenjevanjem.

Poučevanje je tesno povezano s preverjanjem in ocenjevanjem znanja, saj učitelj oz. učiteljica ocenjuje tisto, kar je učenec oz. učenka usvojil/usvojila v procesu učenja in poučevanja. Učenec oz. učenka mora poznati merila ocenjevanja. Učitelj oz. učiteljica naj ocenjuje doseganje ciljev in standardov znanja, v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa naj ocenjuje, kako učenec oz. učenka napreduje glede na opredeljene cilje oz. standarde znanja. Preverjanje in ocenjevanje je ustno in pisno, npr. branje umetnostnih in neumetnostnih besedil, pisni izdelki, ustni odgovori, govorni nastopi in druge oblike.

A) JEZIKOVNI POUK

Učitelj oz. učiteljica naj ugotavlja in vrednoti, v kolikšni meri učenci in učenke dosegajo cilje in standarde znanja pri jezikovnem pouku, torej preverja in ocenjuje učenčevo oz. učenkino sporazumevalno zmožnost. Skladno s cilji in standardi znanj v učnem načrtu naj preverja in ocenjuje učenčevo oz. učenkino zmožnost pogovarjanja, poslušanja, govorjenja, branja in pisanja tistih besedilnih vrst, ki so določene z učnim načrtom. Ob različnih besedilih naj vrednoti učenčevo oz. učenkino poimenovalno, skladijsko, pravopisno, slogovno in metajezikovno zmožnost, ob govornem nastopanju in pogovarjanju pa še učenčevo pravorečno zmožnost in zmožnost nebesednega sporazumevanja. Ločeno od besedil dodatno vrednoti strnjeno poznavanje temeljnih jezikovnosistemskih zakonitosti, zaokroženo v smiselno celoto.

B) KNJIŽEVNI POUK

Pri književnem pouku naj učenec oz. učenka ves čas razvija svojo recepcijsko zmožnost, zato morata tako učitelj oz. učiteljica kot tudi učenec oz. učenka v procesu izobraževanja z različnimi pristopi spremljati in preverjati razvijanje te zmožnosti. Ob tem naj skupaj ugotavljata učenčev oz. učenkin napredek in načrtujeta nadaljnje delo.

Učitelj oz. učiteljica naj preverja in ocenjuje učenčevo oz. učenkino zmožnost branja oz. recepcije umetnostnega besedila tako, da vrednoti učenčeve oz. učenkinine odgovore, s katerimi ta v skladu s cilji in standardi znanja v učnem načrtu dokazuje zmožnost samostojnega razumevanja, vrednotenja umetnostnega besedila in medbesedilnega primerjanja umetnostnih besedil.

Učitelj oz. učiteljica naj vrednoti učenčevo oz. učenkino (po)ustvarjanje ob umetnostnem besedilu tako, da vrednoti izbrano (po skupni izbiri učitelja oz. učiteljice in učenca oz. učenke) učenčevo oz. učenkino zapisano besedilo, interpretativno branje in govorni nastop glede na cilje in standarde v učnem načrtu (tudi ob bralnih nalogah, povezanih s samostojnim domačim branjem).

5.5 Informacijska tehnologija

Razvijanje digitalne zmožnosti se povezuje z razvijanjem sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku. Digitalna zmožnost vključuje zavestno in kritično rabo informacijske tehnologije pri opravljanju šolskih in zunajšolskih obveznosti in dejavnosti. Podprta je z rabo informacijske spretnosti v okviru informacijske tehnologije, tj. z rabo računalnika in druge razpoložljive tehnologije, in sicer zato da bi učenci in učenke pridobili, ovrednotili, shranili, tvorili oz. oblikovali, predstavljali informacije in si jih izmenjevali ter da bi se sporazumevali in bi sodelovali na spletu (Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta Evrope o ključnih zmožnostih za vseživljenjsko učenje/izobraževanje 2006).

Rabo informacijske tehnologije (IT) naj učitelj oz. učiteljica načrtuje za uresničevanje učnih ciljev pri pouku slovenščine, za spodbujanje aktivnosti učencev in učenk, za njihovo motivacijo ter za digitalno opismenjevanje. Če so načini in oblike dela temu prilagojeni, lahko raba informacijske tehnologije bistveno pripomore k učinkovitejšemu doseganju ciljev pouka slovenščine. Učence in učenke naj spodbuja k rabi računalnikov, pametnih telefonov, tablic ipd. tudi pri domačem delu.

Sodobna informacijska tehnologija omogoča rabo različnih oblik in metod dela ter omogoča učitelju oz. učiteljici pripravo in prilagoditev besedil, nalog in drugega gradiva za doseganje različnih ciljev, zapisanih v tem učnem načrtu. Učenje s pomočjo sodobne tehnologije učence in učenke večinoma motivira, zato pouk, ki vključuje rabo IT, omogoča hitrejše in kakovostnejše doseganje ciljev pouka slovenščine. Cilj takega pristopa je prilagoditi in uporabiti tehnologijo za spodbujanje učenja, zato naj bo raba pri pouku smiselna in učinkovita. Primerna je metoda sodelovalnega poučevanja in učenja z dejavnostmi v različnih spletnih učnih okoljih, kot so forum, klepetalnica, uporaba anket ali drugih odzivnih sistemov za različne oblike preverjanja, videokonferenca za sodelovalno učenje v povezavi z učenci in učenkami drugih šol, uporaba

družabnih omrežij ipd. Učitelj oz. učiteljica načrtuje delo z IT pri pedagoškem delu in pri posameznih učnih aktivnostih skladno s cilji učnega načrta. Vključuje naj delo s kakovostnimi e-vsebinami (e-gradiva, e-knjige, e-učbeniki, spletni slovarji in drugi jezikovni priročniki ...) in e-storitvami. Vključevanje naštetega omogoča večjo stopnjo diferenciacije in individualizacije/personalizacije pri pouku in učenju.

Razne e-vsebine in e-storitve se razvijajo zelo hitro, hkrati pa tudi hitro zastarijo, zato je treba tehtno razmisliti in izbrati, kaj naj se v pouk vključi in kaj ne. Vodilo pri tem je, da je raba tehnologije in z njo povezanih e-vsebin in e-storitev smiselna in upravičena, če učencem in učenkam omogoča hitrejšo in kakovostnejšo doseganje učnih ciljev.

Učitelj oz. učiteljica naj učence in učenke ozavešča o odgovornem poseganju v splet in o odgovorni rabi informacijske tehnologije ter jih – tako kot pri informacijah iz knjig – tudi uri v navajanju virov in avtorstva. Učence in učenke naj tudi uči, kako lahko sami prispevajo za splet.

6 ZNANJE IZVAJALCEV

Predmet	Izvajalec	Znanja s področja
Obvezni predmet slovenščina		
- prvo vzgojno-izobraževalno obdobje	učitelj	visokošolskega izobraževanja razrednega pouka
- drugo vzgojno-izobraževalno obdobje	učitelj	visokošolskega izobraževanja razrednega pouka ali slovenščine
- tretje vzgojno-izobraževalno obdobje	učitelj	visokošolskega izobraževanja slovenščine